

प्रदेश सरकार
सुदूरपश्चिम प्रदेश
मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम
प्रादेशिक सुशासन केन्द्र
पुन्ना, डोटी, नेपाल

अन्तिम प्रतिवेदन

शुक्लाफाँटा नगरपालिका, कञ्चनपुर जिल्लाको
क्षमता विकास योजना

प्रस्तुत कर्ता

Bhugol Engineering Consultant (P) Ltd.

Subidhanagar-32, Kathmandu, Nepal

Email: bhugol.eng@gmail.com

Website: bhugol.com.np

प्रदेश सरकार, सुदूरपश्चिम प्रदेश
मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
प्रादेशिक सुशासन केन्द्र
पुन्ना, डोटी, नेपाल

पत्र सं:
च.नं:

मिति : २०७९/०३/२२

मन्त्रित्व

प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम (PLGSP) देशका ७ वटा प्रदेश र ७५३ वटा स्थानीय तहहरूमा नेपालको संविधान २०७२ को मर्म अनुसार संघीयता कार्यान्वयन, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको क्षमता विकास, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र प्रभावकारी बनाउन साथै चुस्त, दिगो, समावेशी, जनउत्तरदायी शासन प्रणाली स्थापना गर्न आ.व. २०७६/०७७ बाट ४ वर्षका लागि यो कार्यक्रम संचालन भएको छ। यस सुदूरपश्चिम प्रदेशमा क्षमता विकासको लागि प्रादेशिक सुशासन केन्द्र, पुन्ना, डोटीबाट सेवा प्रवाहको ब्यवस्था मिलाई कार्यक्रम संचालन भई रहेको छ।

नेपालमा संघीयताको अभ्यास नयाँ विषय हो। परिवर्तित परिवेशमा तिनै तहका सरकारहरूका विचको समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्ववाट मात्र निर्धारित लक्ष्यमा पुग्न सकिन्छ। यसे सन्दर्भमा संघीयताको सफल, कार्यान्वयनको लागी तिनै तहका सरकारहरूको क्षमता विकासले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। प्रदेश र स्थानीयतहको क्षमता अभिवृद्धि गरेर संघीयताको जग वलियो बनाउन सकिन्छ। यही वलियो र दिर्घकालिन संस्थागत विकास गर्ने उद्देश्यले प्रादेशिक सुशासन केन्द्र, डोटीले प्रदेश तथा स्थानीय तहका निर्वाचित मनोनित र नियुक्त पदाधिकारी तथा प्रशासनिक कर्मचारीको क्षमता विकास गर्ने उद्देश्यले काम गरि रहेको छ।

आव २०७८/०७९ को यस केन्द्रको वार्षिक कार्यक्रम अनुसार स्थानीयतहको संस्थागत क्षमता विकासका कार्यहरू अन्तर्गत आवधिक योजना निर्माण, राजश्व सुधार कार्य योजना, क्षमता विकास योजना, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण रणनीति आदि जस्ता कार्यहरूमा गाँउपालिका/नगरपालिकासंगको समन्वय र सहकार्यमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गरिए आएको छ। सोही सन्दर्भमा तहाँ गाँउपालिका/नगरपालिको क्षमता विकास योजना निर्माणमा यस केन्द्रवाट सहयोग गर्नपाउँदा म व्यक्तिगत तथा प्रादेशिक सुशासन केन्द्रको सम्पूर्ण विज र

कर्मचारीहरुको तर्फवाट खुशी व्यक्त गर्दछु । भविष्यमा पनि प्रादेशिक सुशासन केन्द्र, पुन्ना, डोटी यस कार्यमा निरन्तर सहयोग र सहकार्य गरि रहने छ ।

अन्तमा क्षमता विकास योजना निर्माण कार्यको शुरू देखि नै आवश्यक सहयोग गरि उक्त कार्य सम्पन्न गर्नमा योगदान पुर्याउनु हुने गाँउपालिका/नगरपालिकाका अध्यक्ष/प्रमुख उपाध्यक्ष/उपप्रमुख एंव सम्पुर्ण गाँउ/नगर कार्यपालिकाका सदस्यहरु तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र सम्पुर्ण कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु । त्यस्तै यस कार्यमा संलग्न विज्ञ एंव प्राविधिक समूहलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

पदमराज जोशी

कार्यकारी निर्देशक

प्रादेशिक सुशासन केन्द्र, पुन्ना, डोटी

कृतज्ञता ज्ञापन

नेपालको संविधान अन्तर्गत स्थापित स्थानीय सरकारहरूले आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्दै जवाफदेहितालाई दिगो ढंगले वहन गर्न उनीहरूले काम गर्ने तौरतरिका तथा योजना तर्जुमाको शैली र चिन्तन परिवर्तित सन्दर्भ अनुरूप प्रभावकारी र परिणाममुखी हुनु आवश्यक छ। यिनै विषयहरूलाई सम्बोधन गर्न स्थानीय सरकारका अवयवहरूको (संस्थागत र संगठनात्मक व्यवस्था, मानव संशाधन तथा भौतिक पूर्वाधार) क्षमतामा सुधार ल्याउन आवश्यक छ। मानवीय सीप र क्षमताको अधिकतम उपयोग गर्दै काममा नयाँपन तथा शैलीलाई सिर्जनशील एवम् परिणाममुखी नबनाएसम्म सेवा प्रवाह गर्ने निकायहरूको संस्थागत क्षमताको दीर्घकालीन विकास हुँदैन। स्थानीय सरकारद्वारा प्रवाह गरिएका सेवा, सुविधा तथा वस्तु आमनागरिकका अपेक्षा र चाहना अनुरूपका हुन सकेन् भने त्यसले जननिर्वाचित प्रतिनिधि र कर्मचारी संयन्त्रप्रति विश्वसनीयता घट्नुका साथै राज्य र व्यवस्थाप्रति पनि नागरिकहरूमा नैराश्यता बढ्छ। यसर्थ, सबै स्थानीय सरकारले मानव संशाधन, विधि र कार्य प्रणाली तथा संस्थागत क्षमताको क्रमिक रूपमा वृद्धि गरी नागरिकप्रति पूर्णरूपमा उत्तरदायी स्थानीय सरकारको रूपमा काम गर्न आवश्यक छ। संघीयता हाम्रा लागि नौलो अभ्यास भएको र यसको सफल कार्यान्वयनमा स्थानीय तहको “क्षमता विकास योजना” तर्जुमाको महत्वपूर्ण भूमिका हुने भएकाले यस दस्तावेजमा शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको “क्षमता विकास योजना” तर्जुमा गरिएको छ।

अन्तमा, यस महत्वपूर्ण कार्यमा आर्थिक सहयोग प्रदान गर्नु भएकोमा प्रादेशिकसुशासन केन्द्र, डोटी तथा स्थानीय तहको क्षमता विकासको अवस्था अध्ययन गरी यस महत्वपूर्ण दस्तावेज तयार गर्ने काममा कार्यमा खटिनु हुने सम्पूर्ण विज्ञहरू प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछौ। साथै, यो दस्तावेज तयार गर्न सूचना र अन्य सहयोग प्रदान गर्ने स्थानीय तहका सबै कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरूलाई समेत हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छौ।

भुगोल इंजिनियरीज़ कन्सल्ट्यान्ट प्रा.लि.

विषयसूची

पृष्ठ सङ्ख्या

परिच्छेद एकः परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ क्षमता विकास योजनाको औचित्य	३
१.३ क्षमता विकास योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरू	५
१.४ क्षमता विकास योजनाको अवधारणा	६
१.५ क्षमता विकास योजनाको तयारीका संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी व्यवस्था	९
१.६ क्षमता विकास योजना तर्जुमा प्रकृया	१२
परिच्छेद दुईः शूक्लाफाँटा नगरपालिकाको परिचय	१९
२.१ नगरपालिकाको परिचय	१९
२.२ नगरपालिकाको संगठन तथा मानव संशाधन अवस्था	२१
परिच्छेद तीनः क्षमता विकास योजना	२३
३.१ पृष्ठभूमि	२३
३.२ क्षमता विकास योजना	२३
३.२.१ संस्थागत क्षमता विकास योजना	२३
३.२.१.१ मागमा आधारित संस्थागत क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा	२४
३.२.१.२ नेतृत्व तहको क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा	२५
३.२.१.३ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा	२८
३.२.१.४ क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारपक्षहरूको पहिचान	२९
३.२.१.५ नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास योजना	३१
३.२.१.६ नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकासको खर्च सारांश	३५
३.२.२ मानव संशाधन विकास योजना	३५
३.२.२.१ स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम	३६
३.२.२.२ स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम	३७
३.२.२.३ स्थानीय सरकारको मानव संशाधन क्षमता विकास योजना	४३
३.२.२.४. मानव संशाधन क्षमता विकास योजनाको वजेट सारांश	५०
परिच्छेद चारः क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन रणनीति तथा प्रथम वर्ष (आ.व. २०७९/०८०) को योजना कार्यान्वयन तालिका	५१
४.१ पृष्ठभूमि	५१
४.२ उद्देश्यहरू	५१
४.३ कार्य क्षेत्र	५१
४.४ क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन रणनीति	५३
४.४.१ मागमा आधारित क्षमता विकास रणनीति:	५३
४.४.२ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास रणनीति	५३
४.५ कार्यान्वयन तालिका प्रथम वर्ष (आ.व. २०७९/०८०)	५४

परिच्छेद पाँचः कार्यक्रम व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्यांकन	५७
५.१ कार्यक्रम व्यवस्थापन	५७
५.२ योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकन	५७
५.२.१ नियमित अनुगमन	५७
५.२.२ मध्यावधिक समीक्षा	५८
५.२.३ आयोजना कार्यान्वयन समाप्ति पछिको मूल्यांकन	५८
५.३ कार्यान्वयनका सिद्धान्तहरू	५९
५.३.१ विभेद शून्य	५९
५.३.२ पारदर्शिता	५९
५.३.३ समन्वय र सहकार्य	५९
५.३.४ योगदानमा आधारित कार्यक्रम	५९
५.४ प्रभाव मूल्यांकन	५९
५.५ निष्कर्ष	६०
६.६ सुझावहरू	६०
अनुसूचीहरू	६३

ताकिला सूची

पृष्ठ सङ्ख्या

तालिका १: शूक्रलाफाँटा नगरपालिकाको जनसाइबियक विवरण	२०
तालिका २: नगरपालिकाको मानव संसाधन अवस्था	२२
तालिका ३: स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन	२३
तालिका ३: स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता (नेतृत्व तह) लेखाजोखा	२६
तालिका ५: क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरू	३०
तालिका ६: स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकास योजनाको ढाँचा	३२
तालिका ७: संस्थागत क्षमता विकासको खर्च सारांश	३५
तालिका ८: स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा	३६
तालिका ९: स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको शाखागत क्षमता लेखाजोखा	३९
तालिका १०: स्थानीय सरकारको मानव संशाधन विकास योजनाको ढाँचा	४४
तालिका ११: योजनाका लागि तीन वर्षको वजेट रु. हजारमा	५०
तालिका १२: पहिलो वर्षको कार्ययोजना (२०७९/२०८०)	५५

चित्र सूची

पृष्ठ सङ्ख्या

चित्र १: क्षमता विकास बिश्लेषण ढाँचा / संगठन एउटा खुल्ला प्रणालीको रूपमा	६
चित्र २: स्थानीय सरकारको क्षमता विकासका प्रकारहरूक	८
चित्र ३: क्षमता विकासका विभिन्न तहहरू	९
चित्र ४: क्षमता विकास योजना निर्माण प्रक्रियाहरूका चरणहरू	१२
चित्र ५: नगरपालिकाको अवस्थिति नक्शा	१९

परिच्छेद एकः परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

बाट्य स्रोतहरू माथिको परनिर्भरतालाई न्युनीकरण गरी व्यक्ती, संस्था वा संगठनले तोकेका कार्यहरू निरन्तर रूपमा प्रभावकारी ढङ्गले संपन्न गर्ने कार्यलाई क्षमता वा सामर्थ्य भनिन्छ । क्षमता विकास योजना मुख्यतः मानव संशाधनको विकास (जनता), संस्थागत विकास (स्थानिय सरकार) र स्थानिय सरकारले आफ्नो कार्य संपादन गर्ने नीतीगत परिवेशसंग संबन्धित हुन्छ । त्यसैले क्षमता विकास अन्तर्गत त्यस्ता क्रियाकलापहरू समावेश हुन्छन् जसबाट व्यक्तिहरूको ज्ञान, क्षमता, शीप र व्यवहार एवं संस्थागत संरचना र प्रक्रियाहरू सबल बन्दै जान्छन् र तिनीहरूले निर्धारण गरेका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू पुरा गर्न सक्षम हुन्छन् ।

नेपालको संविधान २०७२ अन्तर्गत स्थापित स्थानीय सरकारहरूले आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्दै जवाफदेहितालाई दिगो ढंगले वहन गर्न उनीहरूले काम गर्ने तरिका तथा योजना तर्जुमाको शैली र सोंच परिवर्तित सन्दर्भ अनुरूप प्रभावकारी र परिणाममुखी हुनु आवश्यक छ । यिनै सबालहरूलाई सम्बोधन गर्न स्थानीय सरकारका अवयवहरूको (संस्थागत र संगठनात्मक व्यवस्था, मानव संशाधन तथा भौतिक पूर्वाधार) क्षमतामा सुधार ल्याउन अपरिहार्य छ । विद्यमान मानवीय सीप र क्षमताको अधिकतम उपयोग गर्दै कार्य सम्पादनमा नयाँपन तथा शैलीलाई सिर्जनशील एवम् परिणाममुखी नबनाएसम्म सेवा प्रवाह गर्ने निकायहरूको संस्थागत क्षमताको दीर्घकालीन विकास हुन्दैन । स्थानीय सरकारद्वारा प्रवाह गरिएका सेवा, सुविधा तथा वस्तु प्राप्त गर्ने नागरिकका अपेक्षा र चाहना अनुरूपका हुन सकेनन् भने त्यसले जननिर्वाचित प्रतिनिधि र कर्मचारी संयन्त्रप्रति विश्वसनीयता घटनुका साथै राज्य र व्यवस्थाप्रति पनि नागरिकहरूमा नैराश्यता बढ्न जान्छ । यसर्थ, सबै स्थानीय सरकारले मानव संशाधनको विकास संस्थागत क्षमतामासुधार र आवश्यक पूर्वाधारको दिगो विकास गरि नागरिकप्रति पूर्णरूपमा उत्तरदायी स्थानीय सरकारको रूपमा काम गर्न आवश्यक छ ।

स्थानीय सरकारलाई आवश्यकतामा आधारित क्षमता विकास योजना तर्जुमा गर्न तथा उक्त योजनाको कार्यान्वयनबाट नागरिकहरूका लागि मितव्ययी तरिकाले नतिजामुखी सेवा प्रदान गर्न सहज होस् भन्ने अभिप्रायले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११४ बमोजिम सङ्गीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट “गाउँ/नगरपालिको क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६” तयार भएको छ र सोही दिग्दर्शनलाई आधार मानी हरेक पालिकाले ३ वर्षे क्षमता विकास योजना तयार गर्नु पर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ । यो कृयाकलाप प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमबाट हुने सहयोग/सहजीकरणको लागि छनोट भएका स्थानीय तहहरूमा सम्बन्धित स्थानीय तहहरूसंगको नजिकको समन्वय र सहभागितामा सम्पन्न गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, सङ्ग प्रदेश र स्थानीय तह समन्वय र अन्तरसम्बन्ध ऐन, २०७७ जस्ता विभिन्न कानूनहरूले स्थानीय तहका जिम्मेवारी, भूमिका र अन्तरसम्बन्धका विषयहरूमा स्पष्ट व्यवस्था गरेका छन्। संविधानमा उल्लेख भएका अधिकारका सूचीहरूको व्यावहारिक कार्यान्वयनको स्थिति, स्थानीय सरकारको शासन सञ्चालन क्षमता र स्थानीय शासनलाई प्रभावकारी तुल्याउनका लागि आगामी दिनमा आवश्यक पर्ने क्षमताको अन्तर पहिचान गरी यस्ता अन्तर एवम् कमजोरीलाई निराकरण गरी स्थानीय तहलाई सबल र सक्षम शासकीय एकाईका रूपमा स्थापित गर्न अवलम्बन गर्नुपर्ने उपायहरूका बारेमा विश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ।

स्थानीय तहहरू नगरिकको जीवनस्तर सुधारका लागि एकीकृत रूपमा कार्य गर्ने जिम्मेवार निकाय हुन। स्थानीय सरकारका अधिकार र जिम्मेवारीहरू कत्तिको कुशल रूपमा सम्पादन हुन्छन भन्ने कुरा विभिन्न पदीय जिम्मेवारीमा रहेका जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूको क्षमतामा तथा त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीहरूको गुणस्तरीय एवं इच्छाशक्तिमा निर्भर गर्दछ। संविधान प्रदत्त एकल र साभा अधिकार र जिम्मेवारीहरूलाई कुशल रूपमा सम्पादन गरी नागरिकहरूलाई छिटो, छरितो, कम भन्कटिलो, पारदर्शी र गुणात्मक सेवा, प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी र दायित्व स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा रहेको छ। तर अधिकांश स्थानीय सरकारहरू बहुआमिक चुनौतिको सामना गर्नुपर्ने अवस्थामा छन्। यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारबाट सञ्चालन गरिने सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय गतिविधि तथा पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्यहरूलाई दिगो र परिणाममुखी बनाउनु पर्ने कानुनी र नैतिक दायित्व रहेको तर जिम्मेवारीका अनुपातमा पूर्ण कार्य क्षमतामा कमी हुँदा सेवा प्रवाह अपेक्षा गरे अनुरूप नहुन सक्छ। यस्तो परिवेशमा नागरिकका आवश्यकताहरूको प्राथमिकीकरण गर्न सकिदैन र विकासका गतिविधिहरूको व्यवस्थापनमा अलमल हुन्छ। विकास प्रशासनकाविभिन्न नवीनतम आयाम, प्रविधि र मान्यता अनुसार स्थानीय सरकारलाई क्रमिक रूपमा प्रविधियुक्त बनाउदै नागरिकहरूको आशा र अपेक्षा अनुसार काम गर्न कठिन हुन जान्छ।

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले विभिन्न विकास साभेदारहरूको सहयोगमा प्रादेशिक तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम संचालनमा ल्याएको छ। देशका सातै प्रदेश तथा ७५३ स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गरिने यो कार्यक्रम प्रदेश सरकारमार्फत प्रदेश तथा स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, कर्मचारीहरूको क्षमता विकास साथै संस्थागत क्षमता (नीतिनियम, विधि, निर्देशिका, क्षमता विकास योजना, आचार संहिता कार्यशैली) जस्ता अवस्थाहरूको स्व-मूल्याङ्कन गर्न सहयोग गरिरहेको छ। त्यसैगरि स्थानीय तहमा जनप्रतिनिधि तथा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गरि कार्यसम्पादनमा सुधार र स्थानीय तहको संस्थागत सुधार एवं शासकीय क्षमताको अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले प्रादेशिक सुशासन केन्द्र, सुदूरपश्चिम, पुन्ना, डोटीको वित्तीय सहयोग र भूगोल इन्जिनियरिङ कन्सलट्यान्ट प्रा. लि. को प्राविधिक सहयोगमा यस शुक्लाफाँट नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना तर्जुमा गरिएको हो।

१.२ क्षमता विकास योजनाको औचित्य

नेपालको संविधानले केन्द्रीकृत र एकात्मक राज्य प्रणालीलाई अन्त्य गरी समानुपातिक, समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तको आधारमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्यव्यवस्था स्थापना गरेको छ । नेपालको संविधानले तीन तह (संघ, प्रदेश र स्थानीय) को सरकारको व्यवस्था गरी २०७३ फागुनमा साविकका गा.वि.स. तथा नगरपालिकाहरूलाई खारेज गरी स्थानीय सरकारको नयाँ संरचना कायम गरेको हो । नेपालमा ७५३ वटा स्थानीय सरकारहरू (२९३ नगरपालिकाहरू तथा ४६० गाउँपालिकाहरू) र ७७ वटा जिल्ला समन्वय समितिहरू स्थापना भएपछि २०७४ साल असोजसम्ममा सबै पुनर्गठित स्थानीय सरकारहरूको निर्वाचन सम्पन्न भएको थियो । स्थानीय सरकारको निर्वाचन सम्पन्न भए लगतै २०७४ साल असोजमा नै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन जारी भएको थियो । यी ऐनले गरेको संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय शासन पढातिलाई सुदृढ गरी स्थानीय सरकारमा विधायिकी, कार्यकारिणी र न्यायिक अभ्यासलाई संस्थागत गर्न वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्थानीय सरकारको अधिकारलाई थप स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ ।

नागरिकहरूको सन्निकट रहेर संविधानले निःसृत गरेको अधिकारहरूको प्रयोग गर्दै नागरिकहरूलाई छिटो, सरल, पारदर्शी र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गरी लोकतन्त्रका लाभहरूलाई नागरिकबीच प्रत्याभूति गराउने गहन जिम्मेवारी स्थानीय सरकारका रूपमा स्थापीत स्थानीय तहको हो । दिगो विकासका लक्षहरू हासिल गर्न, सुखी र समृद्ध नेपाल निर्माण गर्न र सामाजिक न्याय स्थापीत गरी समतामूलक समाज निर्माण गर्ने अभिभारा भएको स्थानीय सरकारले आफ्नो कार्य सम्पादन स्तर सुधारमा धेरै प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिएको छ । यसर्थ, सबै स्थानीय सरकारहरूको कार्य दक्षता (मानव संसाधन, संस्थागत क्षमता) बृद्धि गर्न नतिजामा आधारित क्षमता विकास योजना तर्जुमा गर्न सहयोग पुगोस, नागरिकहरूले गुणात्मक र पारदर्शी सेवा प्राप्त गरी संघीय शासन व्यवस्थाको अनुभूतिगर्न सकून, सेवा प्रवाह र विकासका नवीनतम अवधारणाहरूको प्रयोगद्वारा सुशासन स्थापनामा सहयोग पुऱ्याउनको लागि माग तथा आवश्यकतामा आधारित कार्यक्रम तर्जुमागर्न स्थानीय तहको क्षमता विकास योजनाले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउन सक्ने कुरामा दुईमत छैन ।

संवैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत नयाँ शासकीय संरचना अनुसार स्थापना भएका स्थानीय सरकारहरूलाई विगतमा केन्द्रीय सरकार मातहत रहेका कतिपय विषयगत कार्यालयहरू मार्फत् प्रदान गरिएका सेवाहरूलाई हस्तान्तरण गरिएको छ । यसले गर्दा विगतको स्थानीय निकायहरूको तुलनामा नयाँ संरचना अनुसार स्थापना भएका स्थानीय सरकारहरूलाई वित्तीय स्रोत साधनको अतिरिक्त बढी अधिकार तथा जिम्मेवारी प्राप्त छ । दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न, सुखी र समृद्ध नेपाल निर्माण गर्न तथा सामाजिक न्याय स्थापित गरी समतामूलक समाज निर्माण गर्ने अभिभारा भएको स्थानीय सरकारले आफ्नो कार्य सम्पादन स्तर सुधारमा धेरै प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिएको छ । परिवर्तित सन्दर्भ अनुसारको जिम्मेवारी पूरा गर्न स्थानीय

सरकारहरूमा उपयुक्त संस्थागत व्यवस्थाको स्थापना, आवश्यक कर्मचारीहरू प्राप्ति तथा प्राप्त अधिकार क्षेत्रमा सेवा प्रदान तथा विकासका लागि योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा निरन्तर सुधार ल्याउन जरूरी हुन्छ । जसका लागि स्थानीय सरकारको विद्यमान क्षमताको अध्ययन तथा विश्लेषणको आधारमा योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै जानुपर्ने हुन्छ । यसका साथै स्थानीय तहमा आर्थिक अनुदानको परिमाण बढाउने र राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगद्वारा र स्थानीय तह संस्थागत क्षमता विकास स्वमूल्याङ्कन (LISA) ले पनि नगरपालिकाको प्रभावकारी कार्य सम्पादन मापनका आधारमा स्थानीय तहहरूलाई अनुदान दिने व्यवस्था गरेको अवस्थामा स्थानीय तहहरूको क्षमता विकासमा जोड दिन अति आवश्यक देखिएको छ । साथै स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (LISA) बाट प्राप्त सुभावहरूलाई कार्यान्वयनका लागि पनि यो क्षमता विकास योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न लागेको छ ।

स्थानीय सरकारले संविधान तथा कानूनले तोकेका भूमिका र जिम्मेवारी अनुरूप कार्य सम्पादन गर्दा समग्र राष्ट्रिय योजना र लक्ष्य, विश्वव्यापी साभा लक्ष्यको रूपमा रहेका दिगो विकासका लक्ष्य तथा स्थानीयस्तरका आवश्यकताहरू परिपूर्ति गर्ने गरी योजनाबद्ध रूपमा कार्य सम्पादन गर्नुपर्ने हुन्छ । भखै सम्पन्न स्थानीय निर्वाचन मार्फत निर्वाचित भै आएका जनप्रतिनिधिहरूले कामकाज सुरुवात गरेको अवस्था छ । स्थानीय तहले आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्न उपयोग गरेको क्षमताको अध्ययन एवं विश्लेषण गर्दै भविष्यमा प्रभावकारी कार्य सम्पादनका लागि आवश्यक पर्ने क्षमताको पहिचान गर्नका लागि यो अध्ययन उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

माथि उल्लेखित क्षमता विकासका पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न स्थानीय तहका अवयवहरू (मानव संसाधन, संस्थागत अवस्था र कार्यालय पूर्वाधार) तथा सूचना प्रविधिको प्रयोगद्वारा द्रुत र विश्वसनीय सेवा प्रवाह गर्नु आजको अनिवार्य आवश्यकता हो । यसर्थ, स्थानीय तहको क्षमता विकास योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्यलाई निम्नानुसार वुँदागत रूपमा पुष्टि गर्न सकिन्छ :-

- क) संविधानप्रदत्त अधिकार र जिम्मेवारीहरूलाई कुशल रूपमा सम्पादन गरी नागरिकहरूलाई छिटो, छरितो, पारदर्शी र गुणात्मक सेवा प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी र दायित्व स्थानीय तहको कार्यक्षेत्रमा रहेको छ ।
- ख) स्थानीय तहबाट सञ्चालन गरिने सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय गतिविधि तथा पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्यहरूलाई दिगो र परिणाममुखी बनाउनु पर्ने कानूनी र नैतिक दायित्व रहेको छ ।
- ग) स्थानीय तहका अधिकार र जिम्मेवारीहरू कुशल रूपमा सम्पादन गर्न विभिन्न पदीय जिम्मेवारीमा रहेका जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नु आवश्यक रहेको छ ।
- घ) विकास प्रशासनका विभिन्न नवीनतम आयाम, प्रविधि र मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई क्रमिक रूपमा प्रविधियुक्त बनाउदै नागरिकहरूको आशा र अपेक्षा अनुसार काम गर्न सक्ने गरी स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता विकास गर्न आवश्यक रहेको छ ।

- ड) स्थानीय सरकारहरूको संस्थागत स्व-मुल्यांकनबाट सबल पक्ष, सुधार गर्नु पर्ने पक्ष लगायत स्थानीय तहको समग्र कार्यगत क्षेत्रहरू, कानुनी प्रावधानहरूको कार्यान्वयन प्रक्रिया र उपलब्धिहरूको स्थिति पहिचान भएकोले सो को आधारमा क्षमता विकास योजना निर्माण आवश्यक देखिएको छ ।
- च) आपूर्तिका साथै मागमा आधारित क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरी आवश्यकता बोध गरेका क्षेत्रमा ज्ञान, सीप र धारणा विकास तथा जनउत्तरदायी कर्मचारी तथा शासन प्रणाली स्थापित गर्नु आवश्यक रहेको छ ।

१.३ क्षमता विकास योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरू

स्थानीय तहको क्षमता विकास योजना तर्जुमा गर्नुको उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- क) स्थानीय तहको संस्थागत स्व-मुल्यांकनबाट प्राप्त क्षमता विकासको क्षेत्रमा देखिएका अन्तर पत्ता लगाई सोको पूर्तीका लागि क्षमता विकासको योजना तर्जुमा गर्ने,
- ख) क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कृयाकलापहरू पहिचान गर्न र उक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने श्रोतको पूर्वानुमान गर्ने,
- ग) क्षमता विकासका क्रियाकलाप मार्फत स्थानीय तहको सेवा प्रवाह तथा कार्य सम्पादनस्तर सुधार गर्ने,

उपरोक्त उद्देश्यहरू हाशिल गर्न क्षमता विकास योजना तर्जुमाका माध्यमले प्राप्त गरिने निर्दिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

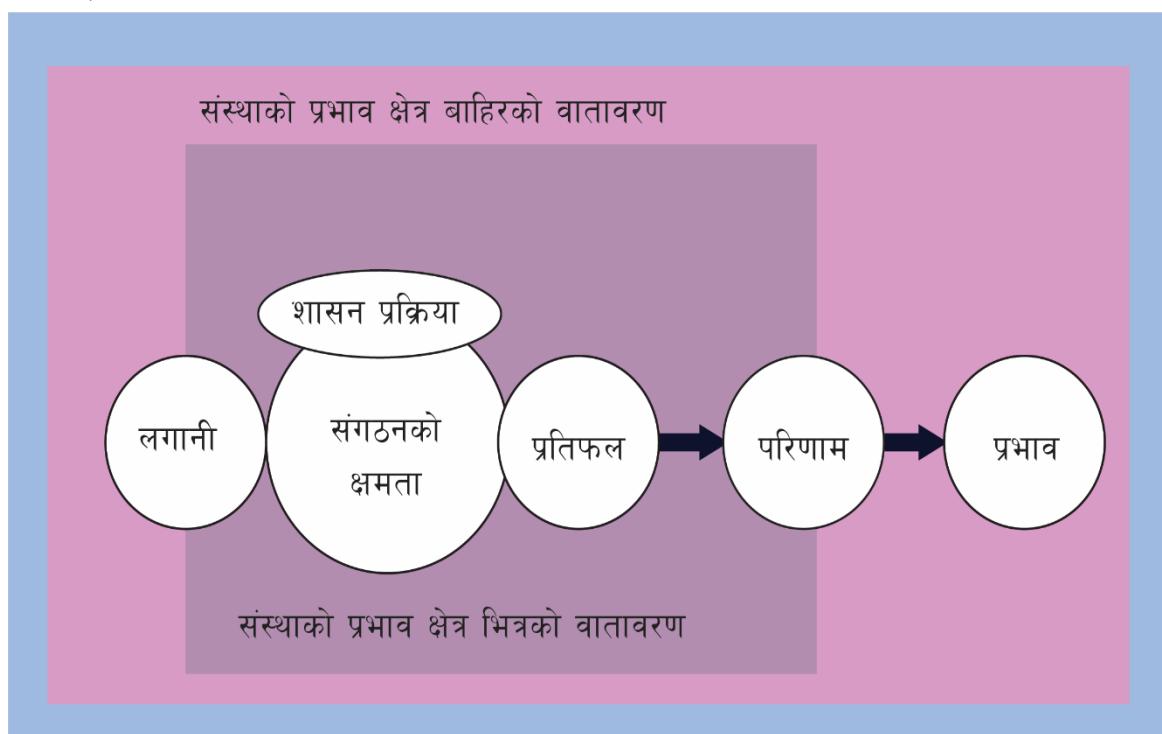
- क) संविधान तथा प्रचलित कानूनहरूबाट प्राप्त अधिकार अनुसार कार्य सम्पादन गर्न स्थानीय तहको आन्तरिक तथा वात्य वातावरणको विश्लेषण गर्ने,
- ख) स्थानीय तहलाई प्राप्त अधिकार र जिम्मेवारी दक्षताका साथ सम्पादन गर्न जननिर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारी तथा सहयोगी निकायहरू लगायत स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूको कार्यदक्षता वृद्धिको आवश्यकतालाई सहभागितात्मक विधि अवलम्बन गरी पहिचान गर्ने,
- ग) प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप, धारणा र विद्यमान क्षमता बीचको फरक पहिचान र आवश्यकतामा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न मार्गदर्शन गर्ने,
- घ) सेवा प्रवाह तथा विकास व्यवस्थापनमा सार्वजनिक प्रशासनका नवीनतम आयाम, प्रविधि र प्रणालीको अनुसरण तथा प्रयोग गर्न आधार तयार गर्ने,
- ड) संस्थागत विकास तथा मानव संशाधन विकासका क्षेत्रमा देखिएका कमजोर क्षेत्रहरू पहिचान गरी क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा प्रयोग गर्नका लागि कार्यनीति निर्धारण गर्ने,
- च) संस्थागत विकासका लागि लगानी गर्नुपर्ने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी तदनुरूप संस्थागत विकासका कार्यक्रम तय गर्ने ।

१.४ क्षमता विकास योजनाको अवधारणा

संस्थागत क्षमता भन्नाले सामान्यतया कुनै निश्चित समयमा संस्थाको भूमिका तथा जिम्मेवारी पूरा गर्नका लागि संस्था तथा संस्थाको प्रत्यक्ष पहुँचभित्र रहेको दक्षता, सीप, बुझाइ, धारणा, मूल्य, सम्बन्ध, व्यवहार, स्रोत र साधनको समग्र अवस्थालाई बुझाउँदछ । क्षमता विकासले भूमिका तथा जिम्मेवारी पूरा गर्नका लागि व्यक्ति, संगठन तथा समाजमा रहेको त्यस्तो ज्ञान, सीप र धारणालाई जनाउँदछ, जसले निम्न कार्य गर्न सक्ने क्षमता विकास गराउँदछ :

- सीप, क्षमता तथा स्रोतको उपयोगितामा वृद्धि गर्ने,
- बुझाइ तथा सम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने,
- दीगोपनाका लागि मूल्य, धारणा र उत्प्रेरणाका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्ने ।

संस्थागत क्षमता विकासले संगठनको उद्देश्य हासिल गर्नका लागि संगठन संरचना, कार्य प्रक्रिया, स्रोत तथा व्यवस्थापनका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्दछ । संगठनको क्षमता एक वा त्यो भन्दा बढी तत्वहरू मिलेर बनेको वृहत प्रणाली भित्रको एउटा तत्व हो, जसलाई निम्न चित्रमा देखाइएको छ (चित्र १) ।

चित्र १: क्षमता विकास विश्लेषण ढाँचा - संगठन एउटा खुल्ला प्रणालीको रूपमा

संस्थाहरू निश्चित परिवेशमा संचालन भएका हुन्छन् । तिनीहरूको क्षमता आफ्नो स्थापित परिवेश र आफूले अन्तर्क्रिया गर्ने औपचारिक तथा अनौपचारिक संयन्त्र भन्दा फरक ढङ्गले विकास भएको हुँदैन । संस्थाहरूको क्रियाकलापले प्रतिफल पैदा गर्दछ । बिना प्रतिफल पनि क्षमता हुन सक्छ । संस्थाहरूमा जब क्षमता प्रयोग हुन्छ (क्रियाकलाप) यसले केही न केही प्रतिफल दिन्छ । प्रतिफलले परिणाम र प्रभावको जन्म दिन्छ । उदाहरणको लागि यदि सावुनको

माग गरिन्छ र त्यसलाई उचित ढङ्गले प्रयोग गरिन्छ भने त्यसले पहिलेभन्दा राम्रो सरसफाई ऐदा गर्दछ (परिणाम) र यसले स्वास्थ्यमा ‘प्रभाव’ पार्दछ । तर एउटा कुरा के महत्वपूर्ण छ भने ‘क्षमता’ देखि प्रभाव सम्मको कार्य-कारण शृङ्खला ज्यादै लामो हुन्छ । संस्थागत क्षमता विकास नीतिले क्षमता विकास कसरी गर्ने? भन्ने तरिका निर्धारण गर्दछ; जुन निम्नमध्ये कुनै एक वा संयुक्त रूपमा एकभन्दा बढी पनि हुन सक्दछ ।

- पुराना तथा अनुपयुक्त क्षमताहरूलाई हटाउने वा रूपान्तरण गर्ने,
- विद्यमान क्षमतालाई अधिकतम प्रयोग गर्ने,
- विद्यमान क्षमताको विकास तथा सुदृढीकरण गर्ने,
- नयाँ क्षमता स्थापना गर्ने ।

क्षमता विकास लामो समयसम्म निरन्तर चलिरहने एउटा प्रक्रिया हो, जसको माध्यमले व्यक्ति, संगठन र समाजले आइपर्ने समस्याहरू समाधान गर्न, सम्भावनाहरूको उपयोग गर्न तथा समय सापेक्ष विकासका निर्धारित उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न आवश्यक ज्ञान, सीप र धारणा प्राप्त गर्दछ । यसर्थ, क्षमता विकास शब्दले व्यक्तिको ज्ञान, सिप र धारणामा सकारात्मक प्रभाव ल्याउनुका साथै समग्र संस्था र प्रणालीको कार्य दक्षता र प्रभावकारिता वृद्धि भन्ने बुझाउँदछ । यस हिसावले स्थानीय सरकारको क्षमता विकासलाई बहुतर रूपमा चार भागमा बाँडेर हेर्ने गरिन्छ ।

क) भौतिक स्रोत साधन

संस्थाको भूमिकालाई कम लागतमा प्रभावकारी रूपले सम्पादन गर्न आवश्यक पर्ने कार्यस्थान तथा सामग्री, यन्त्र, उपकरण, औजार, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको व्यवस्था र सोको मर्मत सम्भारको आवश्यकतालाई बुझ्न सकिन्छ ।

ख) ऐन, नियम, विधि र प्रणाली

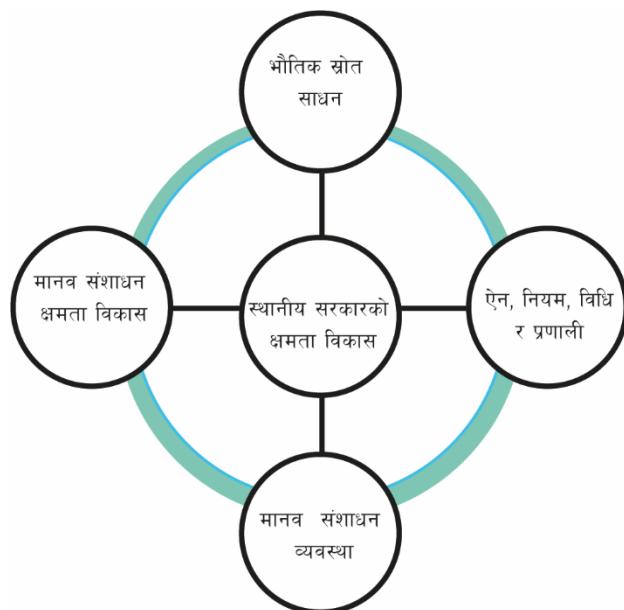
संस्थाको कार्यलाई व्यवस्थित रूपले योजना, सञ्चालन तथा नियन्त्रण गर्न र सबैमा एकै किसिमको बुझाइ र व्यवहार हुन आवश्यक विधि तथा प्रणालीको स्थापना गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका लागि आवश्यक नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि, आचारसंहिता आदिको तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउन जरूरी हुन्छ । त्यसैगरी, सम्पादन गरिने कार्यलाई व्यवस्थित गर्न कार्य प्रणाली निर्धारण गर्न आवश्यक हुन्छ । कार्यप्रणाली अन्तर्गत कार्य सम्पादन प्रणाली, कार्य वातावरण, सञ्चार, समन्वय जस्ता पक्ष हुन सक्दछन् ।

ग) मानव संशाधन व्यवस्था

संस्थाको क्षमता विकासका लागि उपयुक्त संख्यामा आवश्यकता अनुसार सहि क्षमता भएका मानव संशाधन समयमै प्राप्त गर्नुलाई मानव संशाधन व्यवस्था भनिन्छ । स्थानीय सरकारको मानव संशाधनमा निर्वाचित पदाधिकारी एवम् निर्दिष्ट भूमिका पूरा गर्न आवश्यक ज्ञान, सीप र धारणा भएका वा हासिल गर्न सक्ने क्षमता भएका कर्मचारीलाई जनाउँदछ । यस अन्तर्गत आवश्यक मानव संशाधन प्राप्तिका लागि गरिने कार्यहरू (संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण, दरबन्दी निर्धारण, नियुक्ति प्रक्रिया, सर्ववा/बढुवा व्यवस्था, जिम्मेवारी निर्धारण, पारिश्रमिक आदि) लाई बुझ्न सकिन्छ ।

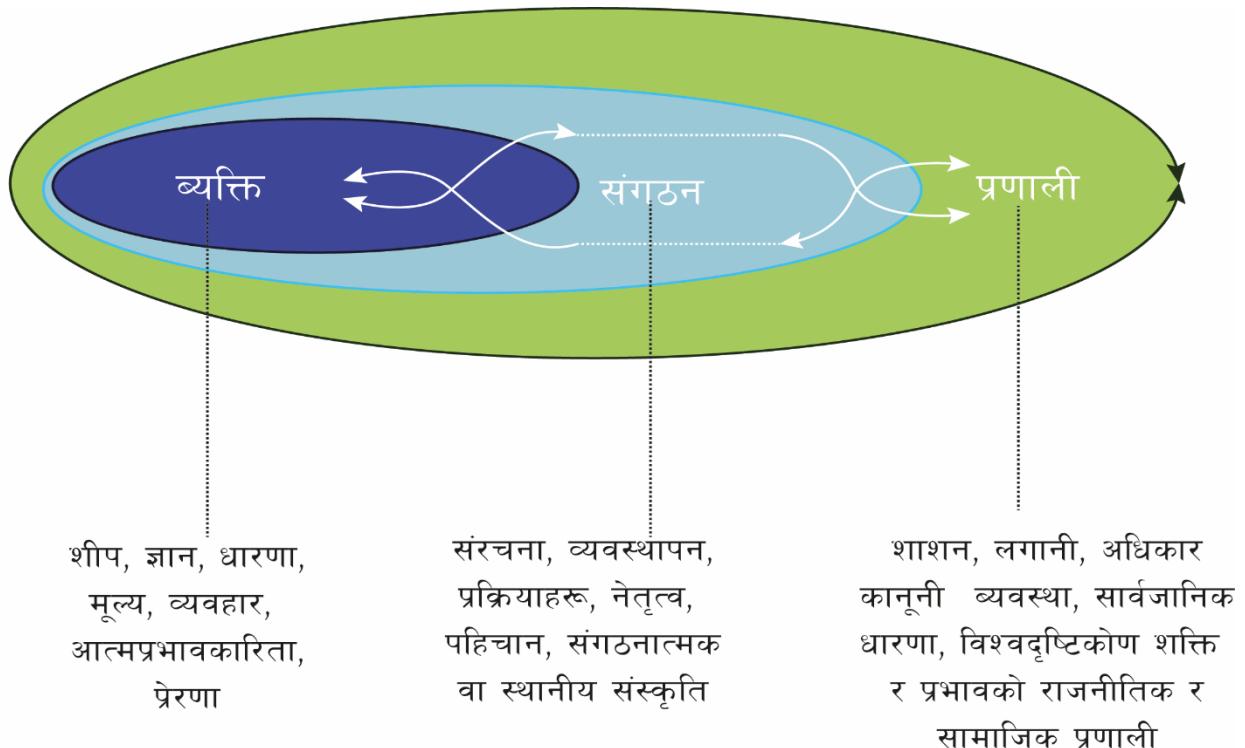
घ) मानव संशाधन क्षमता विकास

यसले संस्थाको भूमिकालाई प्रभावकारी रूपमा सम्पादन गर्न विद्यमान मानव संशाधनको ज्ञान, सीप र धारणामा गुणात्मक वृद्धिलाई जनाउँदछ । यस अन्तर्गत स्थानीय सरकारका भूमिका पूरा गर्न जिम्मेवारीमा रहेका जनशक्तिहरू (निर्वाचित पदाधिकारीहरू, कर्मचारीहरू, स्थानीय सरकारसँग प्रत्यक्ष संलग्न भई कार्य गर्ने उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरू, स्वयम्भेवीहरू आदि) को क्षमता विकास पर्दछ । मानव संशाधन क्षमता विकास अन्तर्गत तालिम, अभिमुखीकरण, अनुशिक्षण, अध्ययन अवलोकन, अनुभव र सिकाइ आदान-प्रदान जस्ता प्रक्रियालाई क्षमता विकास भनेर बुझ्न सकिन्छ (चित्र २)

चित्र २: स्थानीय सरकारको क्षमता विकासका प्रकारहरू

क्षमता विकासलाई मूलतः तीन तहहरूका वर्गीकरण गर्न सकिन्छ - व्यक्ति, संगठन र प्रणाली (सक्षम वनाउने वातावरण) जुन एक अर्कामा स्वतन्त्र तर अन्तर संबन्धित हुन्छन (चित्र ३) ।

चित्र ३: क्षमता विकासका विभिन्न तहहरू

१.५ क्षमता विकास योजनाको तयारीका संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान

नेपालको संविधान २०७२ को भाग ५ (राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँट) अन्तर्गत धारा ५६ मा संझीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघीय, प्रदेश र स्थानीय तहगरी तीन तहको हुने व्यवस्था मार्फत् स्थानीय तहको संवैधानिक आधार प्रष्ट गरिएको छ। संविधानको भाग १७, भाग १८ र भाग १९ मा क्रमशः स्थानीय कार्यपालिका, स्थानीय व्यवस्थापिका र स्थानीय आर्थिक कार्यप्रणालीको व्यवस्था गरिएको छ। संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्रका विषयहरू र अनुसूची ९ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकार सूचीको व्यवस्था छ। संविधानको परिधिभित्र रहेर स्थानीय तहलाई राजनीतिक तथा प्रशासनिक अधिकार प्रयोग गर्नसक्ने स्वायत्तता प्रदान गरिएको छ। संवैधानिक प्रावधान अनुरूप स्थानीय तहहरू अधिकार सम्पन्न स्थानीय सरकारको रूपमा स्थापित भएकाले ती सरकारहरूको सबल भूमिकाको अपेक्षा आम रूपमा गरिएको छ। नागरिकको नजिक रहने र उनीहरूका दैनिक कामकाजका साथै विकास निर्माण र आर्थिक, सामाजिक/सांस्कृतिक तथा

राजनीतिक सरोकारमा प्रत्यक्ष संलग्न रहने हुनाले स्थानीय तहहरू नेपालको लोकतन्त्रका आधारभूत खम्बाहरू हुन् ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले नगरपालिका तथा गाउँपालिकाको आफ्नो अधिकारक्षेत्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाइ लागू गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको छ । यस प्रकारका योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुनेगरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, स्थानीय आर्थिक विकास, विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्ने व्यवस्थासमेत यस ऐनले गरेको छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीयतहले सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गर्ने, मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गर्ने, खर्चको आवश्यकताको प्रक्षेपण गर्ने, राजस्वको प्रक्षेपण तयार गर्ने र वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसका साथै सङ्घ र प्रदेशले स्थानीयतहको खर्चको आवश्यकता र राजस्व क्षमताको आधारमा समानीकरण अनुदान, सङ्घ, प्रदेश वा स्थानीयतहको कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न सशर्त अनुदान, स्थानीयतहको पूर्वाधार विकास सम्बन्धी आयोजना कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहसँग लागत साभेदारीका लागि समपूरक अनुदान र कुनै उद्देश्य प्राप्त गर्न खास आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालनको लागि विशेष अनुदान लगायत अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी व्यवस्था यस ऐनले गरेको छ । ऐनले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने व्यवस्था पनि गरेको छ । तर प्रदेश सरकार र स्थानीयतहले आन्तरिक ऋणलिनु अघि नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४

स्थानीयतहले योजना तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए बमोजिम प्राकृतिक स्रोतको परिचालनका आधार, राजस्व बाँडफाँडका आधार, अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरणका आधार लगायतका प्रावधान अनुरूप आयोगले समय-समयमा गरेका सिफारिसलाई ध्यानमा राखी स्रोत साधनको अनुमान र प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ । अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने समानीकरण, सशर्त, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान र स्थानीय तहको कर तथा गैरकरबाट प्राप्त हुने आय स्थानीय तहको योजना तर्जुमाको प्रमुख वित्तीय स्रोतको रूपमा रहेको छ ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको समन्वय र अन्तरसम्बन्ध सम्बन्धी ऐन, २०७७

संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको समन्वय र अन्तर सम्बन्ध सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७७ को परिच्छेद ३ को दफा १३ मा राष्ट्रियस्तर वा महत्वका आयोजना, एकभन्दा बढी प्रदेशमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आयोजना र जटिल प्राविधिक क्षमता र ठूलो लगानी आवश्यक पर्ने आयोजनाको तर्जुमा सङ्घले गर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्रदेश भित्र पर्ने र प्रदेशबाट कार्यान्वयन हुने आयोजनाको तर्जुमा प्रदेश सरकारले गर्ने तथा स्थानीय तहभित्र पर्ने र स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने आयोजनाको तर्जुमा स्थानीय तहले गर्ने व्यवस्था छ । साथै स्थानीय तहले आयोजना तर्जुमा, बजेट व्यवस्था र कार्यान्वयन गर्दा सङ्घीय कानूनले निर्धारण गरेको मापदण्डको आधारमा गर्नुपर्ने तथा स्थानीय तहको अधिकार सूची र कार्य जिम्मेवारीमा पर्ने विषयमा नीति, कानून तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा नेपाल सरकारले आवश्यक सहयोग गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐनको दफा १७ मा राष्ट्रिय परिषद्बाट स्वीकृत राष्ट्रिय नीति तथा योजना एवम् राष्ट्रिय र प्रदेश कार्यकारी समिति र स्वीकृत क्षेत्रगत नीति, योजना र कार्यक्रम अनुरूप स्थानीय विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न प्रत्येक स्थानीय तहले प्रमुखको अध्यक्षतामा बढीमा पन्थ जना सदस्य रहेको स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । समितिले भौतिक संरचना निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन संहिता लगायत स्वीकृत निर्देशिका र मापदण्ड पालना गराउने, बजेट विनियोजन गर्न लगाउने, सरकारी, गैरसरकारी, निजी, सामुदायिक संस्थाको समन्वय र संलग्नतामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने, विपद्सँग सम्बन्धित तथ्याङ्क विवरण तयार गर्ने र स्थानीयस्तरमा आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्ने लगायतका कार्यहरू गर्नुपर्ने व्यवस्था ऐनले गरेको छ ।

स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७

स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्व-मूल्याङ्कन कार्यविधि, २०७७ ले १० विषयगत क्षेत्र अन्तर्गत १०० वटा समग्र अवस्था, प्रक्रियागत अवस्था र परिमाणात्मक अवस्था दर्शाउने सूचकहरू निर्धारण गरेको छ । आवधिक योजन तर्जुमा गर्दा यी सूचकहरू कार्यान्वयन हुने सुनिश्चिता गर्नुपर्दछ ।

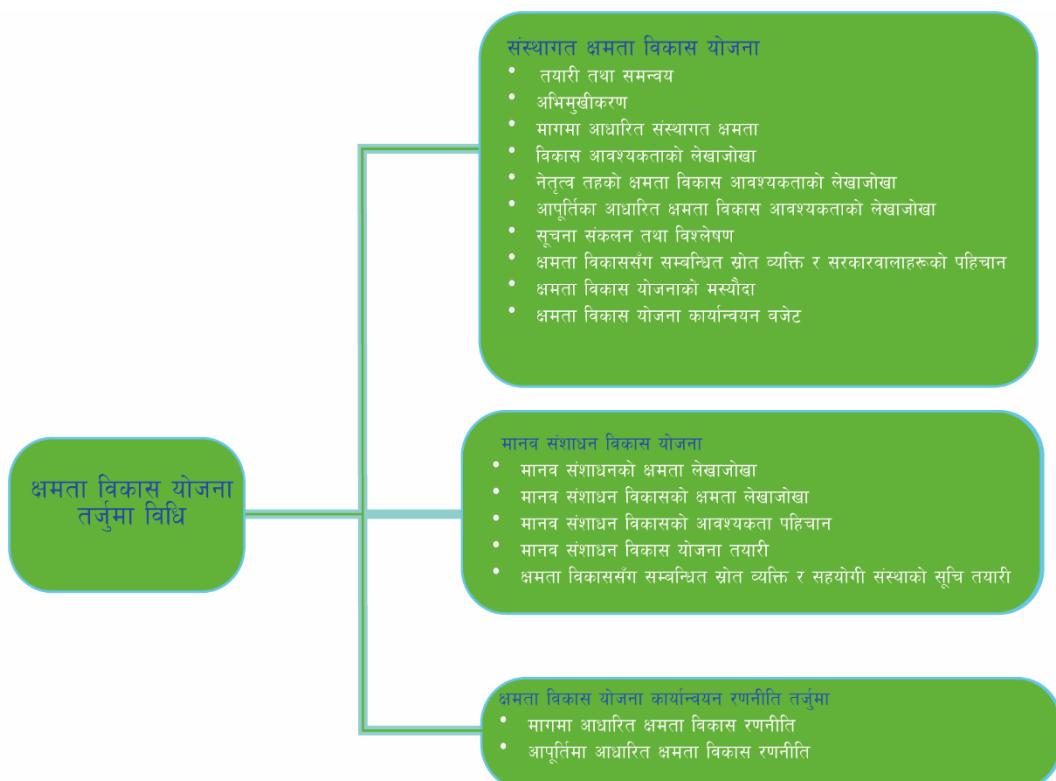
गाउँ/नगरपालिको क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६

स्थानीय सरकारलाई आवश्यकतामा आधारित क्षमता विकास योजना तर्जुमा गर्न तथा उक्त योजनाको कार्यान्वयनबाट नागरिकहरूका लागि मितव्ययी तरिकाले गुणात्मक सेवा प्रदान गर्न सहज होस् भन्ने अभिप्रायले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ११४ बमोजिम सङ्घीय

मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट यो “क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन” तयार गरिएको हो ।

१.६ क्षमता विकास योजना तर्जुमा प्रकृया

क्षमता विकास योजना तर्जुमासम्बन्धी निम्न अनुसारका चरणहरू रहेका छन् (चित्र ४):-

चित्र ४: क्षमता विकास योजना निर्माण प्रक्रियाहरूका चरणहरू

१.६.१ संस्थागत क्षमता विकास योजना

संस्थागत क्षमता विकास योजना तर्जुमाका साथै कार्यसम्पादनका चरणहरू र सोका लागि आवश्यक देहाय अनुसारका विधिहरू प्रयोग गरिएको थियो:

१.६.१.१ तयारी तथा समन्वय

क्षमता विकास योजना तयारीमा यो प्रमुख चरण हो । यस चरणमा क्षमता विकाससंग सम्बन्धित विभिन्न अन्तराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरमा प्रकाशित कृतिहरूको समीक्षा गरिएको थियो । त्यस्तै क्षमता विकास योजनासँग सम्बन्धित दस्तावेज, नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चाल ऐन, संघ तथा प्रदेश सरकारको निति तथा वजेट, नगरपालिकाको वार्षिक प्रगति समिक्षा

प्रतिवेदन, नगरपालिकाको संगठनात्मक संरचनाको अध्ययन, नगरपालिकाको विगत ३ वर्षको नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, नगरपालिकाले पारित गरेका ऐन, नियम, कार्यविधिहरूको समीक्षा गरिएको थियो । यसबाट क्षमता विकास सम्बन्धी विद्यमान कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र तिनीहरूको कार्यान्वयनबीचमा रहेको अन्तर पत्ता लगाउन मद्दत पुगेको थियो ।

प्रदेश सुशासन केन्द्रसँगको कार्य सम्भौता पश्चात तयारी चरणको सुरुवातमा सम्बन्धित पालिकासँग फोन/ईमेल मार्फत सम्पर्क कायम गर्ने र क्षमता विकास तर्जुमाका लागि फिल्डमा काम गर्ने जाने समय तालिका बारेमा समेत स्थानीय तहहरूलाई जानकारी दिने काम गरिएको थियो । यस चरणमा स्थानीय सरकारका कर्मचारी, निर्वाचित प्रतिनिधीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूसँग भेटघाट र छलफल लगायतका क्रियाकलापहरूबाट क्षमता विकास निर्माण सम्बन्धी सम्पूर्ण जानकारी दिइएको थियो ।

क्षमता विकास योजना दिग्दर्शन २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका जिम्मेवारीहरूका लागि स्थानीय तहको क्षमता विकास योजना प्रक्रियाको नेतृत्व तथा क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्नका लागि नगरपालिकाका प्रमुखज्यूले स्थानीय सरकारको क्षमता विकाससँग सम्बन्धित सम्पूर्ण पक्षहरूको समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गरी कार्यपालिकाको कुनै एक सदस्यको संयोजकत्वमा पाँच सदस्यीय क्षमता विकास समन्वय समिति गठन गर्नको लागि सुझाव दिइएको थियो । उक्त समितिको सदस्य-सचिव मानव संशाधन विकास वा कर्मचारी प्रशासन हेतु शाखा प्रमुखलाई तोक्नु उपयुक्त हुनेकुरा सुझाव दिइएको थियो ।

१.६.१.२ क्षमता विकास योजना तर्जुमा प्रक्रियाबारे अभिमुखीकरण

कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिले क्षमता विकास योजना तर्जुमाको लागि भूगोल ईन्जिनियरिङ कन्सल्ट्यान्ट प्रा.लि. बाट खटिने परामर्शदाताको टोलीले नगरपालिकाका पदाधिकारी, स्थानीय तहको राजस्व परिचालन सम्बन्धि काम गर्ने कर्मचारीहरू र राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरूसँग मिति २०७९ साल असार २ मा नगरपालिकामा क्षमता विकास योजनाको आवश्यकता, महत्व तथा कार्यान्वयन प्रक्रियाका बारेमा छलफल तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा स्थानीय तहका प्रमुख, उपप्रमुख, वडाध्यक्ष तथा सदस्यहरू, प्रशासकीय अधिकृत, महाशाखा तथा शाखा प्रमुखहरू र वडा सचिवका प्रतिनिधिहरूको सहभागितामा रहेको थियो । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा पालिकाको परिवर्तित भूमिका पूरा गर्न आवश्यक हुने क्षमता विकासका क्षेत्रहरू तथा मागमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकता पहिचान गर्न संघीय तथा सामान्य प्रशाशन मन्त्रालयद्वारा तयार पारिएको “क्षमता विकास योजना दिग्दर्शन, २०७६” ले निर्दिष्ट गरेको अनुसूचीहरू प्रयोग गरिएको थियो र त्यस माथि विस्तृत रूपमा छलफल गरिएको थियो । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा छलफल गरिएका विषयवस्तुको खाका अनुसूची - १ मा दिइएको छ ।

१.६.१.३ मागमा आधारित संस्थागत क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा

क्षमता विकास योजनाको अभिमुखीकरण सम्पन्न भएपश्चात् अनुसूची – २ मा दिइएको ढाँचा अनुसारका पाँच वटा विषयगत क्षेत्रमा सम्बन्धित महाशाखा/शाखा/एकाईका प्रमुखहरू र अन्य सरोकारपक्षहरूलाई सहभागी गराई स्व-मूल्यांकन विधिबाट संस्थागत क्षमता लेखाजोखाका लागि विवरण संकलन गरिएको थियो । संकलित विवरणहरूको विश्लेषणबाट नगरपालिकाका लागि आवश्यक महसुस गरिएका मागमा आधारित संस्थागत क्षमता विकासको आवश्यकता पहिचान गरिएको थियो ।

१.६.१.४ नेतृत्व तहको क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा

नगरपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष, कार्यपालिका सदस्य र गठित समिति, उपसमितिका संयोजकहरूसँग अनुसूची – ३ मा दिएको ढाँचा अनुसार नेतृत्व क्षमता लेखाजोखाका लागि स्व-मूल्यांकन विधिबाट विवरण संकलन गरिएको थियो । संकलित विवरणहरूको विश्लेषणबाट नेतृत्व तहले आवश्यकता महसुस गरेको संस्थागत क्षमता विकासको आवश्यकता पहिचान गरिएको थियो ।

१.६.१.५ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा

नगरपालिकाका कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरूले स्पष्ट रूपमा पहिचान गर्न नसकेका तर कार्यसम्पादनका लागि महत्वपूर्ण कार्य तथा क्रियाकलापहरूको पहिचान आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखाको माध्यमबाट गरिएको थियो । नगरपालिकाले हालसम्म सम्पादन गर्न नसकेका कार्यहरू तथा नयाँ जिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक क्षमताको पहिचान तथा विकास योजना तर्जुमा कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । यसका अतिरिक्त नवीनतम प्रविधि एवम् राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक महत्वका नीति, रणनीति हुन सक्छन् । आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकाससम्बन्धी क्रियाकलापहरूको पहिचानका लागि राष्ट्रिय महत्वका नीति, रणनीति, कार्यविधि तथा कार्यक्रमहरूको अध्ययनका अतिरिक्त स्थलगत सूचना समेत संकलन गरिएको थियो । स्थलगत सूचना संकलनका लागि देहायका विधिहरू प्रयोगमा ल्याइएको थियो:

- कार्य सम्पादन अवस्थाको अवलोकन,
- सम्पादन गरेका कार्यहरूको समीक्षा,
- सेवाग्राही नागरिकहरूको अभिमत, सेवा सन्तुष्टीको मापन (धेरै राम्रो काम गर्न सकेको भए अझै राम्रो के कस्तो सेवा पाउन सकिन्थ्यो होला भन्ने जस्ता नमुना अभिमत सेवाग्राहीबाट संकलन गरेर)
- सानो समूह अन्तर्वार्ता, व्यक्तिगत अन्तर्वार्ता,
- स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व-मूल्यांकन को नतिजा,
- दस्तावेजहरूको अध्ययन: मुख्य दस्तावेजहरूको सूची अनुसूची – ४ मा दिइएको छ ।

क्षमता विकास योजना तर्जुमामा सहजीकरण गर्ने व्यक्तिले आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास क्रियाकलापहरूको पहिचानका लागि प्रयोगमा ल्याइएका फारामहरू अनुसूची – ५ मा दिइएको छ ।

१.६.१.६ सूचना संकलन तथा विश्लेषणः

नगरपालिकाको क्षमता विकास अध्ययन कार्यको समन्वय गर्ने सम्पर्क व्यक्ति वा सहजकर्ताले स्व-मूल्यांकन विधिवाट संकलन भएका सूचनाहरू र आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा अध्ययन तथा विश्लेषण गरी संस्थाको अन्तरनिहित पक्षहरू (सबल पक्ष, दुर्वलपक्ष, अवसर र चुनौती)को विश्लेषण गरेर पनि क्षमता विकासका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको सूची तयार पारिएको थियो । यस्तो विश्लेषण गर्दा क्षमता विकासका निम्न पक्षहरूलाई समावेश गरिएको थियो :

- भौतिक स्रोत साधन,
- ऐन, नियम, विधि र प्रणाली,
- जनशक्ति व्यवस्था र
- ज्ञान, सीप, दक्षता ।

उक्त विश्लेषण सम्पन्न भएपछि उपलब्ध अवसर र सबल पक्षलाई बढाउदै जाने र कमजोरी तथा बाधालाई घटाउदै जाने हिसाबले क्षमता विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

१.६.१.७ क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारपक्षहरूको पहिचान

माथि उल्लेखित चरणहरूबाट पहिचान गरिएका क्षमता विकासका कार्यहरूमा योगदान दिनसक्ने स्रोत व्यक्ति तथा सरोकारवाला पक्षहरूको पहिचान गरी निजहरूसँग हुन सक्ने सहकार्यका क्षेत्रहरू तथा प्राप्त हुन सक्ने सेवा तथा सहयोगको आँकलन गरिएको थियो । स्रोत व्यक्ति तथा सरोकारपक्षहरूको पहिचानका लागि प्रयोगमा ल्याउने फारामको ढाँचा अनुसूची – ६ मा दिइएको छ ।

१.६.१.८ क्षमता विकास योजनाको मस्तौदा

क्षमता विकास योजनाले हासिल गर्न चाहेका उद्देश्यहरू निर्धारण गर्नुका साथै उक्त उद्देश्यहरू पूरा गर्नका लागि आवश्यक क्रियाकलापहरू यस चरणमा पहिचान गरिएको थियो । क्षमता विकास योजनाको उद्देश्यहरूमा निम्न विषयवस्तु समावेश हुन सक्दछन् :

- समग्र आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा संस्थागत विकासकालागि सहभागितात्मक विधिवाट सही योजना तथा कार्यक्रमहरूको पहिचान हुने,

- कम लागत तथा समयमा योजना तथा कार्यक्रम सम्पन्न हुने,
- परिणाम तथा प्रभावमा दिगोपना आउने ।
- कार्यसम्पन्न अवधिमा कमी आउनुका साथै गुणस्तरमा सुधार आउने,
- आय परिचालन क्षमतामा सुधार आउने,
- नागरिकहरूको गुनासोमा कमी आउने,
- सेवामा लक्षित वर्गको सहभागिता वृद्धि हुने, आदि

क्षमता विकास योजनाका उद्देश्यहरू निर्धारण भइसकेपछि स्वमूल्यांकन, छलफल, अन्तरक्रिया तथा दस्तावेजहरूको अध्ययन तथा विश्लेषणबाट पहिचान गरिएका सुधारका क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकीकरण गरिको थियो । यसरी गरिएको प्राथमिकीकरणको आधारमा आगामी ३ वर्षमा सञ्चालन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरूको निर्धारण र सोका लागि लाग्ने बजेटको अनुमान गरिको थिगो । संस्थागत क्षमता विकास योजनाको तर्जुमा फारामको ढाँचा अनुसूची – ७मा दिइएको छ ।

१.६.१.९ क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनको बजेट

उल्लिखित चरणहरूबाट तयार गरिएको क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले आफैले निर्णय गर्न सक्ने स्रोत (चालु आय) वा बाह्य स्रोतबाट वा सहलगानीमा बजेटको व्यवस्था गर्न सक्दछ । चालु आय भित्र स्थानीय तहले नियमित रूपमा प्राप्त गर्ने स्वतन्त्र रकम (आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँट, समानिकरण अनुदान) पर्दछ । बाह्य स्रोत अन्तर्गत नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय सरकार सहयोग कार्यक्रम विकास साभेदार आदिबाट प्राप्त हुने योगदान हुन सक्दछ । यसरी प्राप्त हुन सक्ने योगदानको लेखाजोखा गरी सो अनुसार लागत व्यहोर्ने स्रोतको अनुमान तयार गरिएको थियो ।

१.६.२ मानव संशाधन विकास योजना

नगरपालिकाले संस्थागत क्षमता विकास योजनामा पहिचान भएका विद्यमान मानव संशाधनको ज्ञान, सीप र धारणा विकासका लागि समावेश गर्नुपर्ने विषयवस्तु, विधि तथा सहभागीहरूको पहिचान गर्न मानव संशाधन विकास योजना तर्जुमा गरिएको थियो । मानव संशाधन विकास योजना तर्जुमाका साथै कार्यसम्पादनका चरणहरू र सोका लागि आवश्यक औजारहरू देहाय अनुसार रहेका छन् ।

१.६.२.१ मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा

सर्वप्रथम कार्यरत कर्मचारीको कार्यविवरण अनुसार गर्नुपर्ने कार्यका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान, सीप र धारणा तथा निजमा रहेको विद्यमान ज्ञान, सीप र धारणाबीचको अन्तर पहिचान गरिएको थियो । यस्तो कर्मचारीको हुनुपर्ने र हाल भएको ज्ञान, सीप र धारणाको अन्तर पहिचान गर्ने

कार्य व्यक्तिगत वा समूहगत रूपमा छलफलबाट गरिएको थियो । गाउँ/नगरपालिकाको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फारामको ढाँचा अनुसूची – द र अनुसूची – ९ मा दिइएको छ ।

१.६.२.२ मानव संशाधन विकासको आवश्यकता पहिचान

मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखाबाट प्राप्त भएका सूचनाका साथै क्षमता विकास योजना तर्जुमाका क्रममा प्राप्त भएका सूचनाहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी मानव संशाधन विकासका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गरिएको थियो । मानव संशाधन विकासको आवश्यकता पहिचानका क्रममा निर्वाचित प्रतिनिधिहरू, समिति/उपसमितिहरू तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको बेरला बेरलै रूपमा पहिचान गरिएको थियो । मानव संशाधन विकासका लागि अभिमुखीकरण, आन्तरिक तालिम, बाह्य तालिम, कार्यस्थानमा प्रयोगात्मक तालिम, अवलोकन भ्रमण, कार्य परिवर्तन आदि सुझावहरू प्राप्त भएका थिए ।

१.६.२.३ मानव संशाधन विकास योजना तयारी

प्रस्तावित क्षमता विकास योजना अन्तर्गतका कार्यक्रम तथा गतिविधिहरू सञ्चालनका लागि प्राथमिकीकरणको आधारमा आवश्यक बजेटसहित जिम्मेवारी तथा समयावधि सहितको तीन वर्षीय क्षमता विकास कार्ययोजना तयार पारिएको छ । योजना तर्जुमा फारामको ढाँचा अनुसूची – १० मा दिइएको छ ।

१.६.२.४ क्षमता विकाससाग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सहयोगी संस्थाको सूची

नगरपालिकाले क्षमता विकासका कार्यक्रमहरूलाई वर्गीकरण गरी त्यस्ता कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग गर्न सक्ने स्रोत व्यक्ति तथा सहयोगी संस्थाहरूको सूची तयार गरिएको थियो ।

१.६.३ क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन रणनीति तर्जुमा

नगरपालिकाले संस्थागत तथा मानव संशाधन क्षमता विकासका लागि स्थानीय स्तरमा आवश्यकता महसुस गरिएका कार्यहरूलाई मागमा आधारित र स्थानीय स्तरमा जानकारी नभएको वा महसुस नगरिएको तर विकासका लागि आवश्यक तथा नवीनतम प्रविधि वा अवधारणालाई सम्बोधन गर्न आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास रणनीति तयार पारिएको छ । क्षमता विकास रणनीति तर्जुमा गर्दा निम्न पक्षहरूलाई विशेष ख्याल गरिएको छ ।

१.६.३.१ मागमा आधारित क्षमता विकास रणनीति

- प्रत्येक वर्ष वार्षिक बजेटको निश्चित अंश क्षमता विकासका लागि विनियोजन,

- नगरपालिकाको संस्थागत अवस्था तथा मानव संशाधन विकास आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी क्षमता विकास कार्यक्रमका प्राथमिकता निर्धारण तथा सञ्चालन,
- संघीय मन्त्रालय, प्रदेश सरकार तथा विकास साभेदारहरूसँग साभेदारी र सहकार्यमा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन,
- क्षमता विकास क्रियाकलापको गुणस्तरको सुनिश्चितता,
- संस्थागत दिगोपनका लागि अनुगमन र सुपरिवेक्षण गर्ने प्रणालिको विकास,
- क्षमता विकास योजनालाई नतिजामुखी सेवा प्रवाह तथा कार्यसम्पादनसँग आवद्धता ।

१.६.३.२ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास रणनीति

- उपभोक्ता समिति, सामुदायिक संस्था, नागरिक समाज, तथा निजी सेवा प्रदायकहरूको क्षमता विकास आवश्यकता पहिचान गरी क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन,
- क्षमता विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा महिला, दलित, मधेशी, आदिवासी, जनजाति, सीमान्तकृत लगायत पछाडि परेका वर्ग र समुदायलाई समेत लक्षित गरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मूलप्रवाहीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने खालका क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकता,
- क्षमता विकास योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्दा प्रदेश सुशासन केन्द्र, पिएलजिएसपि, प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय गरी दोहोरोपन हुन नदिने,
- नवीनतम अवधारणा तथा सूचना प्रविधिहरूको उपयोगलाई प्रोत्साहन,
- विकास प्रशासन तथा सेवा प्रवाहमा आएका नवीनतम अवधारणा, सोच, प्रविधि, नयाँ नीति नियम जस्ता पक्षमा क्षमता विकास गर्न संघीय मन्त्रालय, संघीय मन्त्रालयद्वारा संचालित कार्यक्रम, आयोग, विभाग तथा अन्य विशिष्ट प्रकृतिका क्षमता विकासका क्षेत्रमा क्रियाशील निकायबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरूमा सहभागिता ।

१.६.४ क्षमता विकास योजना स्वीकृति

उल्लिखित विधि तथा चरणहरू पार गरी तर्जुमा गरिएको संस्थागत क्षमता विकास योजना तथा मानव संशाधन क्षमता विकास योजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन माथि सम्बन्धित स्थानीय तह तथा प्रदेश सुशासन केन्द्रले उपलब्ध गराएको पृष्ठपोषणलाई सम्बोधन गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद दुईः शुक्लाफाँटा नगरपालिकाका ४ परिचय

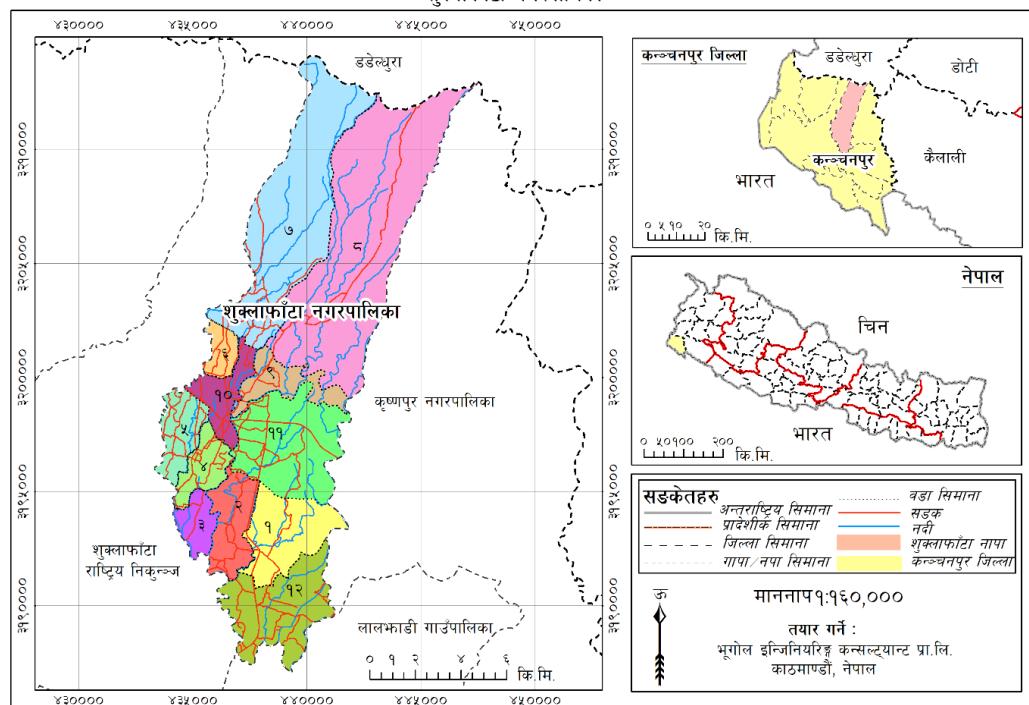
शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको वर्तमान क्षमता विश्लेषण र विकासका आवश्यकता पहिचानका निम्नि वर्तमान नगरपालिकाको वस्तुस्थिति, भौतिक स्रोत साधन र मानव संसाधनको अवस्थाको महत्वलाई आत्मसात गरेर यस परिच्छेदमा शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत गरिएको छ।

२.१ नगरपालिका को परिचय

भौगोलिक अवस्थिति

साविकमा भलारी-पिपलाडी नगरपालिकाको नामले चिनिएको हालको शुक्लाफाँटा नगरपालिका नेपाल सरकारको २०७९ साल मंसिर १६ गतेको निर्णयानुसार गठन भएका ६१ वटा नगरपालिकाहरू मध्ये कञ्चनपुर जिल्लाको एक नगरपालिका हो। नगरपालिका गठन हुनु अगाडी भलारी र पिपलाडी गरी दुई वटा गा.वि.स मौजुदा थिए र ती दुई वटा गा.वि.स समायोजन भै भलारी पिपलाडी नगरपालिका बनाइएको थियो। पछिल्लो पटक भलारी पिपलाडी नगरपालिकामा देखतभूली गा.वि.स.को वडा नं. ४ र ६ मिलाएर शुक्लाफाँटा नगरपालिका गठन गरिएको छ। प्रशिद्ध शुक्लाफाँटको नामबाट नामाङ्करण गरिएको यो नगरपालिकामा १२ वटा वडाहरू मौजुदा छन्। जिल्लाको सदरमुकाम भीमदत्त देखि २० कि.मि पूर्वतर्फ रहेको यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल १६२.५७ वर्ग कि.मी. छ। यस नगरपालिकाको पूर्वमा कृष्णपुर नगरपालिका, पश्चिममा शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष र वेदकोट नगरपालिका, उत्तरमा डडेल्धाराको चुरे पर्वत र दक्षिणमा शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष र देखतभूली गा.वि.स रहेको छ। शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको अवस्थिति नक्शा तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

शुक्लाफाँटा नगरपालिका

चित्र ५: नगरपालिकाको अवस्थिति नक्शा

जनसंख्या

२०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणना अनुसार यस नगरपालिकामा ८,८३८ घरपरिवारमा ४६,७७६ जनसंख्या रहेको तथ्याङ्कले देखाएको छ। यस नगरपालिकाको कूल जनसंख्याको ४६.८१% (२१,८९८ जना) पुरुष र ५३.१९% (२४,८७८ जना) महिला रहेका छन्। यस नगरपालिकाको जनसंख्या वृद्धिदर १.७२% रहेको छ। केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले प्रकाशन गरेको २०७८ को जनगणनाको प्रारम्भिक विवरण अनुसार शुक्लाफाँटा नगरपालिकामा १२,१२० घरपरिवारमा २४,९४८ पुरुष र २९,४३१ महिला गरि जम्मा ५४,३७९ जनसंख्या रहेको छ।

तालिका १: शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको जनसङ्ख्यिक विवरण

वडा नं.	जनसङ्ख्या (२०६८)				जनसङ्ख्या (२०७८)		
	घरधुरी संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	९५२	२४४८	२७६९	५२१७			
२	३५०	८९९	१०३८	१९६७			
३	३२०	९३४	१०९६	२०३०			
४	५८७	१५५१	१७०५	३२५६			
५	१०१५	२३३८	२८१३	५१५१			
६	३५८	८४३	९९८	१८४१			
७	१०२४	२४५७	२८२६	५२८३			
८	८९१	२१९२	२४५८	४६५०			
९	४९७	११४७	१३७२	२५१९			
१०	८५४	१९८१	२१४९	४१३०			
११	११५८	२७८७	३१३७	५९२४			
१२	८३२	२३२१	२४८७	४८०८			
जम्मा	८८३८	२१८९८	२४८७८	४६७७६	२४,९४८	२९,४३१	५४,३७९

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र २०७८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

पर्यटकीय, धार्मिक, साँस्कृतिक तथा प्राकृतिक महत्वका प्रशिद्ध स्थलहरू

पर्यटन व्यवसायलाई आर्थिक विकासको मूल आधार मान्न सकिन्छ। यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र मणिका धाम, कृष्णसार, भारखण्ड मन्दिर, बैजनाथ मन्दिर जस्ता पर्यटकीय महत्व बोकेका क्षेत्रहरू रहेका छन्। यी क्षेत्रहरूमा प्रति वर्ष पर्यटकको सङ्ख्या बढ्दै गइरहेको छ। यस क्षेत्रमा रहेको मणिका धाममा बैजनाथको मन्दिर र ताल रहेको। शुक्लाफाँटा घाँसे मैदान र कृष्णसार जनावरको लागि प्रख्यात रहेको छ।

उपलब्ध सेवा तथा सुविधा

यस नगरपालिकामा स्थानीय सरकारको रूपमा नगरपालिका कार्यालय, भलारी र पिपलाडी गरी दुइवटा स्वास्थ्य चौकी तथा विभिन्न तहका अध्यापन हुने २७ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू रहेका छन्। यसका साथै सहकारी संस्थाहरू, लक्षित वर्ग सञ्जाल, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, स्थानीय युवा क्लब, आमा समूह, बचत तथा स्वावलम्बन समूहहरू मौजुदा छन्।

तालिका २: नगरपालिकाको मानव संसाधन अवस्था

क्र.सं.	पद	शाखा	संख्या
१.	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत		१
२.	इन्जिनियर	सहरी विकास	१
३.	इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
४.	इन्जिनियर	योजना शाखा	१
५.	अधिकृत छैठौ	स्वास्थ्य शाखा	१
६.	अधिकृत छैठौ	जिन्सी शाखा	१
७.	अधिकृत छैठौ	पशु सेवा शाखा	१
८.	अधिकृत छैठौ	संघ संस्था तथा सहकारी	१
९.	अधिकृत छैठौ	स्वास्थ्य शाखा	१
१०	ना.सु.	बडा सचिव	१
११	ना.सु.	जिन्सी शाखा	१
१२	ना.सु.		१
१३	ना.सु.	प्रशासन	१
१४	सब इन्जिनियर	योजना शाखा	१
१५	खरिदार	बडा सचिव	४
१६	खरिदार	पञ्जकरण शाखा	१
१७	खरिदार	योजना शाखा	१
१८	खरिदार	जिन्सी शाखा	१
१९	खरिदार	न्यायिक समिति	१
२०	सूचना प्रविधि अधिकृत	सूचना प्रविधि शाखा	१
२१	सब ओभरसियर	योजना शाखा	१
२२	अमिन	नापि शाखा	१
२३	सूचना अधिकारी		१
२४	सहायक लेखापाल	आर्थिक प्रशासन	१
२५	लेखापाल	आर्थिक प्रशासन	१
२६	रोजगार संयोजक (शा अ)	रोजगार शाखा	१
२७	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	राजश्व शाखा	२
२८	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	बडा	१
२९	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	आर्थिक प्रशासन	१
३०	नायव प्राविधिक सहायक	कृषि शाखा	२
३१	प्राविधिक सहायक	कृषि शाखा	१
३२	प्राविधिक सहायक	शिक्षा शाखा	१
३३	एम.आई.एस. अपरेटर		३
३४	कार्यालय सहयोगी	शिक्षा शाखा	१
३५	कार्यालय सहयोगी	कृषि शाखा	१
३६	कार्यालय सहयोगी	स्वास्थ्य शाखा	१
जम्मा			४३

स्रोत: <https://shuklaphantamun.gov.np/ne/staff>

परिच्छेद तीनः क्षमता विकास योजना

३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ अन्तर्गत स्थापित स्थानीय सरकारहरूले आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्दै जवाफदेहितालाई दिगो ढंगले वहन गर्न उनीहरूले काम गर्ने तौरतरिका तथा योजना तर्जुमाको शैली र चिन्तन परिवर्तित सन्दर्भ अनुरूप प्रभावकारी र परिणाममुखी हुनु आवश्यक छ। यिनै विषयहरूलाई सम्बोधन गर्न स्थानीय सरकारका अवयवहरूको (संस्थागत र संगठनात्मक व्यवस्था, मानव संशाधन तथा भौतिक पूर्वाधार) क्षमतामा सुधार ल्याउन आवश्यक छ। मानवीय सीप र क्षमताको अधिकतम उपयोग गर्दै काममा नयाँपन तथा शैलीलाई सिर्जनशील एवम् परिणाममुखी नबनाएसम्म सेवा प्रवाह गर्ने निकायहरूको संस्थागत क्षमताको दीर्घकालीन विकास हुँदैन। स्थानीय सरकारद्वारा प्रवाह गरिएका सेवा, सुविधा तथा वस्तु आमनागरिकका अपेक्षा र चाहना अनुरूपका हुन सकेनन् भने त्यसले जननिर्वाचित प्रतिनिधि र कर्मचारी संयन्त्रप्रति विश्वसनीयता घटनुका साथै राज्य र व्यवस्थाप्रति पनि नागरिकहरूमा नैराश्यता बढ्छ। यसर्थ, सबै स्थानीय सरकारले मानव संशाधन, विधि र कार्य प्रणाली तथा संस्थागत क्षमताको क्रमिक रूपमा वृद्धि गरी नागरिकप्रति पूर्णरूपमा उत्तरदायी स्थानीय सरकारको रूपमा काम गर्न आवश्यक छ।

३.२ क्षमता विकास योजना

३.२.१ संस्थागत क्षमता विकास योजना

स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकास भित्र उसको भूमिका तथा जिम्मेवारी पूरा गर्नका लागि तथा उसको प्रत्यक्ष पहुँचभित्र रहेको दक्षता, सीप, बुझाइ, धारणा, मूल्य, सम्बन्ध, व्यवहार, स्रोत र साधनको समग्र अवस्था हो। क्षमता विकासले भूमिका तथा जिम्मेवारी पूरा गर्नका लागि व्यक्ति, संगठन तथा समाजमा रहेको त्यस्तो ज्ञान, सीप र धारणा सीप, क्षमता तथा स्रोतको उपयोगितामा वृद्धि गर्ने, बुझाइ तथा सम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने र दीगोपनाका लागि मूल्य, धारणा र उत्प्रेरणाका मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्नु पर्ने हुँदा यसलाई व्यक्तिको ज्ञान, सिप र धारणामा सकारात्मक प्रभाव ल्याउनुका साथै समग्र संस्था र प्रणालीको कार्य दक्षता र प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने उपायको रूपमा उपयोग गर्नु पर्ने हुन्छ।

तालिका ३: स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन

जम्मा प्राप्ताङ्क	शासकीय प्रबन्ध (९)	संगठन तथा प्रशासन (८)	वार्षिक बजेट तथा योजना (११)	वित्तीय एवम् आर्थिक व्यवस्थापन (११)	सेवा प्रवाह (१६)	न्यायिक सम्पादन (७)	भौतिक पूर्वाधार (१३)	सामाजिक समावेशी करण (१०)	वातावरण संरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन (९)	सहकार्य र समन्वय (६)
७२.२५	८	८	८	९.२५	१२.५	७	८	४	५	२.५

स्रोत: <https://lisa.mofaga.gov.np> › report,2078

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले देशका ७५३ वटै स्थानीय तहहरूको संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कनका लागि शासकीय प्रवन्ध, संगठन तथा प्रशासन, वित्तिय तथा आर्थिक व्यवस्थापन, सेवा प्रवाह, भौतिक पुर्वाधार, सामाजिक समावेशीकरण, वातावरण संरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन र सहकार्य तथा समन्वय जस्ता १० वटा क्षेत्रहरू अन्तर्गत १०० वटा सूचकका आधारमा यथार्थ अवस्था र स्थानीय तहहरूको तुलनात्मक अध्ययनका लागि स्वमूल्याङ्कन प्रणालीको व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक वर्ष २०७७/०७८को शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको लिसा रिपोर्टका अनुसार शासकीय प्रवन्ध, संगठन तथा प्रशासन, वित्तिय तथा आर्थिक व्यवस्थापन, न्यायिक कार्य सम्पादन, जस्ता क्षेत्रहरूमा विद्यमान अवस्था राम्रो देखिन्छ, भने वार्षिक बजेट तथा योजना व्यवस्थापन, भौतिक पुर्वाधार, वातावरण संरक्षण तथा विपद व्यवस्थापन र सहकार्य तथा समन्वय, सामाजिक समावेशीकरण, जस्ता क्षेत्रहरूमा क्षमता विकास गरि विद्यमान अवस्थामा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

३.२.१.१ मागमा आधारित संस्थागत क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा

यस क्षमता विकास योजना निर्माण गर्दा “क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६” को अनुसूचि २ को फाराम को आधारमा शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको ५ वटै विषयगत क्षेत्रको संस्थागत क्षमता (सञ्चालन व्यवस्थापन) लेखाजोखा गरिएको थियो । यसरी लेखाजोखा गर्दा यस नगरपालिकाले आफ्न नवनिर्मित भवनवाट सेवा प्रवाह गरिरहेको छ । नगरपालिकाको आफ्नै सभाहल रहेको छ भने बडा कार्यलयहरूले आफ्नै भवन वाट सेवा दिइरहेका छन् । नगरपालिकाले स्वास्थ्य चौकीहरू, सामुदायीक स्वास्थ्य इकाइ र नागरिक आरोग्य केन्द्रमार्फत् स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिरहेको छ ।

नगरपालिकाले रोजगार सृजना गर्ने योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्न आवस्यक छ । लक्षित वर्गको सशक्तिकरणका लागी कार्यक्रम सञ्चालन आएतापनि अझै पर्याप्त हुन सकेको छैन । यसका लागी अझै पर्याप्त कानुन वनाउन आवस्यक छ । नगरपालिकाले वातावरण, विपद व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तनका लागी कार्य गरिरहेको भएतापनि योजना निर्माण गरी योजनावद्व ढंगले पुर्व तयारी का कार्य भने कमै भएको पाइन्छ । नगरपालिकाको वार्षिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया चरणवद्व रूपमा भएपनि योजना प्राथमिककरण भने वैज्ञानिक विधिको प्रयोग गरी गर्ने गरेको कमै मात्र पाउन सकिन्छ । नगरपालिकाले दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई स्थानियकरण गरि दिगो विकासको लक्ष्य हासील हुनेगरी योजना तर्जुमाको परिपाटी विकास गर्न जरुरी छ, शुक्लाफाँटा नगरपालिकाले उपभोक्ता समिति हरुको क्षमता विकास गर्न पनि आवस्यक देखिन्छ । त्यसैगरी दिगो वातावरणीय विकासमा ध्यान दिइ फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन र डम्पिङ्गसाइट को निर्माण गर्न जरुरी छ । नगरपालिकाले राजस्वको क्षेत्र र दायरा विस्तार गरि आन्तरिक आय वृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका अतिरिक्त अनुगमन प्रणाली लाइ नतिजामुखि र संघ, प्रदेश र अन्तरपालिका संगको सहकार्य र समन्वय विस्तार गर्न पनि आवस्यक छ ।

नगरपालिकाले संगठन संरचना अनुसार को कर्मचारीको व्यवस्था तथा शाखाहरुमा आवस्यक कर्मचारीहरुको प्रवन्ध गर्न जरुरी छ । त्यसैगरी कर्मचारिको आचारसंहिता र कार्यसम्पादन संभौता अनुसार सेवा प्रवाहको परिपाटी विकास गर्न पनि आवस्यक छ । नगरपालिकाले वित्तिय व्यवस्थापन का लागी आम्दानी र खर्च प्रणाली लाइ व्यवस्थित गरि वित्तिय सञ्चालन कायम र खरिद प्रणालीलाइ योजना निर्माण गरि व्यवस्थित गर्न आवस्यक देखिन्छ । त्यसैगरि अभिलेख व्यवस्थापन प्रणालीलाइ थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने देखिन्छ । यस कुरालाइ अनुसूचीको तालिका १ मा देखाइएको छ ।

३.२.१.२ नेतृत्व तहको क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा

“क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६” को अनुसूचि ३ को फारामको आधारमा लेखाजोखा गर्दा यस नगरपालिकामा सभा सञ्चालन र कार्यपालिका वैठक सञ्चालन कार्यविधि अनुरूप भएतापनि सभा संचालनका लागि आवश्यक, विधि, र प्रक्रियालाई अझै सुदृढ गर्नुपर्ने देखिन्छ । नगरपालिकाले न्यायीक समितिका पदाधिकारी र कर्मचारीलाई क्षमता अभिवृद्धि, कानुनी जनशक्ति थप तथा व्यवस्थापन गर्नु आवस्यक रहेको छ । विषयगत समिति तथा पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास, समितिको क्षेत्राधिकार वारे क्षमता विकास बडा कार्यालयमा आवश्यक स्रोत र साधनको व्यवस्था गरि सेवा प्रवाहलाई भरपर्दो र थप गुणस्तरिय बनाउनु पर्दछ । नगरपालिकामा गुनासो सुन्ने संयन्त्र निर्माण तथा व्यवस्थित गर्ने र गुनासो सुन्ने अधिकारी तोक्ने कार्यलाई अझै प्रभावकारी बनाउन जरुरी छ ।

तालिका ४:स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता (नेतृत्व तह) लेखाजोखा

क्षमता विकास क्षेत्र	भूमिका हुने प्रमुख/उपप्रमुख समिति/उपसमिति	कार्य सम्पादनलाई प्रभाव पारेको विषय	क्षमता विकासका उपायहरु
स्थानीय सभा व्यवस्थापन	● प्रमुख	● प्रस्ताव तयारी, बजेट सिलिङ मापदण्ड	● प्रस्ताव तयारी, बजेट सिलिङ सम्बन्धी तालिम
कार्यपालिका बैठक व्यवस्थापन र निर्णय प्रक्रिया	● प्रमुख	● प्रस्ताव तयारी कुन विषय कार्यपालिकामा लैजाने भन्ने विषय	● कार्यपालिका बैठक सम्बन्धी तालिम तथा अनुभव आदानप्रदान
दूरदृष्टिर रणनीतिक(आवधिक वाग़रु वा एकीकृत) पालिका/नगर विकास योजना	● प्रमुख	● नगर आवधिक योजना तर्जुमा नभएको	● आवधिक योजनाको आवश्यकता र तर्जुमा गर्दा ध्यान दिनुपर्ने विषयमा case study, अभिमुखीकरण
आवश्यक ऐन कानून तर्जुमा र कार्यान्वयन	● विधायन समिति	● कानून तर्जुमा प्रकृया, स्थानीय कानूनको सिमा	● कानून मस्यौदा तायारी सम्बन्धी तालिम
संरचना तथा व्यवस्थापन विकास	● प्रमुख	● आधारभूत कार्यालय व्यवस्थापन, वडा कार्यालय/वडा अध्यक्षको काम कर्तव्य सम्बन्धी स्पष्टता	● तालिम, peer learning, case study अध्ययन, भ्रमण अवलोकन
वडा कार्यालय व्यवस्थापन	● प्रमुख ● वडाअध्यक्ष	● पदाधिकारीहरूलाई विषयवस्तुको ज्ञान नहुनु, अभिलेख व्यवस्थापन	● तालिम, अध्ययन, अवलोकन, परामर्श सेवा
न्यायिक समितिको कार्यप्रणाली तथा कार्य सम्पादन	● न्यायीक समिति	● समिति उपसमितिको कार्यक्षेत्र, कार्यप्रणाली	● तालिम, आवश्यक कार्यविधि निर्देशिका तर्जुमा
समिति, उपसमितिहरूको परिचालन	● प्रमुख, उपप्रमुख, विषय क्षेत्रगत समितिका संयोजकहरु	● समिति उपसमितिको कार्यक्षेत्र, कार्यप्रणाली	● तालिम, आवश्यक कार्यविधि निर्देशिका तर्जुमा
सामाजिक समावेशीकरण तथा निर्णय प्रक्रियामा सहभागिता	● प्रमुख, उपप्रमुख, सामाजिक विकास समिति	● विषयक्षेत्रको ज्ञान, आवश्यकता र कानूनको अभाव	● समावेशीकरणलाई स्थायीत्व दिने कानून तर्जुमा तथा तालिम
सहकार्य, समन्वय र साझेदारिता	● प्रमुख	● जनशक्ति अभाव, प्रविधिको ज्ञान	● विषयवस्तुको ज्ञान बढाउन तथा प्रविधिको उपयोग गर्न सक्ने गरी तालिम
पारदर्शिता तथा गुनासो सुन्ने प्रणाली	● प्रमुख, वडा अध्यक्ष र उपप्रमुख	● स्थानीय बासिन्दाको सहयोग	● आवश्यक कानून बनाउने, तालिम
अनुगमन तथा मूल्यांकन	● अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	● विषयवस्तुको ज्ञान	● तालिम, खाका तयारी, अनुगमन तथा मूल्यांकनको समिक्षा

क्षमता विकास क्षेत्र	भूमिका हुने प्रमुख/उपप्रमुख समिति/उपसमिति	कार्य सम्पादनलाई प्रभाव पारेको विषय	क्षमता विकासका उपायहरु
संस्थागत मूल्य तथा मान्यता	<ul style="list-style-type: none"> नगर प्रमुख/उप प्रमुख का.पा. सदस्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> संस्थागत मूल्यहरू स्पष्ट नभएको, सेवाग्राही मैत्री सेवा प्रवाह गर्न नसकिएको, नीति निर्माण र नियमन 	<ul style="list-style-type: none"> सेवा प्रवाहको मापदण्ड निर्माण सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने, आवश्यक कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न उत्प्रेरणा दिने

३.२.१.३ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा

आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकाससम्बन्धी क्रियाकलापहरूको पहिचानका लागि राष्ट्रिय महत्वका नीति, रणनीति, कार्यविधि तथा कार्यक्रमहरूको अध्ययनका अतिरिक्त स्थलगत सूचना समेत संकलन गरिएको थियो । दस्तावेजहरूको अध्ययन नबचमब “क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६” को अनुसूचि ४ ले निर्दिष्ट गरे अनुसार गरिएको थियो । त्यसपछि “क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६” को अनुसूचि ५ को फारामको आधारमा नगरपालिकाका आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकताका लेखाजोखा गर्दा संविधानको अनुसूची ८ ले दिएको एकल अधिकारको क्षेत्र अन्तर्गत नगर प्रहरी, जग्गा धनी पुर्जा वितरण, स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन, वाहेक सबै अधिकार को उपयोग भएको देखिन्छ । यस अन्तरगतका अधिकांस अधिकारहरु को पुर्ण उपयोग र जनशक्ति भएको पाइएको छ । तर स्थानीय सेवा व्यवस्थापन, स्थानीय तथ्यांक र अभिलेख व्यवस्थापन, स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता, जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वितरण, कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, सहकारी, ज्येष्ठ नागरिक, अपाइगता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण खानेपानी, साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा, जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास को क्षेत्रमा आंसिक उपयोग जनशक्ति कम भएको देखिन्छ । संविधानको अनुसूची ९ अनुसारको साभा अधिकार अन्तरगत अरु सबै अधिकारको उपयोग भएतापनि सवारी साधन अनुमति, घरेलु तथा साना उद्योग संचालन, भूमि व्यवस्थापन र यातायात सेवा को क्षेत्रमा उपयोग र जनशक्ति नभएको देखिन्छ भने विद्युत्, खानेपानी तथा सिंचाइ जस्ता सेवाहरू, वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरूङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता, स्थानीय स्तरमा पूरातत्व, प्राचीन स्मारक र संग्रहालय संरक्षण, संवर्द्धन र पुनर्निर्माण सम्बन्धमा आंसिक उपयोग भएको र जनशक्ति नभएको देखिन्छ । यस कुरालाई अनुसूचीको तालिका ३ मा देखाइएको छ ।

ऐन, नियम, विधि र प्रणालीको स्थापनाको अवस्थाको लेखाजोखा गर्दा संघिय मामला तथा स्थानिय मन्त्रालयले पठाएको नमुना कानून अनुसार एकल अधिकार क्षेत्रका नगर प्रहरी संचालन कार्यविधि, स्थानिय कर सेवा शुल्क दस्तुर, स्थानिय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता, स्थानिय तथ्यांक र अभिलेख व्यवस्थापन कार्यविधि, विपद व्यवस्थापन, सवारी साधन अनुमति, भवन निर्माण तथा सडक सम्बन्ध व्यवस्था, र आकस्मिक कोष जस्ता कानुनहरू बन्न बाकी छन् । यी विषय संग सम्बन्धित ऐन, कानून तथा कार्यविधि तयार गरि लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

कर्मचारी तथा पूर्वाधार अवस्थाको विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाको आफै भवन, सभाहल, विद्यालयहरु तथा स्वास्थ्य कोन्द्रहरु रहेका छन् संगठन संरचना अनुसार पूर्ण कर्मचारी नभएपनि उपलब्ध कर्मचारीवाटै सेवा प्रवाह भइरहेको छ । हाल नगरपालिकामा कर्मचारीहरु रा.प. द्वितीय १,

अधिकृतस्तर सातौ १ , अधिकृतस्तर छैठौ ९, सहायकस्तर पाँचौ १४, सहायकस्तर चौथो १२ र श्रेणिविहिन ९ जना रहेका छन् । शुक्लाफाँटा नगरपालिकामा जनसंख्याको वृद्धिसंग संगै सेवा ग्राहीहरूको संख्या बढेका कारण सेवा प्रवाहमा चाप परेकोले गर्दा विद्यमान उपलब्ध जनशक्ति अपुग भएको छ र थप जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । कर्मचारी संग संगै कोठा, फर्निचर तथा प्राविधिक औजार तथा उपकरणका अभावले शुसान कायम गर्नमा व्यवधान सिर्जना गरेको छ ।

नगरपालिकामा सडक लगायतका पुर्वाधार निर्माण र निर्माणाधिन हुने क्रम चलिरहेकै छ । शाखाहरु तथा वडाहरुमा मा अत्यावश्यक फर्निचर तथा उपकरण को व्यवस्था भएपनि पर्याप्त छैन । नगरपालिकामा सवारी साधनमा गाडी, मोटरसाइकलहरू र एस्काभेटर लगायतका हेवि इक्विइपमेन्टहरु रहेका छन् ।

नगरपालिकाले राजश्व सुधार योजना निर्माण, क्षेत्रगत योजना निर्माण तथा गुरुयोजनाहरु समयानुकूल अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । प्रभावकारी अनुगमनकालागी अनुगमन सुचक निर्माण गर्नुपर्ने, सूचना प्रविधिको एकिकृत प्रणाली निर्माण गर्नुपर्ने, ल्यानफिल्ड साईटको निर्माण गर्नुपर्ने र फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि उपकरण खरिद गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस कुरालाइ अनुसूचीको तालिका ३ मा देखाइएको छ ।

३.२.१.४ क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारपक्षहरूको पहिचान

माथि उल्लेखित चरणहरूबाट पहिचान गरिएका क्षमता विकासका कार्यहरूमा योगदान दिनसक्ने स्रोत व्यक्ति तथा सरोकारवाला पक्षहरूको पहिचान गरी निजहरूसँग हुन सक्ने सहकार्यका क्षेत्रहरू तथा प्राप्त हुन सक्ने सेवा तथा सहयोगको आँकलन गर्नु पर्दछ । स्रोत व्यक्ति तथा सरोकारपक्षहरूको पहिचानका लागि प्रयोगमा ल्याउने फारामको ढाँचा अनुसूची - ६ मा दिइएको छ ।

तालिका ५: क्षमता विकाससँग सम्बन्धित स्रोत व्यक्ति र सरोकारवाला पक्षहरू

स्रोत व्यक्ति वा सरोकारवाला पक्षको नाम	क्षमता विकास सहकार्य वा सहयोगका क्षेत्र	संभावित भूमिका
संघिय सरकार	आर्थिक प्राविधिक, जनशक्ति, क्षमता विकास कानून तर्जुमा, स्वमूल्याङ्कन	आर्थिक अनुदान, क्षमता विकास सामग्री उत्पादन, अनुगमन मूल्याङ्कन खाका तयार गर्ने
प्रदेश प्रादेशिक सुशासन केन्द्र	आर्थिक प्राविधिक सहयोग, क्षमता विकास, कानून तर्जुमा	
प्रदेश सरकार, विषयगत मन्त्रालयहरू	विषयगत शाखालाई तालिम	आर्थिक अनुदान, तालिम
राष्ट्रिय योजना आयोग	योजना शाखा व्यवस्थापन, क्षमता विकासका लागि एकीकृत योजना तर्जुमा	आर्थिक अनुदान
सुदूरपश्चिम प्रदेश, यजनो आयोग	योजना शाखा सुदृढ, योजना बैंक निर्माण	आर्थिक प्राविधिक सहयोग
जिल्ला समन्वय समिति, कंचनपूर	क्षमता विकास, अन्तरसरकार समन्वय संयन्त्रको	प्राविधिक आर्थिक सहयोग
गैरसरकारी संस्था नाम निःस नेपाल	विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, उत्पादनशील समाजनिर्माण, गरिबी निवारण	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग, तालिम, अवलोकन, दौतरि सिकाइ
गैरसरकारी संस्था नाम NNSWA	अपाङ्गता, समावेशीता, स्वास्थ्य, जनचेतना, एम्बुलेन्स सेवा	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग, तालिम, अवलोकन, सहजीकरण
गैरसरकारी संस्था नाम Red cross	एम्बुलेन्स सेवा	स्वास्थ्य सेवामा पहुँच
वित्तिय संस्था	पर्यटन विकास, उद्यम विकास, लगानी प्रवर्द्धन	साभेदारी
सहकारी	गरिबी निवारण, आर्थिक विकास	कार्यक्रम साभेदारी, सामाजिक परिचालन
वन उपभोक्ता समूह	पर्यटन, वातावरण योजना, विपद् व्यवस्थापन	कार्यक्रम साभेदारी
स्थानीय उपभोक्ता	सार्वजनिक सम्पत्ति संरक्षण, योजना तर्जुमा कार्यान्वयन, सामाजिक परिक्षण	साभेदारी, सामाजिक परिचालन, दबाव समूह

३.२.१.५ नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास योजना

शुक्रलाप्ताटा नगरपालिकाको क्षमता विकास योजा तयार गर्दा क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ अनुसार नगरपालिकाको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो । अवस्था विश्लेषण वाट प्राप्त समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न सामुहिक छलफल वाट दिग्दर्शनको अनुसुची ७ को ढाँचा मा संस्थागत क्षमता विकास योजना तयार गरिएको छ । यसरी योजना निर्माण गर्दा अवस्था विश्लेषण को लखाजोखा लाई आधार बनाइएको थियो ।

तालिका ६: स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकास योजनाको ढाँचा

क्षमता विकासका क्रियाकलापहरू	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि र संख्या				बजेट (रु. हजारमा)			लागत व्यहोर्ने स्रोत (रु. हजारमा)	
		२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	जम्मा	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	आन्तरिक	बाह्य
१. भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित										
वाड केन्द्रलाई सेवाप्रवाह केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने	प्रशासन शाखा	५	४	३	१२	१००००	५०००	५०००	१००००	१००००
सबै वडा कार्यालयलाई प्रविधिमैत्री बनाउने सेवा ग्राही मैत्री कार्यकक्षहरु निर्माण गर्ने	वडा अध्यक्षहरु	४	४	४	१२	५०००	५०००	५०००	५०००	१००००
पालिकाको सर्वर व्यवस्थापन	सूचना प्रविधिशाखा		१				१००००		५०००	५०००
सडक अधिकार क्षेत्र र मापदण्ड तयार	भौतिक पूर्वाधार		१				१००००		५०००	५०००
प्रशासन, राजश्व, योजना तथा अनुगमन र प्राविधिक शाखाको लागि ल्यापटप	आर्थिक प्रशासन	५	५			१०००	१०००		२०००	
प्रशासन, राजश्व, योजना तथा अनुगमन र प्राविधिक शाखाको लागि मोटर साइकल	आर्थिक प्रशासन	५	५	५	१५	२०००	१५००	१५००	५०००	
स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा कम्प्युटर	आर्थिक प्रशासन	५	५	५	१५	२०००	१५००	१५००	२०००	३०००
फलफूल तथा तरकारी भण्डार निर्माण	पूर्वाधार विकास			२	२			५००००	१००००	४००००
जम्मा भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित रु ११,७०,००,००० (जम्मा एघार करोड सत्तरी लाख मात्र)						२००००	३४०००	६३०००	४४०००	७३०००
२. नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित										
सडक आवधिक योजना तयारी	प्रशासन शाखा	१			१	१०००			१०००	
आकस्मिक कोष परिचालन नीति	वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा			१	१			५०००	२६००	२२००
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति निर्माण	प्रशासन शाखा महिला तथा बालबालिका शाखा					भइसकेको छ				
मर्मत सम्भार कोष व्यवस्थापन नीति तयारी	जिन्सी शाखा	१			१	१००			१००	

क्षमता विकासका क्रियाकलापहरू	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि र संख्या				बजेट (रु. हजारमा)			लागत व्यहोर्ने स्रोत (रु. हजारमा)	
		२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	जम्मा	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	आन्तरिक	बाह्य
आन्तरिक सञ्चार निर्देशिका निर्माण	सूचना प्रविधिशाखा र. क्ष.वि.यो. स.स.	१			१	१००			१००	
कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन निर्माण	कृषि शाखा		१				१५०		१००	५०
बालकल्याण गृह सन्चालन कार्यविधि	महिला बालबालिका शाखा		१		१		१००		१००	
बाल विवाह विरुद्ध कार्यक्रम सञ्चालन खर्च कार्यविधि	महिला बालबालिका शाखा			१	१			१००	५०	५०
सडक बालबालिका व्यवस्थापन खर्च कार्यविधि	महिला बालबालिका शाखा		१		१		१००		१००	
कर्मचारी आचारसंहिता तथा कार्य विभाजन कार्यविधि	प्रशासन शाखा	१			१	१००			१००	
स्थानीय सरकारको कर तथा गैरकर सम्बन्धी कानून निर्माण	आर्थिक प्रशासन शाखा	१			१	२००			१००	१००
राजस्व सुधार योजन	आर्थिक प्रशासन शाखा		तयार भएको	अद्यावधि गर्ने				५००		५००
जम्मा नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित रु १४,५०,००० (जम्मा चौथ लाख पचास हजार मात्र)					५००	३५०	६००	७५०	७००	
३. मानव संशाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित										
ग्रामिण कृषि प्रविधि लाई एक पटकका लागि टुल किट र औषधि सहयोग		८	८	८	२४	५०००	५०००	५०००	५०००	१००००
ग्रामिण पशु प्रविधिलाई एक पटकका लागि टुल किट र औषधि सहयोग		८	८	८	२४	२५००	३०००	३५००	३०००	६०००
खानेपानीका लागि ग्रामिण मर्मत संभार कार्यकर्ताका लाई एक पटकका लागि औजार सहयोग		५	८	७	२०	५०	१००	१००	२५०	
कानून अधिकृत	प्रशासन	१			१	१०००			१०००	
जम्मा मानव संशाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित रु. २,५२,५०,००० (जम्मा दुइ करोड बाउन्न लाख पचास हजार मात्र)					८५५०	८१००	८६००	९२५०	९६००	

क्षमता विकासका क्रियाकलापहरू	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि र संख्या				बजेट (रु. हजारमा)			लागत व्यहोर्ने स्रोत (रु. हजारमा)	
		२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	जम्मा	२०७९।८०	२०८०।८१	२०८१।८२	आन्तरिक	बाह्य
४. तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित										
क्षेत्रगत आवधिक गुरुयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यशाला (५ वटा क्षेत्रगत) ५ दिनको आवासिय तालिम	योजना तथा अनुगमन र प्रशासन शाखा	१			१	१०००				१०००
बनाउन वाँकी रहेका ऐन, नियम, कार्यावधि तथा तयारी सम्बन्धि कार्यशाला	कानूनी इकाई र प्रशासन शाखा	१			१	५००				५००
नगरसभा व्यवस्थापन तालिम	प्रशासन	१				२००			२००	
कार्य सम्पादन, मुल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन तयार र मापदण्ड निर्धारण सम्बन्धि कार्यशाला	योजना तथा अनुगमन र प्रशासन शाखा	१				५००				५००
गुनासो व्यवस्थापन बारे वडा समिति, वडा सचिव र न्यायिक समितिलाई प्रशिक्षण	नगरपालिका र कार्यपालिका	१			१	५००			१००	४००
संघ र प्रदेशसँग समन्वय र सहकार्यका लागि अन्तरक्रिया/ छलफल	प्रशासन	१			१	२००			२००	
लैटिनिका समानता, समावेशी पहुँच सम्बन्धि अभियुक्तिकरण कार्यक्रम	सामाजिक विकास,	१	१	१	३	१००	१००	१००	३००	
नगरपालिका र विकास साफेदरहरु बिच अन्तरक्रिया	नगरपालिका र कार्यपालिका	२	३	४	९	२०	४०	५०	११०	
सबै तह र शाखाका नया कर्मचरीलाई सेवा प्रवेश तालिम	नगरपालिका र कार्यपालिका	५	६	९	२०	३००	३००	४००	१०००	
सबै तहका नया कर्मचरीलाई सेवाकालिन तालिम	नगरपालिका र कार्यपालिका	१५	१५	१५	४५	८००	८००	९००	२५००	
वडा सचिवहरुलाई कार्यक्रम सञ्चलन तालिम	प्रशासन	१	१		२	५००	५००		१०००	
तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित जम्मा रु. ७८,१०,००० (जम्मा अठहत्तर लाख दश हजार मात्र)					४६२०	१७४०	१४५०	५४१०	२४००	
कूल जम्मा १५,१५,१०,००० (जम्मा पन्थ करोड पन्थ लाख दश हजार मात्र)										

३.२.१.६ नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकासको खर्च सारांश

तालिका ७: संस्थागत क्षमता विकासको खर्च सारांश

सि.नंसंस्थागत क्षमता विकासका क्षेत्र	जम्मा लागत रु	लागत व्यहोर्ने स्रोत (रु)	
		आन्तरिक	बाह्य
१ भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित	११,७०,००,०००	४,४०,००,०००	७,३०,००,०००
२ नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित	१४,५०,०००	७,५०,०००	७,००,०००
३ मानव संशाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित	२,५२,५०,०००	९२,५०,०००	१,६०,००,०००
४ तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित	७८,९०,०००	५४,९०,०००	२४,००,०००
जम्मा	१५,१५,१०,०००	५,९४,९०,०००	९,२१,००,०००

३.२.२ मानव संशाधन विकास योजना

सामान्यतया मानव संशाधन विकास भनेको संस्थामा कार्यरत कर्मचारी तथा विविध कार्यमा सहयोग गर्ने सेवा बजारको व्यक्तिगत र संस्थागत सीप, ज्ञान र क्षमता किसको संरचना हो । यसले मानव संसाधन विकासका लागि तालिम, अभिमुखिकण, अध्ययन अवलोकन गोष्ठी, आन्तरक्रिया, छलफल आदि मात्र नभएर संगठनमा आवद्ध कर्मचारी तथा प्रतिनिधि, संस्थाको आन्तरिक तथा बाह्य व्यवस्थापन, संरचना, विधि, प्रस्तुति समेत भएको हुँदा यो क्षमता विकास योजना बनाउँदा वर्तमानमा भएको जनशक्तिको विद्यमान क्षमताको मूल्यांकन तथा विश्लेषण गरी त्यस अनुरूप क्षमता विकास रणनीति तथा योजनाको तर्जुमा गरिएको थियो । अध्ययन क्रममा पालिकका कर्मचारीसँग दुवै व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा कर्मचारीको कार्यविवरण अनुसार गर्नुपर्ने कार्यका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान, सीप र दक्षता तथा उनिहरुमा रहेको विद्यमान ज्ञान, सीप र दक्षता बीचको अन्तर पहिचान गरी प्राप्त भएका सूचनाहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी मानव संशाधन विकासका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गरी योजना बनाईएको हो ।

क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ को अनुसूची ८ र ९ अनुसार स्थानीय सरकार विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा (शाखागत रूपमा) र अनुसूची ९ अनुसार स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा (विषयक्षेत्रगत रूपमा) क्षमता विकास आवश्यकताको लेखाजोखा गरिएको थियो ।

३.२.२.१ स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम

दिग्दर्शनको अनुसूची द अन्तर्गत सबै शाखाका कर्मचारीले स्वःमूल्यांकन गरी आफ तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न ज्ञान, सीप र क्षमतामा केहिले माध्यम र केहिले न्यून रहेको स्वीकार्दै थप क्षमता विकासको अपेक्षा राखेको अवस्था छ । सरोकारवाला पक्षहरू संगको छलफलका आधारमा सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन, न्यायिक तथा मध्यस्तता सीप विकास गर्न, नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा गर्न, सामाजिक उत्तरदायित्व तथा जवाफदेहिताका लागि शाखा प्रमुखहरू तथा पालिकाका पदाधिकारीहरूका लागि प्रशिक्षण तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्दा उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भइ सूशासन कायम हुने अपेक्षा गरिएको छ । स्थानीय तहको योजना तर्जुमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाइ विनियोजित बजेटको खर्च गर्न सक्ने क्षमता वृद्धि गर्न प्रक्रियागत पक्षहरूमा सुधार गर्न आवश्यक छ भने जनप्रतिनिधि, सम्बन्धित कर्मचारी तथा प्राविधिकहरूको क्षमता विकासले कार्य सम्पादनमा दक्षता हासिल गर्न सक्ने सुभाव प्राप्त भएको छ ।

तालिका द: स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा

पदीय जिम्मेवारी	कार्यविवरण अनुसार गर्नुपर्ने मुख्य कार्यहरू	कार्यसम्पादनमा देखिएका कठिनाइहरू	विद्यमान ज्ञान, सीपरदक्षता (स्वःमूल्याङ्कन)			ज्ञान, सीप र दक्षता वृद्धिका लागि अपेक्षा गरिएको क्षमता विकास कार्यक्रम (विषयवस्तु)
			उच्च	मध्यम	न्यून	
वडा सचिव	- घटना दर्ता, सामाजिक सुरक्षा, पत्राचार, कार्यालय व्यवस्थापन, निर्णय निर्माण योजना कार्यान्वयन / अनुगमन , तर्जुमा	- आइसिटि दक्षतामा कमि, वडा वैठक सञ्चालन / निर्णय निर्माण / योजना तर्जुमा प्रक्रियागत त्रुटि				- आइसिटि - निर्णय निर्माणमा - वडा तथ्याङ्क व्यवस्थापन - प्रशासनिक ज्ञान सीप
अधिकृत	- शाखा, इकाईले तोकेका काम - आन्तरिक सञ्चार	- आन्तरिक सञ्चार - निर्णय मस्यौदा तयारी - योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन परीक्षण				- कठिनाई देखिएका विषयवस्तुहरू
शाखा अधिकृत	- निर्णय निर्माण - योजना तर्जुमा - सेवा प्रवाह - गुनासो व्यवस्थापन - कानून मस्यौदा तयारी - योजना कार्यक्रम तर्जुमा	- सेवा प्रवाह / गुनासो व्यवस्थापन - कानून तर्जुमा - सार्वजनिक खरिद - प्रतिवेदन तयारी - आमसञ्चार - प्रक्रिया व्यवस्थापन				सुशासन कायम पारदर्शिता गुनासो व्यवस्थापन
लेखाअधिकृत	आर्थिक प्रशासन संचालन	- आर्थिक प्रशासनिक ज्ञानको कमि - वित्तीय उत्तरदायित्व अभाव - आलेपको संयन्त्र नभएको				- तालिम दिने - आर्थिक प्रशंसा सम्बन्धी, जनप्रतिनिधि व्यवसायी, उपभोक्ता समिति,

पदीय जिम्मेवारी	कार्यविवरण अनुसार गर्नुपर्ने मुख्य कार्यहरू	कार्यसम्पादनमा देखिएका कठिनाइहरू	विद्यमान ज्ञान, सीपरदक्षता (स्व:मूल्याङ्कन)			ज्ञान, सीप र दक्षता वृद्धिका लागि अपेक्षा गरिएको क्षमता विकास कार्यक्रम (विषयवस्तु)
			उच्च	मध्यम	न्यून	
		- बाहिरी दबाव				संघसंस्थाहरूलाई तालिम दिने
एम.आई.एस अपरेटर	घटना दर्ता/सामाजिक सुरक्षा	सामाजिक सुरक्षा हिसाबमिलान गुनासो व्यवस्थापन, कानूनी जटिलता बैंक, पंजिकाधिकारी र पब्लिकसँग समन्वयमा कठिनाई				तालिका बैंक पंजिकाधिकारीलाई तालिम, सेवाग्राहीलाई जनचेतनामूलक कार्यक्रम
योजना शाखा प्रमुख	योजना कार्यान्वयन अभिलेख, SDG localization GESI audit, योजना मूल्याङ्कन अनुगमन	योजना व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग				ICT, GESI audit, SDG localization, योजनाको वर्णीकरण, तर्जुमा प्रकृया, प्राथमिकीकरणका आधारहरू
सहायक महिला विकास निरक्षक	ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका महिला, अपाङ्गता सम्बन्धी काम गर्ने	जनशक्ति अभाव, तालिम, सूचना प्रविधिको प्रयोग, कानून अभाव				शाखाको कार्यव्यवस्थापन, कार्यविधि तर्जुमा, सूचना प्रविधि
						नयाँ नितिनिमियको वारेमा अभिमुखिकरण
सिभिल इ.	प्राविधिक कार्यको मूल्याङ्कन, इस्टिमेट, डिजाइन सर्भेस	उपकरण सञ्चालन, डिजाइन गर्ने, प्रविधिको अभाव				
सूचना तथा प्र.अ.	कार्यालय संचार, सूचना प्रविधि support, सफ्टवेयर उपकरणहरूको लगत, सुरक्षा	सफ्टवेयर खरिद/विकास/सञ्चालन support प्रदान गर्ने प्रणाली Fix नभएको				Software development/procurement तालिम/अभिलेख व्यवस्थापन/IT support system
सहायक पाचौ	प्रशासनिक कार्य/विषयगत कार्य	- उत्प्रेरणा/परिचालन गर्ने कठिनाई				विषयवस्तुको तालिम (बैठक व्यवस्थापन जिन्सी व्यवस्थापन, राजश्व व्यवस्थापन,

३.२.२.२ स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा फाराम

दिग्दर्शनको अनुसूची ९ अन्तर्गत विषयगत क्षेत्रका रूपमा स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको क्षमता लेखाजोखा गर्दा विभिन्न नेतृत्व तह, वडासमिति तथा कर्मचारी र पालिकाका विभिन्न कर्मचारीलाई विभिन्न विषयहरु खास गरी कानूनी सचेतना तालिम, सेवा प्रवेश तथा सेवाकालिन तालिम, प्रशासनिक सुदृढीकरण तालिम, तनाव व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम, स्थानीय पाठ्क्रम निर्माण सम्बन्धी अभिमुखीकरण, सफ्टवेयर व्यवस्थापन तथा संचालन सम्बन्धी

तालिम, विकासमा लैगिंक तथा समाजिक समावेशीकरणको महत्व सम्बन्धी अभिमुखीकरण र जिआइएस. र नक्साङ्कन सम्बन्धी तालिम रहेका छन् । मानव संसाधन विकासका लागि मागमा आधारित निम्न आवश्यकताहरु व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ :

- कानुनी सचेतना तालिम
- सेवा प्रवेश तथा सेवाकालिन तालिम
- प्रशासनिक सुदृढिकरण तालिम
- तनाव व्यवस्थापन सम्बन्ध तालिम
- स्थानीय पाठ्क्रम निर्माण सम्बन्ध अभिमुखीकरण
- सफ्टवेयर व्यवस्थापन तथा संचालन सम्बन्ध तालिम
- विकासमा जिइएसआइको महत्व सम्बन्ध अभिमुखीकरण
- जि.आइ.एस. सम्बन्धी तालिम

तालिका ९: स्थानीय सरकारको विद्यमान मानव संशाधनको शाखागत क्षमता लेखाजोखा

क्षमता विकासका क्षेत्र	प्रशिक्षण/अभिमूल्खीकरण/अन्तर्रकिया/अन्य	कार्यक्रम किन आवश्यक परेको हो ?	कार्यक्रम कसका लागि (कृपया ठीक चिन्ह लगाउनु होला, एक भन्दा बढी पनि हुन सकदछ)				अपेक्षित उपलब्धि	समय अवधि (दिन)	कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उपयुक्त महिना
			कार्यपालिका पदाधिकारी	वडा समितिका अध्यक्ष तथा सदस्यहरू	कर्मचारीहरू (कून स्तरका कर्मचारी)	वडा कार्यालयको कर्मचारीहरू			
स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति, कानून र सार्वजनिक प्रशासन	प्रशिक्षण	क्षमता अभिवृद्धि	✓	✓	अधिकृत		आत्मनिर्भर बन्ने		साउन
स्थानीय न्यायिक तथा मध्यस्थता	प्रशिक्षण	क्षमता अभिवृद्धि	✓	✓	न्यायिक समिति/विषयगत प्रमुख		आत्मनिर्भर बन्ने नियमअनुसार हुने		साउन
नितिजामा आधारित योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली	प्रशिक्षण	क्षमता अभिवृद्धि	✓	✓	योजना अधिकृत	✓	नीति तर्जुमा गर्न सहजिकरण हुने निर्णयप्रक्रियामा सहजता सिर्जना गरी सुशासन कायम हुने		पौष
भू-उपयोग नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	अभिमूल्खीकरण	क्षमता अभिवृद्धि	✓	✓	शाखा/प्रमुख		भवनसंहिता सम्बन्धी जानकारी		असोज
भवन संहिता	अभिमूल्खीकरण	भवन नियमन मापदण्डका लागि	✓	✓	प्रविधिक शाखा प्रमुख	✓	कार्यलय व्यवस्थापन तथा अभिलेख सम्बन्धी ज्ञान, सीप हुने		
कार्यालय व्यवस्थापन तथा अभिलेख प्रणाली	तालिम	सुशासन		✓	अधिकृत सहायक श्रेणीविहिन	✓	ज्ञान, सीपको विकास गर्न सूचना पाउने		

क्षमता विकासका क्षेत्र	प्रशिक्षण/ अभिमुखीकरण/ अन्तरक्रिया/ अन्य	कार्यक्रम किन आवश्यक परेको हो ?	कार्यक्रम कसका लागि (कृपया ठीक चिन्ह लगाउनु होला, एक भन्दा बढी पनि हुन सकदछ)				अपेक्षित उपलब्धि	समय अवधि (दिन)	कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उपयुक्त महिना
			कार्यपालिका पदाधिकारी	बडा समितिका अध्यक्ष तथा सदस्यहरू	कर्मचारीहरू (कुन स्तरका कर्मचारी)	बडा कार्यालयको कर्मचारीहरू			
सार्वजनिक र सामाजिक उत्तरदायित्व जवाफदेहिताका अवधारणा, औजारहरू रउपयोग सीप	प्रशिक्षण	पारदर्शिता प्रवर्द्धन गर्न सुशासन कायम जवाफदेहिता प्रवर्द्धन	✓	✓	सबै शाखा प्रमुखहरू	✓	सार्वजनिक सुनुवाई भएको जनताको पहुँच र समावेशीकरण भएको		मंसिर, चैत्र, असार
लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण	प्रशिक्षण	लैंगिक समानता कायम गर्न समावेशीकरण गर्ने	✓	✓	सबै शाखा प्रमुखहरू	✓	न्यायपूर्ण समाज कायम भएको सेवा प्रवाहमा सबैको पहुँच भएको		प्रत्येक ३ महिना
सूचना तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information & Knowledge Management)	प्रशिक्षण	पारदर्शिता सूचनामाथि पहुँच लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्ने	✓	✓	सूचना शाखा प्रमुख र अन्य कर्मचारीहरू		सूचनामा पहुँच भएको तथ्यपरक योजना र बजेट निर्माण गर्ने		१२ महिना
नेतृत्व सीप, Team Building, द्वन्द्व व्यवस्थापन	प्रशिक्षण	द्वन्द्व व्यवस्थापन गर्न सहभागितामूलक निर्णय गर्न लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्त गर्ने	✓	✓	जनप्रतिनिधि तथा सबै शाखा प्रमुखहरू	✓	द्वन्द्वको सही व्यवस्थापन भएको संगठनको लक्ष्य उपलब्धी विच GAP घटेको	५ दिन	साउन- असोज
स्थानीय परिप्रेक्ष्यसँग सम्बन्धितविषयहरू जस्तै: पूर्ण खोप, सरसफाई, साक्षर, बालविवाह, घटना दर्ता, र नियन्त्रणमुखी कार्य जस्तै: छुवाछुत, भेदभाव, दाइजो, छाउपडी, बोकरी, आदि	अन्तरकृया		✓	✓	स्वास्थ्य शाखा तथा पञ्जीकरण शाखा प्रमुख	✓	घटनादर्ता ९० % छुवाछुतमुक्त समाज विभेद रहित समाज	हरेक बडामा १ पटक गरी १२ पटक	साउन-भदौ

क्षमता विकासका क्षेत्र	प्रशिक्षण/ अभिमुखीकरण/ अन्तरक्रिया/ अन्य	कार्यक्रम किन आवश्यक परेको हो ?	कार्यक्रम कसका लागि (कृपया ठीक चिन्ह लगाउनु होला, एक भन्दा बढी पनि हुन सकदछ)				अपेक्षित उपलब्धि	समय अवधि (दिन)	कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उपयुक्त महिना
			कार्यपालिका पदाधिकारी	बडा समितिका अध्यक्ष तथा सदस्यहरू	कर्मचारीहरू (कुन स्तरका कर्मचारी)	बडा कार्यालयको कर्मचारीहरू			
सकारात्मक सोच (appreciative Inquiry)	प्रशिक्षण	सदाचर ल्याउन सेवाप्रवाहमा गुणस्तरीयता ल्याउन	✓	✓	सबै शाखा प्रमुखहरू	✓	- सेवामूखी सोच भएको - कालाबजारी र सिण्डकेटको अन्त्य	१२ पटक	प्रत्येक ३ महिनामा
लेखा व्यवस्थापन, आन्तरिक लेखापरीक्षण, बेरुजु फछ्यौट	तालिम	- लेखाप्रणाली व्यवस्थि तर्गार्न - आर्थिक अनुशासन कायम गर्न	✓	✓	लेखा शाखा प्रमुखहरू	✓	आर्थिक अनुशासन कायम भएको	५ दिन	चैत्र
सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन	तालिम	खरिद व्यवस्थापन गर्न	✗	✓	जनप्रतिनिधि, योजना शाखा प्रमुख र लेखा शाखा प्रमुख	✓	खरिद व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता आएको	५ दिन	साउन-भदौ
सार्वजनिक समारोह व्यवस्थापन: अतिथी व्यवस्थापन, उद्घोषण, ...)	तालिम		✓	✓		✓	अतिथि संस्कारको विकास भएको	३ दिन	मंसिर-पौष
अनुगमन, मूल्यांकन, प्रतिवेदन	तालिम		✓	✓	योजना शाखा प्रमुख	✓	अनुगमन, मूल्याङ्कनमा शुद्धता आई योजनाका लक्ष्य प्राप्ति भएको	७	माघ-फागुन

क्षमता विकासका क्षेत्र	प्रशिक्षण / अभिमुखीकरण / अन्तरक्रिया / अन्य	कार्यक्रम किन आवश्यक परेको हो ?	कार्यक्रम कसका लागि (कृपया ठीक चिन्ह लगाउनु होला, एक भन्दा बढी पनि हुन सकदछ)				अपेक्षित उपलब्धि	समय अवधि (दिन)	कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उपयुक्त महिना
			कार्यपालिका पदाधिकारी	बडा समितिका अध्यक्ष तथा सदस्यहरू	कर्मचारीहरू (कुन स्तरका कर्मचारी)	बडा कार्यालयको कर्मचारीहरू			
जनसम्पर्क तथा संवाद शैरी (Community Relations & Negotiation Skills) सूचना प्रविधि (Computer Skills, Email, internet navigation, website)	प्रशिक्षण	प्रविधिमैत्री सेवा प्रवाह गर्न	✓	✓	सूचना शाखा प्रमुख	✓	- टोलविकास समिति - सहकारी - NGO's	५ दिन	असोज-चैत्र
फोहोर मैला तथा वातावरण व्यवस्थापन	तालिम	फोहोर मैला तथा वातावरण व्यवस्थापन			वातावरण शाखा प्रमुख	✓	फोहरमैलाको व्यवस्थापन भएको हुने	प्रत्येक ३ महिनामा १ पटक	

३.२.२.३ स्थानीय सरकारको मानव संसाधन क्षमता विकास योजना

यस नगरपालिकाको मानव संसाधन विकास योजना तर्जुमा गर्दा क्षमता विकास योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ को अनुसुची १० का अनुसार तयार गरिएको छ । नगरपालिकाका कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधि हरुको सहभागीतामा दिग्दर्शनको अनुसूचि ८ र ९ का फारमहरु प्रयोग गरी मानव संसाधनको लेखाजोखा गरिएको छ । उक्त लेखाजोखाका आधारमा योजना तयार गरिएको छ ।

तालिका १०: स्थानीय सरकारको मानव संशाधन विकास योजनाको ढाँचा

मानव संशाधन विकास क्रियाकलापहरू	प्राप्त हुने सिकाई	सेवा प्रवाहमा आउने प्रभावकारिता	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि			बजेट			जम्माबजेट आन्तरिक बाह्य
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	
१. निर्वाचित पदाधिकारीहरूका लागि										
नगर तथा वडा सभा व्यवस्थापन सम्बन्धी अभिमुद्दीकरण	नगर तथा वडा सभा र वैठकहरू व्यवस्थित हुने	नगर तथा वडा सभा र वैठकहरू व्यवस्थित र नियमित हुने	प्रशासन ✓				५००			५००
जनप्रतिनिधिहरौ अनुशिष्ठण स्थानीय तहको योजना तर्जुमा सम्बन्धी अनुशिष्ठण	योजना तर्जुमाको ज्ञान	योजनातर्जुमा चुस्त हुने	योजना शाखा			ञ	६००			६००
क्षेत्रगत आवधिक योजना कार्यान्वयनको बारेमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	आवधिक योजनाको महत्व र ज्ञान	योजना निर्माणमा सहयोग	प्रशासन शाखा र योजना शाखा				१००	१००	१००	३००
योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली र प्रतिवेदन लेखन बारे कार्यपालिका सदस्यहरू, वडाका प्रतिनिधीहरू लाई तालिम	योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्यांकन को ज्ञान अभिवृद्धि हुने	योजना चक्र व्यवस्थापन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीमा सहजता आउँनै।	प्रशासन शाखा, योजना शाखा				४००	४००		८००
योजना निर्माण प्रक्रियाका बारेमा अभिमुद्दीकरण	योजना निर्माणमा सहज	योजना आवश्यकताको आधारमा पहचान गर्न सहयोग	योजना शाखा				३००	२००		५००
लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण बारे कार्यपालिका र वडा समितिका पदाधिकारीलाई प्रशिक्षण	जिइएसआई बारे सेवेदनशिलता आउँने	समावेसी विकास हुने।	प्रशासन प्रमुख महिला तथा बालबालिका शाखा				५००			५००

मानव संशाधन विकास क्रियाकलापहरू	प्राप्त हुने सिकाई	सेवा प्रवाहमा आउने प्रभावकारिता	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि			बजेट			जम्माबजेट	
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	आन्तरिक	बाह्य
न्याय सम्पादन तथा मध्यस्थिता बारे न्यायिक समितिका पदाधिकारी लाई प्रशिक्षण	न्याय सम्पादन मा सहजता र मेलमिलापमा बढ्दि	स्थानीय भै भगडा मिलाउन सक्षम हुने	प्रशासन शाखा, न्यायिक समिति				२००				२००
सार्वजनिक र सामाजिक उत्तरदायित्व जवाफदेहिताका अवधारणा, औजारहरू र उपयोग सीप बारे कार्यपालिका तथा बडाका पदाधिकरी लाई तालिम	उत्तरदायित्वको संवेदनशिलता बढ्ने	सार्वजनिक जवाफदेहितामा सुधार हुने	प्रशासन शाखा				३००	२००		५००	
स्थानीय स्रोत साधनहरूको पहिचान, उच्चतम उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्ध अभिमुखिकरण कार्यक्रम	स्रोत साधनको पहिचान र उपयोगको अवस्थाको लेखाजोखा	स्थानीय स्रोत परिचान र व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुग्ने	प्रशासन शाखा				२००	२००	२००		६००
जम्मा निर्वाचित प्रतिनिधिको रु ४५,००,००० (जम्मा पैतालिस लाख मात्र)							३१००	११००	३००	२४००	२१००

२. समिति, उपसमितिहरूका लागि

विभिन्न उपभोक्ता समितिहरूलाई विकासमा जनसहभागिता बारे प्रशिक्षण	जनसहभागिताको ज्ञान	जनसहभागिता जुटने	योजना शाखा				५००	५००			१०००
स्थानिय आवश्यकताको योजना पहिचान अनुशिक्षण	योजना प्राथमिकरणको ज्ञान	योजना छनौटमा सहयोग	योजना शाखा				५००			५००	
सूचनाको हक बारे टोल सुधार समितिहरूको क्षमता विकास तालिम	सूचनाको ज्ञान	सुचना आदन प्रदानमा सहयोग	प्रशासन शाखा सुचना तथा प्रविधि शाखा				१०००			१०००	

मानव संशाधन विकास क्रियाकलापहरू	प्राप्त हुने सिकाई	सेवा प्रवाहमा आउने प्रभावकारिता	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि				बजेट				जम्माबजेट	
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	आन्तरिक
विषयगत आवधिक योजना कार्यान्वयन रणनीतिको बारेमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	क्षेत्रगत स्थानीय विकास योजना बनाउँन र समस्या समाधान गर्न	समस्या पहिचान र त्यसको उचित समाधान खोजनसहज	प्रशासन शाखा				२००	२००	१००	५००			
विषयगत समितिहरूलाई उनिहरुको काम, कर्तव्य र जिम्मेवारी बारेप्रश्नक्षण	जिम्मेवारी प्रष्ट हुने	जिम्मेवारी निर्वाह हुने ।	प्रशासन शाखा				५००						५००
जनप्रनिधिहरूलाई दिगो विकासकालक्ष्यहरुको स्थानियकरणसम्बन्ध तालीम	जिम्मेवारी प्रष्ट हुने	जिम्मेवारी निर्वाह हुने					३००	२००		५००			
जम्मा समिति, उपसमितिहरूका लागि रु. ४०,००,००० (जम्मा चालिस लाख मात्र)							३००	९००	१००	२५००	१५००		
३. कर्मचारीहरूका लागि													
क्षेत्रगत आवधिक योजना कार्यान्वयन रणनीतिको बारेमा छलफल तथा अन्तरक्रियाकार्यक्रम	जिम्मेवारी प्रष्ट हुने	जिम्मेवारी निर्वाह हुने	प्रशासन शाखा				२००	२००	१००	५००			
बालअधिकार, बालसंरक्षण, लैससास सम्बन्ध तालिम लाई दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानियकरण सम्बन्ध तालीम	जिम्मेवारी प्रष्ट हुने	जिम्मेवारी निर्वाह हुने	प्रशासन शाखा				२००	३००				५००	
बोलपत्र आवान, सार्वजनिक खरिद प्रभावकारी गर्ने नियमावली बारे क्षमता अभिवृद्धि तालिम	सार्वजनिक खरिद प्रभावकारी गर्ने	सुशासन कायम हुने	प्राविधिक शाखा				२००				२००		
स्थानीय शासनसम्बन्धी नीतिनियम, सार्वजनिक प्रशासन बारे बडा	ज्ञानसिपको अभिवृद्धि हुने	गुणस्तरमा बढ़ि हुन	प्रशासन				३००					३००	

मानव संशाधन विकास क्रियाकलापहरू	प्राप्त हुने सिकाई	सेवा प्रवाहमा आउने प्रभावकारिता	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि				बजेट				जम्माबजेट		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	आन्तरिक	बाह्य
सचिवहरूलाई प्रशिक्षण														
निर्तजामा आधारित योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली बारे योजना शाखा, प्रविधिक शाखाका कर्मचारी र बडा सचिवहरूलाई तालिम	ज्ञानसिपको अभिवृद्धि हुने	गुणस्तरमा वृद्धि हुन	प्रशासन शाखा, योजना शाखा पूर्वाधार विकास शाखा				५००	५००					१०००	
लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण बारे पालिकाका कर्मचारी र बडा सचिवहरू लाई अभिमुखिकरण	ज्ञानसिपको अभिवृद्धि हुने	गुणस्तरमा वृद्धि हुन	प्रशासन				५००						५००	
सार्वजनिक खरीद व्यवस्थापन बारे अभिमुखिकरण	ज्ञानसिपको अभिवृद्धि हुने	गुणस्तरमा वृद्धि हुन	प्र.प्र.अ., प्रशासन प्रमुखको सहयोगमा				२००						२००	
सूचना प्रविधि, अभिलेख व्यवस्थापन तथा ज्ञान व्यवस्थापन बारे नगरपालिकाका, विषयगत शाखाका कर्मचारी र बडा कार्यालयका कर्मचारी लाई प्रशिक्षण	सुशासन	पारदर्शिता	प्रशासन				४००	४००	२००				१०००	
सन्दर्भ स्रोत तथा अभिलेखहरू र सूचना प्रविधिको आवश्यकता र प्रयोग सम्बन्धमा अभिमुखिकरण	सूचना व्यवस्थापन	सुशासन	प्रशासन शाखा				१५०	१५०					३००	

मानव संशाधन विकास क्रियाकलापहरू	प्राप्त हुने सिकाई	सेवा प्रवाहमा आउने प्रभावकारिता	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि			बजेट			जम्माबजेट	
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	आन्तरिक	बाह्य
सेवाकालिन तथा प्रवेश तालिम	सूचना व्यवस्थापन	सुशासन	प्रशासन	नियमित	नियमित	नियमित	३००	३००	४००		१०००
सबै कर्मचारी लाई आधारभूत जिम्मेवारीको आधारमा पुनरताजगी तालिम	क्षमता अभिवृद्धि हुने	सेवा प्रभावकारी	प्रशासन शाखा	नियमित	नियमित	नियमित	५००	३००	२००		१०००
जम्मा कर्मचारीका लागि रु ६५,००,०००/- (रु. पैसाठी लाख मात्र)					३४५०	२१५०	९००	९००	५६००		

४. सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकास

महिला स्वयंसेविकाहरुलाई पोषण सुधार बारे पुनरताजगी तालिम	पोषणसुधार सम्बन्धी ज्ञान प्राप्त हुने	क्षमता अभिवृद्धि हुने	वडा कार्यालय स्वास्थ्य शाखा	नियमित	नियमित	नियमित	१००	२००	२००	५००	
अरनी नियन्त्रक हरुलाई तालिम	आधुनिक प्रविधिको ज्ञान प्राप्त हुने	आपतकालीन सेवा मा प्रभावकारिता		नियमित	नियमित	नियमित	५००	३००	२००		१०००
सक्षन मेसिन अपरेटरलाई तालिम	आधुनिक प्रविधिको ज्ञान प्राप्त हुने	सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता									
जम्मा सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकास लागि रु १५,००,०००/- (रु. पन्च लाख मात्र)					६००	५००	४००	५००	१०००		

५. साक्षेदारहरुको क्षमता विकास

विद्यालयका शिक्षकहरुलाई वालमैत्री पूर्वाधारको आवश्यकता र उपयोगिता बारे अनुशिक्षण	नयाँ बालमैत्री सिकाईका पद्धतिहरूको विकास हुने	बालशिक्षण पद्धतिमा सुधार हुने	वडा कार्यालय शिक्षा शाखा	नियमित			१००			१००	
स्वास्थ्य चौकीका कर्मचारीलाई स्वास्थ्य सेवाको डिजिटल विधिबाट एकिकृत अभिलेख व्यवस्थापन तालिम	अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी ज्ञान	अभिलेख व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने	स्वास्थ्य शाखा				५००	५००			१०००

मानव संशाधन विकास क्रियाकलापहरू	प्राप्त हुने सिकाई	सेवा प्रवाहमा आउने प्रभावकारिता	मुख्य जिम्मेवारी	समयावधि				बजेट				जम्माबजेट	
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	आन्तरिक
स्थानीय सहकारीहरू लाई कृषि उद्यमबाटे प्रशिक्षण	कृषिलाई आधुनिकीकरण बनाउने	सहकारीहरूको सेवाप्रवाहमा प्रभावकारिता	बडा कार्यालय	√	√		३००	२००		५००			
निजीक्षेत्र तथा विकास साफेदार, स्थानिय गैसस संग समन्वय र क्षमता वृद्धि	निजीक्षेत्र र विकासका अन्य साफेदारहरू संगको समन्वय गर्ने क्षमताको विकास हुने	सेवाप्रवाह परिणाममुखी हुने	बडा कार्यालय	√	√	√	१००	१००	१००	३००			
करदाता शिक्षा कार्यक्रम	करको महत्व र करको दायरा सम्बन्धी ज्ञान प्राप्त हुने	राजश्व संकलनमा वृद्धि हुने र करको दायरा विस्तार हुने	आधुनिक प्रविधिको ज्ञान प्राप्त हुने	√	√	√	२००	२००	२००			६००	
जम्मा साफेदारहरूको क्षमता विकासका लागि रु २५,००,०००/- (रु. पच्चीस लाख मात्र)								१२००	१०००	३००	१००	१००	१६००
कूल जम्मा मानव संसाधन विकासका लागि रु. १,९०,००,००० (रु. एक करोड नब्बे लाख मात्र)													

३.२.२.४. मानव संशाधन क्षमता विकास योजनाको बजेट सारांश

मानव संशासन क्षमता विकासका लागि प्रस्तावित बजेट निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११: योजनाका लागी तीन वर्षको बजेट रु. हजारमा

सि.नं	मानव संशाधन विकासका क्षेत्र	जम्मा लागत रु	लागत व्यहोर्ने स्रोत (रु)	
			आन्तरिक	बाह्य
१	निर्वाचित पदाधिकारीहरूका लागि	४५,००,०००	२४,००,०००	२१,००,०००
२	समिति, उपसमितिहरूका लागि	४०,००,०००	२५,००,०००	१५,००,०००
३	कर्मचारीहरूका लागि	६५,००,००	९,००,०००	५६,००,०००
४	सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकास	१५,००,०००	५,००,०००	१०,००,०००
५	साभेदारहरूको क्षमता विकास	२५,००,०००	९,००,०००	१६,००,०००
जम्मा		१,९०,००,०००	७२,००,०००	१,१८,००,०००

परिच्छेद चार : क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन रणनीति तथा प्रथम वर्ष (आ.व. २०७९/८०) को योजना कार्यान्वयन तालिका

४.१ पृष्ठभूमि

नेपालका सबै स्थानीय तहहरू नगरिकका घरदैलोका सरकार हुन् र यिनलाई नेपालको संविधानले प्रशस्त विधायिकी, न्यायिक र कार्यकारी अधिकार प्रदान गरेको छ। तर नगरिकको जीवनस्तर सुधारका लागि यी अधिकारहरू उपयोग गर्न सबै स्थानीय तहहरू संस्थागत रूपमा सबल, संरचनागत रूपमा व्यापक र मानव संसाधनका रूपमा पर्याप्त र ज्ञान, सीप र क्षमता युक्त हुनु जरुरी छ। स्थानीय सरकारका अधिकार र जिम्मेवारीहरू कत्तिको कुशल रूपमा सम्पादन हुन्छन भन्ने कुरा स्थानीय सरकारको भौतिक सुसम्पन्नता, एवम् मानव संशाधान क्षमता (विभिन्न पदीय जिम्मेवारीमा रहेका जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरू) को ज्ञान, सीप र क्षमतामा भर पर्दछ। तसर्थ यो क्षमता विकास योजना कार्यान्वयत गर्न केहि निश्चित रणनीति अवलम्बन गरिनेछ, जो तल दिईएको छ।

४.२ उद्देश्यहरू

नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पर्ने सीप, क्षमता र कार्य वातावरणमा सुधार ल्याउनु यस योजनाको प्रमुख उद्देश्य हो साथै यस योजनाका विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

१. नगरपालिकाको परिवर्तित भूमिका निर्वाहका लागि सङ्गठनात्मक तथा संस्थागत क्षमतामा सुधार ल्याउने
२. नगरपालिकाको वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याउने
३. नगरपालिकाले योजना तर्जुमा, समन्वय, कार्यान्वय र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यलाई प्रभावकारी बनाइ योजना व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याउने
४. नगरपालिकाको कार्य सम्पादन प्रकृयामा सुधार ल्याई स्पष्ट तथा छिटो छिरितो बनाउने
५. नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा बृद्धिमा सहयोग गर्ने
६. कार्य सम्पादनमा सुधार ल्याउनको लागि आवश्यक भौतिक सुविधा, कार्यालय सुरक्षा, सरसफाइ तथा सूचना प्रविधिको उपलब्धतामा अभिबृद्धि गर्ने

४.३ कार्य क्षेत्र

स्थानीय तहको क्षमता विकासको कार्यक्षेत्रलाई तल प्रस्तुतु गरिएको छ :

क. संस्थागत क्षमता विकास

- भौतिक स्रोत साधन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित
- नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि प्रक्रियासँग सम्बन्धित
- मानव संसाधन प्राप्तिसँग सम्बन्धित
- तालिम, गोष्ठी, अध्ययन, अनुसन्धानसँग सम्बन्धित

ख. मानव संसाधन क्षमता विकास (तालिम, गोष्ठि, सेमिनार, अवलोकन भ्रमण, अन्तर्रक्ष्या आदि)

- निर्वाचित पदाधिकारीहरूका लागि
- समिति, उपसमितिहरूका लागि
- कर्मचारीहरूका लागि
- सेवाग्राही लक्षित क्षमता विकास
- साझेदारहरूको क्षमता विकास

यी माथिका दुवै क्षेका कार्यहरू सम्पादन गर्न तल उल्लेखित चार चरणका कार्यहरू गरिने छः

चरण १: योजना स्वीकृती र बजेट सुनिश्चितता

- क. क्षमता विकास योजना कार्यपालिका मार्फत् नगरसभाबाट पारित गराउने ।
ख. योजना कार्यान्वयनका लागि आन्तरिक स्रोतको बजेट सुनिश्चित गर्ने ।
ग. बाहिरी स्रोत पहिचान गर्ने र त्यसलाई सुनिश्चित गर्ने

चरण २: सहयोगी संस्था तथा स्रोत व्यक्तिको पहिचान, लागत र कार्य संभौता

- क. क्षमता विकास सम्बन्धमा विभिन्न सहयोगी निकायहरूबीच समन्वय गर्ने ।
ख. मानव संसाधनको ज्ञान तथा सीप विकासका लागि स्रोत व्यक्ति तथा संस्थाको पहिचान ।
ग. संस्थागत तथा मानव संसाधन विकासलाई निश्चित गरिएका गतिविधिहरूका लागि आवश्यक पर्ने लागत तयारी
घ. संस्थागत क्षमता विकास तथा मानव संसाधन विकासको स्रोत व्यक्ति वा संस्थासँग कार्य सम्भौता

चरण ३: क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन चरण

- क. आवश्यक मानव संसाधन व्यवस्थापनको लागि नीति नियम र दरबन्दि मातहतमा रहेर भर्ना प्रकृया पुरा गर्ने ।
ख. संस्थगत संरचना भित्रको तथा समुदाय स्तरको मानव संसाधनको क्षमता विकासको हकमा आवश्यक स्थान तथा सामाग्री व्यवस्थापन ।
ग. तालिम, गोष्ठि, अभिमिक्करण, सेमिनार वा अन्य सीप विकास तालिम संचालनमा सहजिकरण ।

घ. संस्थागत संरचनामा सुधारका कार्यहरू सम्पन्न गर्ने ।

चरण ४: अनुगमन, अध्ययन तथा अध्यावधिक

- क. क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन र समिक्षा गर्ने ।
- ख. क्षमता विकास योजनालाई वार्षिक रूपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने
- ग. क्षमता विकास बाट आएको परिवर्तन तथा सेवा प्रवाह र सुसाशनमा आएको सुधार बारे अध्ययन गराउने ।

४.४ क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन रणनीति

नगरपालिकाले संस्थागत तथा मानव संशाधन क्षमता विकासका लागि स्थानीय स्तरमा आवश्यकता महसुस गरिएका कार्यहरूलाई मागमा आधारित र स्थानीय स्तरमा जानकारी नभएको वा महसुस नगरिएको तर विकासका लागि आवश्यक तथा नवीनतम प्रविधि वा अवधारणालाई सम्बोधन गर्न आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास रणनीति तयार गर्नु पर्दछ, जुन निम्नानुसार रहेका छन् :

४.४.१ मागमा आधारित क्षमता विकास रणनीति:

- यो योजना पालिकाको जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको सहभागितामा तयार भएको हुदा यसको स्वामित्व पालिकाले ग्रहण गर्नेछ ।
- नगरपालिकाको संस्थागत अवस्था तथा मानव संशाधन विकास आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी क्षमता विकास कार्यक्रमका प्राथमिकता निर्धारण तथा सञ्चालन गरिने छ ।
- संघीय मन्त्रालय, प्रदेश सरकार तथा विकास साभेदारहरूसँग साभेदारी र सहकार्यमा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- क्षमता विकास क्रियाकलापको गुणस्तरको सुनिश्चितता गरिने छ ।
- संस्थागत दिगोपनका लागि अनुगमन र सुपरिवेक्षण गर्ने प्रणालिको विकास गरिने छ ।
- क्षमता विकास योजनालाई नितिजामुखी सेवा प्रवाह तथा कार्यसम्पादनसँग आवद्धता गरिने छ ।
- यो योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक परे छुट्टै कार्यविधि बनाईने छ ।

४.४.२ आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास रणनीति

- उपभोक्ता समिति, सामुदायिक संस्था, नागरिक समाज, तथा निजी सेवा प्रदायकहरूको क्षमता विकास आवश्यकता पहिचान गरी क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- क्षमता विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा महिला, दलित, मध्येशी, आदिवासी, जनजाति, सीमान्तकृत लगायत पछाडि परेका वर्ग र समुदायलाई समेत लक्षित गरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मूलप्रवाहीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने खालका क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकता,

- क्षमता विकास योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्दा प्रदेश सुशासन केन्द्र, पिएलजिएसपि, प्रदेश र सङ्घीय सरकारहरूसँग समन्वय गरी दोहोरोपन हुन दिइने छैन् ।
- नवीनतम अवधारणा तथा सूचना प्रविधिहरूको उपयोगलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
- विकास प्रशासन तथा सेवा प्रवाहमा आएका नवीनतम अवधारणा, सोच, प्रविधि, नयाँ नीति नियम जस्ता पक्षमा क्षमता विकास गर्न सङ्घीय मन्त्रालय, सङ्घीय मन्त्रालयद्वारा संचालित कार्यक्रम, आयोग, विभाग तथा अन्य विशिष्ट प्रकृतिका क्षमता विकासका क्षेत्रमा क्रियाशील निकायबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरूमा सहभागिता जनाइने छ ।

४.५ कार्यान्वयन तालिका प्रथम वर्ष (आ.व. २०७९/०८०)

यो क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयन एकल प्रयासबाट संभव हुँदैन । यसमा सबै सरोकारवाला, विषयगत कार्यालयहरू, विषयगत शाखा तथा उपशाखाहरू समेत सबै निर्वाचित जनप्रतिनिधि र राजनीतिक दलहरूको जिम्मेवारी हुन्छ । यो क्षमता विकास योजनाका मूल कार्यहरूका लागि निम्न अनुसार जिम्मेवारी बहनको अपेक्षा गरिएको छ ।

तालिका १२: पहिलो वर्षको कार्ययोजना (२०७९/८०८०)

कार्यान्वयन चरण	योजना कार्यान्वयन गतिविधि	प्रथम त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	तेस्रो त्रैमासिक	चौथो त्रैमासिक	मूल जिम्मेवारी
चरण १: योजना स्वीकृती र बजेट सुनिश्चितता						
१.१	क्षमता विकास योजना कार्यपालिका मार्फत् नगरसभावाट पारित गराउने					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
१.२	योजना कार्यान्वयनका लागि आन्तरिक स्रोतको बजेट सुनिश्चित गर्ने ।					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
१.३	बाहिरी स्रोत पहिचान गर्ने र त्यसलाई सुनिश्चित गर्ने					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
चरण २: सहयोगी संस्था तथा स्रोत व्यक्तिको पहिचन, लागत र कार्य संभौता						
२.१	क्षमता विकास सम्बन्धमा विभिन्न सहयोगी निकायहरूबीच समन्वय गर्ने ।					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख
२.२	मानव संसाधनको ज्ञान तथा सीप विकासका लागि स्रोत व्यक्ति तथा संस्थाको पहिचान ।					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख
२.३	संस्थागत तथा मानव संसाधन विकासलाई निश्चित गरिएका गतिविधिहरूका लागि आवश्यक पर्ने लागत तयारी					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख
२.४	संस्थागत क्षमता विकास तथा मानव संसाधन विकासको स्रोत व्यक्ति वा संस्था सँग कार्य संभौता					क्षमता विकास समन्वय समिती र प्रशासन प्रमुख

चरण ३: क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन चरण

३.१	थप मानव संसाधन व्यवस्थापनको लागि नीति नियम र दरबन्दि मातहतमा रहेर भर्ना प्रकृया पुरा गर्ने ।					प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.२	संस्थागत संरचना भित्रको तथा समुदाय स्तरको मानव संसाधनको क्षमता विकासको हकमा अवश्यक स्थान तथा सामाजी व्यवस्थापन ।					प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र प्रशासन प्रमुख ।
३.३	तालिम, गोष्ठि, सेमिनार वा अन्य सीप विकास तालिम संचालनमा सहजिकरण ।					प्रशासन प्रमुख ।
३.४	संस्थागत संरचनामा सुधारका कार्यहरू सम्पन्न गर्ने ।					प्रशासन प्रमुख ।

चरण ४: अनुगमन, अध्ययन तथा अध्यावधिक

४.१	क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन र समीक्षा गर्ने ।					क्षमता विकास समन्वय समिति
४.२	क्षमता विकास योजनालाई वार्षिक रूपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने					क्षमता विकास समन्वय समिति
४.३	क्षमता विकास बाट आएको परिवर्तन तथा सेवा प्रवाह र सुसाशनमा आएको सुधार बारे अध्ययन गराउँने ।					क्षमता विकास समन्वय समिति

परिच्छेद पाँचः कार्यक्रम व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्यांकन

५.१ कार्यक्रम व्यवस्थापन

नगरपालिकाको क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनको मूल जिम्मेवारी नगरपालिकाका प्रमुख र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतसँगको समन्वयमा क्षमता विकास समन्वय समितिमा रहने छ ।

क्षमता विकास समन्वय समितिको जिम्मेवारी:

- क्षमता विकास सम्बन्धी नीति तथा रणनीतिहरू कार्यपालिका मार्फत् सभाबाट पारित गराउने र कार्यान्वयनका लागि बजेटको सुनिश्चितता गर्ने ।
- क्षमता विकास योजनालाई वार्षिक रूपमा अध्यावधिक गर्ने गराउने,
- क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गराउने,
- स्थानीय सरकारको क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू बीच समन्वय गर्ने गराउने,
- समितिले सूचकमा आधारित भई क्षमता विकास कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने,
- कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न नियमित रूपमा कार्यक्रमको अनुगमन र समिक्षा गर्ने,
- क्षमता विकास सम्बन्धमा अन्य सहयोगी निकायहरूबीच समन्वय गर्ने,
- क्षमता विकास सम्बन्धी अध्ययन, अन्वेषण गर्ने गराउने,
- क्षमता विकास सम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्यहरू गर्ने ।

५.२ योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकन

स्थानीय तह संचालन ऐन २०७४ को परिधी भित्र रही क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ । यो क्षमता विकास योजनाको कार्यान्वयनबाट लक्षित उद्देश्य तथा आयोजनाबाट हुनु पर्ने विकास प्रयास र सेवा प्रवाहमा भएको परिवर्तन कुन हद सम्म भयो वा भएन तथा अपक्षित नतिजा प्राप्त भए नभएको बारे निम्न अनुसार अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।

५.२.१ नियमित अनुगमन

क्षमता विकास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा नियमित अनुगमन तथा मूल्यांकनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । कार्यान्वयन चरणमा योजनाका गतिविधिहरूको लागत, परिमाण, समय सीमा तथा गुणस्तर लगायत कायान्वयन चरणमा आई परेका समस्या तथा संभावित विकल्पहरू समेतको पहिचान

गरी नगर कार्यपालिका लाई पृष्ठपोषण दिन यो अनुगमन गरिनेछ ।

योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण निम्न अनुसार गरिनेछ,

- यो अनुगमनको जिम्मेवारी नगरपालिकाको मौजुदा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले क्षमता विकास योजना समन्वय समितिको सहकार्यमा गर्ने छ ।
- योजनाको प्रत्येक वर्षको कायकम स्वीकृत भएपछि कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित शाखाहरू बाट कार्यपालिकामा पेश भएको एककृत कार्य योजनाका आधारमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने छ ।
- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको अनुगमन प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा कार्यपालिका बैठकमा पेश गरी छलफल गरिनेछ ।
- यसरी कार्यपालिकामा पेश भएर छलफल गर्दा योजना कार्यान्वयनमा त्रुटिहरू सच्चाउँन तथा समय व्यवस्थापन र गुणस्तर काया राख्न सम्बन्धित पक्षहरूलाई आवश्य निर्देशन दिईनेछ र यो मान्नु सबैको कर्तव्य हुँनेछ ।
- यस योजनाको नियमित अनुगमन कार्यको मुख्य जिम्मेवारी अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति समितिको हुने छ ।
- यस योजनामा नगरपालिका तथा वडा दुवै स्तरका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका लागि कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको हुदा क्षमता विकास कार्ययोजना कार्यान्वयन तथा उपलब्ध बजेटको खर्चबारे सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय/ प्रादेशिक तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम र प्रादेशिक सुशासन केन्द्रबाट पनि अनुगमन गर्न सकिनेछ । वडास्तरको कार्यक्रमको अनुगमनको हकमा नगरपालिका, सामाजिक विकास शाखाको प्रमुखको भूमिका रहने छ ।

५.२.२ मध्यावधिक समीक्षा

यो क्षमता विकास योजनाले लिएको गति तथा समग्र कार्यान्वयनको अवस्थाको समिक्षा नगरपालिकाले आन्तरिक तरिकाले योजना सुरु भएको दोस्रो वर्षको अन्त्यमा क्षमता विकास योजना समन्वय समिति समेतको सहभागितामा संयुक्त कार्यदल बाट गराईने छ । यो समिक्षाबाट ३ वर्षमा सम्पन्न गर्नु पर्ने कार्यहरूको गति मापन गरी आवश्यक परे क्षमता विकास योजनाको लक्ष्यहरूको समिक्षा गरी थप वा घट गरी योजनाको नयाँ प्रारूप पनि तयार गर्न सकिनेछ ।

५.२.३ आयोजना कार्यान्वयन समाप्ति पछिको मूल्याङ्कन

यो ३ वर्षे क्षमता विकास योजनाले तय गरेका लक्ष्यहरू, स्रोत साधनको उपयोग, त्यसको तात्पर्यता, प्रभावकारिता, पारदर्शिता, योजनाको कार्यान्वयनबाट निक्लिएका नतिजाहरू तथा तिनिहरूको दिगोपनाको

बारेमा यो योजनाको कार्य समाप्ति लगतै तेसो पक्षबाट मूल्याङ्कन गराईनेछ र यसका सिकाईहरूलाई आगामी योजनाहरूमा कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।

५.३ कार्यान्वयनका सिद्धान्तहरू

५.३.१ बिभेद शून्य

संस्था भित्र वा संस्था बाहिरका सरोकारवालाहरू र समुदाय स्तरका सेवा समुदाय स्तर बाटै भन्ने मान्यता अनुसार मानव संसाधनको क्षमता विकास गर्दा नेर्तत्व, सानो वा ठूलो कर्मचारी वा समुदाय सदश्यमा कुनै भेदभाव गरिने छैन ।

५.३.२ पारदर्शिता

यो योजना कार्यान्वयन पूर्ण पारदर्शी ढङ्गबाट सञ्चालन हुने छ र हाम्रा गराई, प्रकृया र खर्चहरू सार्वजनिक सुनुवाई तथा चासो राखेलाई सूचना दिएर पूर्ण पारदर्शी बनाईने छ ।

५.३.३ समन्वय र सहकार्य

यो योजना कार्यान्वयन गर्दा विभिन्न सरोकारवालाहरू, सेवा प्रदायक तथा स्रोत दाताहरूसँगको सहकार्यमा कार्यान्वयन गरिने छ ।

५.३.४ योगदानमा आधारित कार्यक्रम

यो क्षमता विकास योजनालाई केवल बाह्य स्रोतमा निर्भर नबनाई स्थानीय तहको योगदानलाई पनि सँगसँगै लिगाने छ ।

५.४ प्रभाव मूल्याङ्कन

योजनाको समयावधि समाप्ति पछि यसको प्रभावकारीता स्वतन्त्र एवम् तटस्थ निकाय तथा बिज्ञहरूबाट प्रभाव मूल्याङ्कन गरी स्थानीय तह र सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने छन् । सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय/प्रादेशिक तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले समेत क्षमता विकास योजनाको समीक्षा गरी यसको प्रभावकारीताको अध्ययन तथा बिश्लेषण गर्ने छ ।

५.५ निष्कर्ष

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, स्थानीय तहको सेवा संचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश २०७४, नगर कार्यपालिकाको कार्यविभाजन नियमावली र नेपाल सरकारले विभिन्न समयमा तर्जुमा गरेको नीति, निर्देशिका र मार्गदर्शनका आधारमा नगरपालिकाले आफ्नो कार्यालय, वडा, सरोकारवाला, सेवाग्राही, सेवा प्रदायक संस्थाहरुको क्षमता विकास गरी जनताका विकास निर्माणका आवश्यकता पूरा गर्न एवम् सेवा प्रवाहलाई सरल र प्रभावकारी बनाउन सकिने विश्वास लिएको छ । विगतका अनुभव, विद्यमान क्षमता र आवश्यकता एवम् कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनका आधारमा लक्षित वर्ग एवम् आम नगरपालिकाबासीलाई स्थानीय तहले प्रदान गर्नुपर्ने सेवा सुविधा सहज रूपमा प्रदान गर्न नगरपालिका लगायत आफ्नो क्षेत्रका सबै सेवाप्रदायक र सेवाग्राहीको समेत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यबाट यो त्रीवर्षीय क्षमता विकास योजना २०७९ निर्देशित छ । नगरपालिकाका प्रमुख, प्रशासकीय अधिकृत लगायतका कर्मचारी, वडा सचिव र नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारी समेतको सामुहिक छलफल एवं अन्तरक्रियाबाट प्राप्त सुभावहरूलाई समेत समेटी यस नगरपालिकाको त्रीवर्षीय क्षमता विकास योजना (२०७९/८०-२०८१/८२) तयार गरिएको छ । योजना कार्यान्वयन तीन वर्षको लागि कूल रु. १७,०५,१०,०००/- बजेट समेत प्रस्ताव गरिएको छ । कूल अनुमानित बजेटमा ३९.०७ % बजेट नगरपालिकाले आफ्नो श्रोतबाट र नपूग रकम वाह्य श्रोतबाट जुटाउने गरि प्रस्ताव गरिएको छ । नगरपालिकाको सूचना प्रविधि शाखालाई सूचनाको मूल्य केन्द्रविन्दु बनाउन, एवम् अन्तर वडा, संस्था र निकाय बिच स्पष्ट मापदण्ड बनाई रचनात्मक प्रतिस्पर्धाबाट राम्रो काम गर्ने वडा, संस्था, उपभोक्ता समिती र कर्मचारीलाई पूरस्कार र सम्मान गर्न सिफारिसको व्यवस्था समेत क्षमता विकास योजनाले गरेको छ । पाँच वर्षमा सम्पन्न गर्ने गरी तयार पारिएको मागमा आधारित यस क्षमता विकास योजनाको पूर्ण कार्यान्वयनमा नगरपालिकाका वडाहरू कटिबद्ध भई लाग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

६.६ सुभावहरू

- नगरपालिकामा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई कार्य विवरण उपलब्ध गराउने, कार्य विवरणमा उल्लेख भएका विषयमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सम्बन्धित शाखाका अन्य कर्मचारी र प्रशासन शाखा प्रमुख बीच अन्तरक्रिया गर्ने र सो कार्य विवरणको आधारमा कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने,
- कर्मचारीहरूको नियमित बस्ने मासिक बैठकमा क्षमता विकास योजना कार्यान्वयनको अवस्था बारेमा छलफल गर्ने,
- गुनासो अभिलेखीकरण तथा व्यवस्थापन गर्दा आई परेका समस्या र यसको समाधानका लागि क्षमताको कुन तहमा के अप्यारो पन्यो भनी चौमासिक रूपमा समीक्षा गर्ने,

- नगरपालिका तथा बडाहरू, विकास साभेदार, गैसस विचको संचार संजाल तथा तालिमका लागि दातृ निकाय तथा सङ्घीय र प्रदेश सरकारलाई अनुरोध गर्ने,
- स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरू, कार्यपालिकाका सदस्यहरू तथा सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको संयुक्त प्रयासमा क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन गरिने छ, र यसको लागि आवश्यक पर्ने साधन र स्रोतको व्यवस्थापन पनि संयुक्त प्रयासबाट गरिने छ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरू

1. नेपालको संविधान २०७२
2. स्थानीय तहहरुको क्षमता विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धि दिग्दर्शन २०७६
3. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४
4. स्थानीय तह संचालन कार्यविधि २०७६
5. शुक्लाफाँटा नगरपालिकाको नगर बस्तुगत विवरण २०७४
6. राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र २०७८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग
7. नगरपालिकाको आधिकारिक वेबसाइट
8. नगरपालिकाको विगत ३ वर्षको नीति, कार्यक्रम तथा बजेट
9. नगरपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदन
10. नगरपालिकाको कर्मचारी दरबंदी तथा पदपूर्तिको अवस्था
11. नगरपालिकाको भवन, मेसिन, उपकरण तथा भौतिक स्रोत साधनहरू
12. नगरपालिकाले पारित गरेका ऐन, नियम, कार्यविधिहरू
13. नगरपालिकाको प्रगति प्रतिवेदनहरू
14. नगरपालिकामा सूचना प्रविधिको उपयोगको अवस्था
15. नगरपालिकाका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूको अवस्था
16. सभा तथा कार्यपालिका संचालन व्यवस्था
17. नेपाल सरकारको नीति कार्यक्रम तथा बजेटहरू
18. प्रदेश सरकारको नीति कार्यक्रम तथा बजेटहरू
19. विषयक्षेत्रगत नीति, कानून तथा नमूना कानूनहरू
20. विभिन्न परियोजनाहरूबाट सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमहरू
21. संघ तथा प्रदेशबाट पारित गरिएका नयाँ अवधारणा तथा नीतिहरू आदि।

अनुसूचीहरू

तालिका १: स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता (सञ्चालन व्यवस्थापन) लेखाजोखा संक्षिप्त विवरण (एकल तथा साझा आधिकार सँग सम्बन्धित)

अनुसूचि २

१. आर्थिक विकासः कृषि, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन, सहकारी, वित्तीय क्षेत्र (संघीय ऐनको थप व्यवस्था: घरेलु तथा साना उद्योग समेत) ।
२. सामाजिक विकासः शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण।
३. भौतिक पूर्वाधारः सडक तथा पुल, भोलुङ्गे पुल, सिँचाइ, भवन तथा शहरी विकास, ऊर्जा, लघु तथासानाजलविद्युत्, वैकल्पिक ऊर्जा, सञ्चार ।
४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनः वनतथाभूसंरक्षण, जलाधारसंरक्षण, वातावरणसंरक्षण, जलवायुपरिवर्तन, फोहरमैलाव्यवस्थापन, जलउत्पन्न प्रकोप ।
५. नियन्त्रण, विपद् व्यवस्थापन ।

क्षमता विकासका क्षेत्र	महाशाखा / शाखा / इकाइको भूमिका (हुने / नहुने)	के कुरामा कमी भएर कार्यसम्पादनलाई प्रभाव पारेको छ ? विस्तृत विवरण लेख्ने । १. भौतिक स्रोत साधन, २. ऐन, नियम, विधि र प्रणाली, ३. जनशक्ति व्यवस्था, ४. ज्ञान, सीप, दक्षता) ५. अन्य	क्षमता विकासका लागि चाल्नु पर्ने उपायहरू
------------------------	---	---	--

(क) विकास व्यवस्थापन

विषय क्षेत्रगत विकास आवधिक/ गुरु योजना तथा नीति नियमहरू	१. योजना शाखा प्राविधिक शाखा प्रशासन शाखा	- जनशक्ति अभाव - बजेट अभाव - कानूनी अभाव	- आवधिक योजना तर्जमा कार्यान्वयन क्षेत्रगत बजेट बनाउने
समावेशी विकास नीति (लैङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)	१. महिला तथा बालबालिका शाखा सामाजिक विकास शाखा	- नीति भएको - अन्य कानून नभएको - लैंगिक उत्तरदायी नभएको	- लैसस मुखी विकास प्रक्रिया अगाडि बढाउने

वातावरण, जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन नीति	१. योजना शाखा २. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा	- नीति नहुनु	नीति बनाउने
वार्षिक योजना तर्जुमा	१. प्रशासनशाखा २. योजनाशाखा ३. प्राविधिकशाखा ४. वडाकार्यालय	- समयमा टोल भेला नहुनु - योजनाको सही प्राथमिककरण नहुनु - योजना बैंक बन्न नसक्नु - योजना आधारहरू स्पष्ट नहुनु - जनसहभागिता नहुनु/खुद्रे योजना तर्जुमा हुनु - मध्यमकालीन खर्च संरचना नबन्नु	योजना तर्जुमाका प्रकृयाहरू कार्यान्वयन गर्ने योजना प्राथमिकीकरणका आधार तयार गरी प्राथमिकता क्रम सहितको योजना
दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण	१. योजना शाखा २. वडा कार्यालयहरू ३. कार्यपालिका/नगरसभा	दिगो विकास लक्ष्यलाई बजेटमा समावेश गर्न नसक्नु भौतिक पूर्वाधारलाई मात्र जोड दिइएको	योजना तर्जुमामा सहभागीहरूलाई दिगो विकास लक्ष्य बारे तालिम दिने दिगो विकास लक्ष्य आन्तरीकिकरणको लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने।
मावार्षिक योजना कार्यान्वयन	१. योजना शाखा २. वडा कार्यालय ३. आ.प्र. शाखा	- कार्यान्वयनमा ढिलासुस्ती - आ.व. को अन्त्यमा योजना कार्यान्वयन हुने - गुणस्तर कमजोर हुनु - क्रमागत योजनामा बजेट नपर्नु	योजना कार्यान्वयन योजना बनाउने गुण
मर्मत सम्भार व्यवस्थापन	१. योजना शाखा २. जिन्सी शाखा ३. आ.प्र.	- उपयुक्त समयमा मर्मत नहुनु, इष्टीमेट गर्न समस्या, मर्मतको सद्वा नयाँ सामग्री खरिद हुने, मर्मत प्रकृया भंझिलो	- समानको उचित संभार गर्ने - मर्मत/इस्टीमेट गर्न परामर्शदाता तोक्ने
अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणाली तथा प्रतिवेदन प्रणाली	१. योजना शाखा २. प्राविधिक शाखा ३. अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	- औपचारिकताको लागि अनुगमन हुने, - सार्वजनिक परिक्षण, सार्वजनिक परिक्षण र तेस्रो पक्ष मूल्याङ्कन नहुनु/ प्रभावकारी नहुनु	

(ख) संस्थागत संगठनरसंरचना व्यवस्थापन			
कर्मचारी संगठनरसंरचना तथा कार्यविभाजन	१. प्रशासन शाखा आर्थिक प्रशासन	- आवश्यकता आधारित ओएनएम नहुनु - कार्यालयले धान्नेभन्दा बढी कर्मचारी - कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन सम्फौटा नहुनु	- मागमा आधारित हुने गरी ओएनएम बनाउने हल्तुका संरचना बनाउने कर्मचारी कार्यविवरण अनिवार्य लागु गर्ने
आन्तरिक सञ्चार	१. प्रशासन शाखा २. सूचना तथा प्रविधि शाखा सूचना अधिकारी	सूचना न्यून पहुँच सबै शाखाको सूचना सूचना अधिकारी समक्ष नआउनु	- सहभागितामूलक निर्णय गर्ने सूचनाको संश्लेषण र विश्लेषण गरी सही किशिमले अभिलेखीकरण गर्ने
कर्मचारीहरूको आचार संहिता	१. प्रशासन शाखा कार्यालय प्रमुख	आचार संहिता कडाइका साथ लागु नहुनु	- कडाइका साथ लागु गर्ने उल्लङ्घन गर्नेलाई दण्ड सजायको व्यवस्था आचारसंहिताको उत्कृष्ट पालन गर्नेलाई पुरस्कारको व्यवस्था
कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्यांकन	१. प्रशासन शाखा कार्यालय प्रमुख	- कार्यविवरण लागु नहुनु - कार्यसम्पादन वस्तुनिष्ठ नहुनु - कार्यसम्पादनका सूचक स्पष्ट नहुनु	- कार्यविवरण लागु गर्ने कार्यसम्पादनलाई वस्तुनिष्ठ बनाउने कार्यसम्पादन सूचक स्पष्ट बनाउने
(ग) वित्तीय व्यवस्थापन			
बजेट र आमदानी तथा खर्च प्रणाली	१. लेखा शाखा २. आर्थिक प्रशासन शाखा	- सानो नगदी कोषको व्यवस्था नभएको	- सानो नगदी कोषको व्यवस्था गर्ने
खरिद प्रणाली	१. लेखा शाखा	- वार्षिक खरिद योजना नबनेको - पाम्पस लागु पूर्णरूपमा हुन नसकेको	- वार्षिक खरिद योजना बनाउन क्षमता विकास गर्ने पाम्पस तालिम गर्ने
सम्पत्ति व्यवस्थापन	१. लेखा शाखा २. जिन्सी शाखा	- वडावाट खरिद भएको सामान वडा र नगरमा २ ठाउँमा दाखिला गर्ने गरेको	

आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली र लेखा परिक्षण	१. लेखा शाखा	- आलेप शाखा नभएको	आलेप शाखा व्यवस्थापन गर्ने
प्रतिवेदन प्रणाली	१. लेखा शाखा २. योजना शाखा ३. प्रशासन शाखा	- प्रतिवेदन सार्वजनिक हुँदैन	नियमित रूपमा प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने
(घ) सूचना व्यवस्थापन			
अभिलेख व्यवस्थापन	१. सूचना प्रविधि शाखा २. जिन्सी ३. लेखा ४. राजश्व ५. अन्य सबै शाखाहरू	- अभिलेख व्यवस्थापनको औपचारिक संयन्त्र नभएको	- अभिलेख व्यवस्थापनको लागि आवश्यक कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने
सूचना प्रविधिको उपयोग	१. सूचना प्रविधि शाखा २. सबै शाखाहरू	- सूचना प्रविधी सम्बन्धी support को लागि कार्यविधि नभएको - शाखाहरूमा उपलब्ध सूचना प्रविधिसम्बन्धी उपकरणहरू प्रयोगमा नआएको	- वडा तथा मातहतका संस्थाहरूमा आइटी सहयोग उपलब्ध गराउन उपयुक्त कार्यविधि र जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने - शाखा/वडा कार्यालयका सूचना प्रविधि उपकरणहरू नियमित मर्मतसंभार गर्ने - कर्मचारीहरूलाई आइसिटीको प्रयोग सम्बन्धी तालिम दिने ।

(ङ) सुशासन

जनसहभागिता (नितिगत तह र कार्यान्वयन तह) योजना चक्र, समावेशी, सरोकारवाला	१. प्रशासन शाखा २. योजना शाखा ३. प्राविधिक शाखा ४. बडा ५. विषयगत शाखाहरू सबै	- न्यून जनसहभागिता - योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन अनुगमन र परिक्षणमा आम समुदायको न्यून सहभागिता - समावेशीरूपमा योजना तर्जुमा हुन नसकेको	- जनसहभागिता बढाउन टोल विकास संस्थाहरू गठन गरी परिचालन गर्ने योजना तर्जुमा तथा चक्रबारे जनचेतना फैलाउने। समावेशीताको विषयलाई उजागर गर्ने
पारदर्शिता तथा सूचना प्रवाह	१. प्रशासन शाखा २. सूचना प्रविधिशाखा ३. अन्य सबै शाखाहरू	- सूचना दर्ता गर्ने प्रणाली नभएको - सूचनाहरू वेबसाईट तथा सामाजिक संजालमा राख्ने नगरिएको	- कार्यालयबाट जारी सुचनाहरू दर्ता गर्ने व्यवस्था गर्ने। सबै सूचनाहरू वेबसाईट तथा सामाजिक संजालमा राख्न लगाउने
जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापन	१. प्रशासन शाखा	- गुनासो व्यवस्थापनको प्रभावकारी संयन्त्र नभएको - अप्रत्यक्ष रूपमा प्राप्त गुनासोहरू वेवास्ता गरिने गरिएको	- गुनासो व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा गर्ने शाखा स्थापना गर्ने। सबै माध्यमबाट प्राप्त गुनासोहरू दर्ता गरी फच्छौट गर्ने

(च) समन्वय र सहकार्य

संघीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार	प्र प्र अ प्रशासन सूचना प्रविधि	- संघीय निकायबाट परिपत्र गर्दा ३-४ वटा कार्यालयबाट एउटै व्यहोराको परिपत्र हुने, एउटा परिपत्र धेरै निकायहरू मार्फत आउने	- एक सञ्चार सम्बन्धी कार्य गर्ने शाखा स्थापना गर्ने
सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू	योजना शाखा	- अखिलयारी ढिलो आउने - एमओयुमा आधारित कार्यक्रम संचालन गर्ने	- अन्तरसरकार समन्वयका लागि उपयुक्त इकाई गठन गर्ने
गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू	प्रशासन शाखा योजना शाखा	- गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वयको लागि शाखा तथा कार्यविधि स्पष्ट नभएको - गै.स.स. सञ्चालित योजनाहरूको अनुगमन मूल्याङ्कन नभएको	- गैसस समन्वयका लागि शाखालाई व्यवस्थित गर्ने गै.स.स. सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन मूल्याङ्कन गरी उपलब्धीको लेखाजोखा गर्ने

निजी क्षेत्र	प्रशासनशाखा योजनाशाखा	- विकास निर्माण तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा निजि क्षेत्रलाई उपयुक्त परिचालन गर्न नसक्नु निजी क्षेत्र नाफामूखी र कमिसनमा आधारित हुनु	- सार्वजनिक निजी साभेदारीमा जोड दिने निजी क्षेत्र का कामकारवाहीको उपयुक्त अनुगमन गर्ने
अन्तर स्थानीय सरकार	प्रशासनशाखा योजनाशाखा	- अन्तर स्थानीय तह बैठक सम्बन्धी स्पष्ट कानूनी प्रावधान नभएको - साभा समस्याहरू मिलेर समाधान गर्नको सट्टा उक अर्कोलाई समस्या थुपार्ने	- अन्तरस्थानीय तह बैठक तथा समन्वय सम्बन्धी स्पष्ट नीतिगत आधार बनाउने साभा समस्या पहिचान गरी संयुक्त अभ्यासबाट समाधान गर्ने
अन्तर विभाग वा महाशाखा वा शाखा		- सञ्चार प्रभावकारी नभएको	- अन्तरशाखा संचारको लागी सबै शाखामा मोबाईल फोन र पिविएक्स टेलिफोन
विषय क्षेत्रगत नीति नियमहरू	प्रशासन शाखा विद्यमान समिति	- सबै विषयगत क्षेत्रहरूको लागि नियमहरू नभएको	- सबै विषय क्षेत्रगत नीतिहरू तर्जुमा गर्ने
समावेशी विकास नीति (लैङ्गिक, बालबालिका, सीमान्तीकृत वर्ग, गरीबमुखी विकास)	प्रशासन शाखा महिला तथा बालबालिका शाखा	- लै.स.स. नीति र बालअधिकार नीति तर्जुमा भएको तर सो को कार्यान्वयन पक्ष कमजोर	- नीति अनुरूप कानून निर्माण गरी, बजेट विनियोजन गर्ने
वार्षिक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	योजना शाखा विषयगत समितिहरू, आ.प्र.	- योजना तर्जुमाका चरणहरू पूर्णरूपमा कार्यान्वयन नभएको - आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना नभएको उपभोक्ता अनुगमन समितिको प्रभावकारी परिचालन नहुनु	- आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्ने - सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक परिक्षण, तेस्रो पक्ष मूल्याङ्कन गर्ने
अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणाली	योजना शाखा प्राविधिक शाखा अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	- समयमा र नियमति अनुगमनको कमि	- अनुगमनलाई नियमित बनाउने

विषय क्षेत्रगत नीति नियमहरू	प्रशासन शाखा	- क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन नहुनु -	- क्षमता विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
सेवा पहिचान र सेवा प्रवाहको लागि कर्मचारीको क्षमता विकास	प्रशासन शाखा	- आन्तरिक सञ्चारका लागि आइसिटीको प्रयोग कम भएको	- आइसिटीको प्रयोग बढाउने
आन्तरिक सञ्चार	प्रशासन शाखा	समन्वयको अभाव	आन्तरिक समन्वय बढाउने
कर्मचारीहरूको आचार संहिता	प्रशासन शाखा	कर्मचारीहरूको आचार संहिता तयार नगरिएको	कर्मचारीहरूको आचार संहिता तयार गरी कार्यान्वयन गरिने
कर्मचारीको कार्यविवरण र कार्यसम्पादन मूल्यांकन	प्रशासन शाखा	प्रत्येक कर्मचारीहरूलाई कार्यविवरण दिने र कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने प्रणालीको विकास नगरिएको	प्रत्येक कर्मचारीहरूलाई निर्दिष्ट कार्यविवरण उपलब्ध गराउने कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने प्रणालीको विकास गरी त्यसैको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्ने
(ग) सेवा प्रवाह मापदण्ड निर्धारण			
कार्यक्रम, बजेट र खर्चप्रणाली	लेखा शाखा	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम अनुसार लागत अनुमान नगरी बजेट विनियोजन हुदा पारित योजनाहरू पूर्णरूपमा कार्यान्वयन हुनसक्दैनन् सार्वजनिक खरिद ऐनको मातहतमा रहेर खर्च गर्ने गरिन्छ 	<ul style="list-style-type: none"> प्रभावकारी योजना तर्जुमा तथा विनियोजन कुशलताको विकास गर्न जाप्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू र सरोकारवालाहरूलाई तालिम दिने
सार्वजनिक खरिद प्रणाली	लेखा शाखा	खरिद प्रकृयामा सा. खरिद ऐन ६४ को पालना गरिएको	<ul style="list-style-type: none"> -
सम्पत्ति व्यवस्थापन	जिन्सी शाखा	जिन्सि व्यवस्थापन सफ्टवेरका आधारमा सम्पत्ति व्यवस्थापन गर्ने गरिएको	<ul style="list-style-type: none"> वैज्ञानिक खरिद योजना बनाएर मात्र खरिद कार्य सञ्चालन गर्न पर्ने
सेवाको गुणस्तर सुनिश्चितता	लेखा शाखा	सेवाको गुणस्तर सुनिश्चितताको लागि कुनै मापदण्ड तयार गरिएको छैन।	<ul style="list-style-type: none"> SOP (Standard Operational Procedure) वा सेवा प्रवाह मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने

आन्तरिक नियन्त्रण र लेखा परिक्षण	लेखा शाखा	<ul style="list-style-type: none"> आलेप र मलेप हुनेगरेको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार नगरिएको 	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी लागु गर्ने
(घ) सूचना व्यवस्थापन			
अभिलेख व्यवस्थापन	सूचना प्रविधि शाखा	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक योजना, सम्पन्न भएका योजना, सम्पन्न हुन वाँकी योजना तथा कार्यालयका सूचनाहरु सभरमा राख्ने वारेमा छलफल भएतापनि कार्यान्वयन हुन नसकेको 	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक सञ्चार निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने सबै सूचनाहरुलाई सभरमा राख्ने
सूचना प्रविधिको उपयोग	सूचना प्रविधि शाखा	<ul style="list-style-type: none"> डिजिटल लिट्रेसीको कमी सूचना प्रविधिमा आधारित पूर्वाधार नहुन्, विद्युतको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> डिजिटल लिट्रेसी बढाउने सूचना प्रविधिमा आधारित पूर्वाधार विकास गर्ने, वैकल्पिक उर्जाका व्यवस्था गर्ने
(ङ) राजशब्द परिचालन र वित्तीय अनुशासन			
जनसहभागिता (नितिगत तह र कार्यान्वयन तह) योजना चक्र, समावेशी, सरोकारवाला	प्रशासन शाखा योजना शाखा	<ul style="list-style-type: none"> टोल भेलाबाट योजना तर्जुमा नहुन् मागमा आधारित योजना तर्जुमा नहुन् कमजोर जनसहभागिता लैङ्गिकमैत्री, अपाङ्गमैत्री विकास नहुन् 	<ul style="list-style-type: none"> मागमा आधारित योजना निर्माण गर्ने जनसहभागिता बढाउने अपाङ्गमैत्री र लैङ्गिकमैत्री संरचना निर्माण
पारदर्शिता तथा सूचना प्रवाह	प्रशासन शाखा सूचना अधिकारी	<ul style="list-style-type: none"> स्वतः प्रकाशन समयमा नहुने, सूचनाको हक सम्बन्धी चेतनाको कमि सार्वजनिक निकायले सूचना प्रदानमा हिच्कचाउनु 	<ul style="list-style-type: none"> समयमा स्वतः प्रकाशन गर्ने, सूचनाको हक सम्बन्धी तालिम सेमिनारको कमि सार्वजनिक निकायको पारदर्शिता संस्कारको विकास गर्ने
जवाफदेहिता र गुनासो व्यवस्थापन	प्रशासन शाखा प्र.प.अ. नगरप्रमुख	<ul style="list-style-type: none"> जवाफदेहिता पन्छाउनु समयमा गुनासो सुनुवाइ नहुन् 	<ul style="list-style-type: none"> जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्ने: सार्वजनिक गुनासो अधिकारीको व्यवस्था गर्ने
(च) समन्वय र सहकार्य			

संघीय निकायहरू तथा प्रदेश सरकार	प्रशासन शाखा प्र.प्र.अ. नगरप्रमुख	<ul style="list-style-type: none"> स्पष्ट नीतिको अभाव समयमा सम्बन्धित निकाय सहितको बैठक नबस्नु 	<ul style="list-style-type: none"> तिनै तहको सरकारिविच समन्वयको लागि समयमै स्पष्ट नीति बनाउने समयमा बैठकबसी सहकार्य गर्ने
सम्बन्धित कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू	प्रशासन शाखा	<ul style="list-style-type: none"> सहकार्यका कार्यक्रम जवाफदेहिताको कमी 	<ul style="list-style-type: none"> जवाफदेहिता बढाउने
गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू	प्रशासन शाखा योजना शाखा	<ul style="list-style-type: none"> गैर सरकारी संस्था नाफामूखी हुनु टोल विकास समिति गठन नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> गैर सरकारी संस्थाको नियमन टोल विकास समिति गठन गर्ने
निजी क्षेत्र	प्रशासन शाखा योजना शाखा	<ul style="list-style-type: none"> सिण्डीकेट र बढी नाफामूखी निजी क्षेत्रको सहकार्य कमी 	<ul style="list-style-type: none"> सिण्डीकेट र कार्टलिङ्को अन्त्य निजीक्षेत्र लगानीमैत्री वातावरण बनाउने
अन्तर स्थानीय सरकार	प्रशासन शाखा योजना शाखा	<ul style="list-style-type: none"> साभा मुद्दाको लागी अन्तर स्थानीय तह बिच बैठक बस्न नसक्नु जिल्ला समन्वयन समितिको प्रभावकारी भूमिका नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> समयमा बैठक बस्ने जिल्ला समन्वयको बैठक प्रभावकारी बनाउने
अन्तर विभाग वा महाशाखा वा शाखा	प्रशासन शाखा योजना शाखा	<ul style="list-style-type: none"> महाशाखा र शाखाविच समय-समयमा बैठक नबस्नु कार्यप्रक्रिया सहजीकरण नहुनु 	<ul style="list-style-type: none"> स्टाफ बैठक हप्तामा १ चोटी बस्ने साभा कार्यक्रममा एक अर्काविच सहकार्य गर्ने

एकल, साभा अधिकार तथा संघीय ऐनको थप व्यवस्था:

- आर्थिक विकासः कृषि, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन, सहकारी, वित्तीय क्षेत्र एकल अधिकार अन्तर्गतः सहकारी संस्था, स्थानीय बजार व्यवस्थापन (हाटबजार,
- स्थानीयस्तरका व्यापारिकफर्म), कृषि, कृषि उत्पादनव्यवस्थापन, पशुपालन, पशु स्वास्थ्य, बेरोजगारको तथ्यांक संकलन (रोजगार सूचना केन्द्र, वैदेशिक रोजगार), कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालनरनियन्त्रण र संघीयऐनको थप व्यवस्था: घरेलुतथा सानाउद्योग
- सामाजिक विकासः शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणः एकल अधिकार अन्तर्गतः आधारभूत शिक्षा तथा माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई (खाद्य गुणस्तर, प्रदूषण, स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन), खानेपानी, भाषा, संस्कृति र ललितकलाको
- संरक्षण र विकास, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र असक्तहरूको व्यवस्थापन र साभा अधिकार अन्तर्गतः खेलकुद,

पत्रपत्रिका, स्वास्थ्य संस्था दर्ता अनुमति, औषधीजन्य वनस्पति, औषधी खरिद, आकस्मिक सेवा), समाजिक सुरक्षा तथा गरीबी निवारण (लक्षित समूह)

५. भौतिक पूर्वाधारः सडक तथा पुल, झोलुडगे पुल, सिंचाइ, भवन तथा शहरी विकास, ऊर्जा, लघु तथा साना जलविद्युत्, वैकल्पिक ऊर्जा, सञ्चार : एकल अधिकार अन्तर्गतः स्थानीयस्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना (विकास योजना, शहरी विकास, भवन, वस्ती, सार्वजनिक भवनहरू, पर्यटन क्षेत्रको विकास, घ वर्गको ठेक्का इजाजत आदि), स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक, सिंचाई, साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा, साभा अधिकार अन्तर्गतः स्थानीयस्तरमा पुरातत्व, प्राचीन स्मारकरसँग्राहलयसंरक्षण, सम्बद्धनरपुनर्निर्माण तथा संघीय ऐनको थप व्यवस्था: यातायात सेवा, सञ्चार सेवा, न्यूनतम दररेट निर्धारण, भवन निर्माण इजाजत तथा सडक व्यवस्था
६. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनः वन तथा भूसंरक्षण, जलाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, विपद् व्यवस्थापनः एकल अधिकार अन्तर्गतः वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता (फोहरमैला व्यवस्थापन, वातावरण मैत्री, हरित क्षेत्र), विपद् व्यवस्थापन
७. खानी तथा खनिज पदार्थ संरक्षण, जलाधार संरक्षण, वन्यजन्तु तथा साभा अधिकार अन्तर्गतः वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरुंगी, जैविक विविधता संरक्षण, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरणसंरक्षण

तालिका २: क्षमता विकास आवश्यकता पहिचानको क्रममा अध्ययन गर्नुपर्ने दस्तावेजको सूची अनुसूची – ४

- नगरपालिकाको विगत ३ वर्षको नीति, कार्यक्रम तथा बजेट
- नगरपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदन
- नगरपालिकाको कर्मचारी दरबंदी तथा पदपूर्तिको अवस्था
- नगरपालिकाको भवन, मेसिन, उपकरण तथा भौतिक स्रोत साधनहरू
- नगरपालिकाले पारित गरेका ऐन, नियम, कार्यविधिहरू
- नगरपालिकाको प्रगति प्रतिवेदनहरू
- नगरपालिकामा सूचना प्रविधिको उपयोगको अवस्था
- नगरपालिकाका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूको अवस्था
- सभा तथा कार्यपालिका संचालन व्यवस्था
- नेपाल सरकारको नीति कार्यक्रम तथा बजेट
- प्रदेश सरकारको नीति कार्यक्रम तथा बजेटहरू
- विषयक्षेत्रगत नीति, कानून तथा नमूना कानूनहरू
- विभिन्न परियोजनाहरूबाट सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमहरू
- संघ तथा प्रदेशबाट पारित गरिएका नयाँ अवधारणा तथा नीतिहरू आदि ।

तालिका ३ः आपूर्तिमा आधारित क्षमता विकास आवश्यकता पहिचानका फारम (अनुसूची ५ मा आधारित)

(क) नगरपालिकाको अधिकारको उपयोगको अवस्था

नगरपालिकाको अधिकार	उपयोग भए/नभएको	जनशक्ति भए/नभएको
(क) एकल अधिकार क्षेत्र		
नगर प्रहरी	नभएको	नभएको
सहकारी संस्था	आंशिक भएको	छुट्टै जनशक्ति नभएको
एफ.एम. संचालन	भएको	प्राविधिक शाखाले हेन्ने
स्थानीयकर, सेवा शुल्क, दस्तुर	भएको	भएको
स्थानीय सेवा व्यवस्थापन	भएको	भएको
स्थानीयतथांक र अभिलेखव्यवस्थापन	नभएको	भएको
स्थानीयस्तरका विकासायोजना तथापरियोजना	भएको	भएको
आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा	भएको	भएको
आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ	भएको	भएको
स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता	नभएको	भएको
स्थानीयसङ्क, ग्रामिणसङ्क, कृषि सङ्क र सिंचाइ	भएको	भएको
नगरसभा, मेलमिलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन	भएको	भएको
स्थानीयअभिलेखव्यवस्थापन	नभएको	भएको
जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपुर्जा वितरण	नभएको	नभएको
कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, सहकारी	आंशिक भएको	भएको
ज्येष्ठ नागरिक, अपाइगता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन	आंशिक भउको	भएको
बेरोजगारको तथांक संकलन	आंशिक भएको	भएको
कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण	भएको	भएको
खानेपानी, सानाजलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिकऊर्जा	भएको	भएको
विपद् व्यवस्थापन	आंशिक भएको	आंशिक भएको
जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण	नभएको	नभएको
भाषा, संस्कृति र लिलितकलाको संरक्षण र विकास	आंशिक भएको	नभएको
(ख) साभा अधिकारबाट प्राप्त अधिकार		
खेलकुद र पत्रपत्रिका	नभएको	नभएको
स्वास्थ्य	भएको	भएको
विद्युत्, खानेपानी तथा सिंचाइ जस्ता सेवाहरू	भएको	आंशिक भएको

नगरपालिकाको अधिकार	उपयोग भए/नभएको	जनशक्ति भए/नभएको
वन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरूङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता	नभएको	नभएको
सामाजिक सुरक्षा र गरीबी निवारण	आंशिक रूपमा भएको	आंशिक रूपमा भएको
व्यक्तिगत घटना, जन्म, मृत्यु, विवाह र तथ्याङ्क	भएको	भएको
स्थानीयस्तरमापुरातत्व, प्राचीनस्मारक र संग्रहालय संरक्षण, संवर्द्धनर पुनर्निर्माण	नभएको	नभएको
सुकूम्बासी व्यवस्थापन	नभएको	नभएको
प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	नभएको	नभएको
सवारीसाधन अनुमति	नभएको	नभएको
संघसंस्था दर्ता तथा नवीकरण	भएको	भएको
भूमि व्यवस्थापन	नभएको	भएको आंशिक रूपमा
सञ्चार सेवा	नभएको	आंशिक रूपमा भएको
यातायात सेवा	नभएको	नभएको
घरेलुतथासानाउद्योग	नभएको	नभएको

(ख) ऐन, नियम, विधि र प्रणालीको स्थापनाको अवस्था

नगरपालिकाको नीति, कानून तथा मापदण्ड बनाउने अधिकारका क्षेत्रहरू	नमूना कानूनहरूको उपलब्धता (२०७९ अषाढसम्म)	मौजुदा कानून, मापदण्ड, कार्यविधि
(क) एकल अधिकार क्षेत्र		
नगर प्रहरी	छैन	छैन
सहकारी संस्था	छ	सहकारी ऐन छ। (नियमावली छैन)
स्थानीयकर, सेवा शुल्क, दस्तुर	छ	एकीकृत सम्पत्तीकर व्यवस्थापन कार्यविधि व्यवसाय दर्ता कार्यविधि मदिरा विक्री वितरण निर्देशीका
स्थानीय सेवा व्यवस्थापन	छैन	समिति संचालन कार्यविधिहरू
स्थानीय तथ्याक र अभिलेख व्यवस्थापन	छैन	छैन
स्थानीय स्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना	छैन	अनुगमन कार्यविधि, योजना संचालन कार्यविधि
आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा	छ	शिक्षा कार्यविधि
आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई	छ	खानेपानी सरसफाई समिति व्यवस्थापन
स्थानीय बजार व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता	छ	वातावरण संरक्षण ऐन, IEE कार्यविधि
स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक र सिंचाइ	छ	सडक मापदण्ड कार्यविधि
नगरसभा, मेलमिलाप र मध्यस्थिताको व्यवस्थापन	छ	नगरसभा संचालन कार्यविधि
स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन	छैन	छैन
कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, सहकारी	छ	कृषि व्यवसायलाई प्रोत्साहन गर्ने ऐन
कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण	छैन	छैन

खानेपानी / साना जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा	छैन / छ	छैन / उर्जा नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको
विपद् व्यवस्थापन	छ	विपद् व्यवस्थापन ऐन
जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण	छैन	छैन
भाषा, संस्कृतिर ललितकलाको संरक्षण र विकास	छैन	छैन
(ख) साभा अधिकारबाट प्राप्त अधिकार		
बन, जंगल, वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, जल उपयोग, वातावरण, पर्यावरण तथा जैविक विविधता	छैन	छैन
सामाजिक सुरक्षा र गरीबी निवारण	छैन	छैन
प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयलटी	छैन	
सवारीसाधन अनुमति	छैन	छैन
संघसंस्था दर्ता तथा नवीकरण	छ	कार्यविधि छ
(ग) व्यवस्थापन		
कार्यविभाजन र कार्य सम्पादन	छ	नियमावलीहरू छन्
भवन निर्माण तथा सडक सम्बन्ध सम्बन्धी व्यवस्था	छ	भवन संहिता छ, सडक अधिकार क्षेत्र निर्धारण कार्यविधि छ ।
स्थानीय सञ्चित कोष	छ	विनियोजन ऐन, आर्थिक कार्यविधि ऐन
आकस्मिक कोष	छैन	छैन

(ग) कर्मचारी तथा पूर्वाधार अवस्थाको विश्लेषण महाशाखा/शाखाको नाम:

विद्यमान महाशाखा/शाखा	कर्मचारीहरू (तह, सेवा र संख्या)		भवन/स्थान, फर्निचर तथा मुख्य उपकरणहरू (यन्त्र- मेसिन), सवारी साधन, सूचना प्रविधि सफ्टवेयर समेत र अन्य)	
	विद्यमान	थप आवश्यक	विद्यमान	थप आवश्यक
प्रशासन शाखा (प्रमुख प्रशासनिय अधिकृतको कार्यालय)	प्र.प्र. अ-१ श्रेणीविहीन-२	प्रशासन/५ औं-१ जना	कोठा-१, सवारी साधन-१, सफ्टवेयर-१ ०, कम्प्युटर-०	कम्प्युटर-१ सफ्टवेयर-१
प्रशासन शाखा	छैठौं/प्रशासन-१ पाँचौं प्रशासन-१ श्रेणीविहीन-१			प्रिन्टर/कम्प्युटर/सफ्टवेयर/ AC
योजना तथा अनुगमन उपशाखा	७/प्रशासन/१ ४/विविध/१	श्रेणीविहीन- १ जना		चर पाइप्रे गाडि अनुगमन
आर्थिक प्रशासन शाखा	पाँचौ/लेखा-१ चौथो लेखा-१ चौथो विविध-१ श्रेणीविहीन-१	अधिकृत लेखा-१		छ.
आलेप उपशाखा	छैन			
राजश्व उपशाखा	चौथो/विविध-२ श्रेणीविहीन-१	पाँचौ/प्रशासन राजश्व - १जना चौथो/राजश्व-१ जना		लकर-१
पूर्वाधार विकास शाखा (सडक, सिचाई तथा अन्य पूर्वाधार विकास उपशाखा)	छैन/इन्जिनियर-२ ५/इन्जिनियर- ३ ४/ इन्जिनियर-६	४/इन्जिनियर-६ श्रेणीविहीन-१		Total statim
पूर्वाधार विकास शाखा (भवन तथा बस्ती विकास उपशाखा)				
सूचना प्रविधि उपशाखा	छैठौ/विविध-१	५/विविध-१		- Server room/server

विद्यमान महाशाखा/शाखा	कर्मचारीहरू (तह, सेवा र संख्या)		भवन/स्थान, फर्निचर तथा मुख्य उपकरणहरू (यन्त्र- मेसिन), सवारी साधन, सूचना प्रविधि सफ्टवेयर समेत र अन्य)	
	विद्यमान	थप आवश्यक	विद्यमान	थप आवश्यक
		४/विविध-२ श्रेणीविहिन-१		- फर्निचर - आइ.टी. प्रशिक्षण ल्याव
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा	छ/शिक्षा/-१ ५/शिक्षा/-१ श्रेणीविहिन-१	४/शिक्षा-१		- प्रिन्टर ठुलो - सफ्टवेयर
स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा (नगर स्वास्थ्य)	छ/स्वास्थ्य-३ श्रेणीविहिन-१			
आयुर्वेदशाखा	६/आयुर्वेद/१ ५/आयुर्वेद/१			
कृषि विकास शाखा	५/कृषि-१ श्रेणीविहिन-१			
कानून इकाई	छैन			
पशुसेवा शाखा	६।-२ ५-			
आर्थिक विकास शाखा	-			
महिला, बालबालिकातथा समाज कल्याणउपशाखा	५।-१ जना	६- १ जना		
जिन्सी शाखा	६- १ जना ५- १ जना ४- १ जना	श्रेणीविहिन-१		
न्यायिक समिति	४- विविध-१ श्रेणीविहिन-१	६- कानून-१		
उद्यम विकास शाखा	४, ५। १-२ जना			
पञ्जीकरण शाखा	६- १ जना ५-१			

विद्यमान महाशाखा/शाखा	कर्मचारीहरू (तह, सेवा र संख्या)		भवन/स्थान, फर्निचर तथा मुख्य उपकरणहरू (यन्त्र- मेसिन), सवारी साधन, सूचना प्रविधि सफ्टवेयर समेत र अन्य)	
	विद्यमान	थप आवश्यक	विद्यमान	थप आवश्यक
	४- १			
रोजगार सेवा केन्द्र	६- १ जना	५- इन्जी-१ ५- प्र.-१		

(घ) नयाँ अवधारणा, नीति तथा सूचना प्रविधिको उपयोगको अवस्था

शीर्षक	हालको अवस्था	अब के गर्ने
राजस्व सुधार योजना तथा राजस्व प्रक्षेपण	राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको	कार्यान्वयन गर्ने
आवधिक रणनीतिक योजनाहरू	तर्जुमा नभएको	तर्जुमा गर्ने
गुरु योजनाहरू	तर्जुमा नभएको	तर्जुमा गर्ने
मध्यावधि खर्च संरचना	मध्यमकालीन खर्च संरचना नबनाउने गरेको	सम्बन्धित शाखा समितिलाई तालिम दिई बनाउन लगाउने
वार्षिकबजेटतर्जुमा प्रणाली	आंशिक रूपमा पालना भएको	तालिम परामर्शदाट पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने
नतिजामुखी अनुगमन प्रणालीको स्थापना	अनुगमन प्रणाली भएको तर नतिजामुखी नभएको	नतिजामुखी बनाउने
लैडिक तथा सामाजिक समावेशीकरण	नीति तर्जुमा, कार्यान्वयनमा चासो कम	
उत्थानशीलता (आर्थिक, विपद्, निर्माण, सामाजिक आदि)	नीतिमा समावेश हुने	संरचनागत विकास, आवश्यक बजेट विनियोजन
जलवायु परिवर्तन तथा कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण	वार्षिक नीतिमा समावेश हुने	बजेट तथा कार्यक्रममा राख्ने छुट्टै शाखा, उपशाखा स्थापना गर्ने
निर्माण मापदण्ड तथा भवन संहिता	तर्जुमा भएको, कार्यान्वयनमा कठिनाई	प्रचारप्रसार, कार्यान्वयनलाई प्रोत्साहन
सूचनाप्रविधितथासफटवेयरहरू(सुत्र, राजस्व, घटनादर्ता, इ-विडिझुआदि)	केही प्रणालीहरू कार्यान्वयनमा अन्य नभएको	
उत्तरदायित्वका संयन्त्रहरू तथा उपयोग	छैन	
फोहरमैला व्यवस्थापन	ऐन तर्जुमा	छुट्टै इकाई र थप कानून निर्माण
आर्थिक विकास र निजी क्षेत्रसँगको साझेदारी अपाङ्गमैत्री कार्यस्थानको व्यवस्था आदि।	नीतिगत व्यवस्था	अनुगमन, प्रचारप्रसार, कानून निर्माण, आफ्नो स्वामित्वमा रहेका सम्पूर्ण कार्यस्थलहरू अपाङ्ग मैत्री बनाउने